GEORGE SAND

MOLIÈRE

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: BERNA GÜNEN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5666

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

GEORGE SAND
MOLIÈRE

ÖZGÜN ADI
MOLIÈRE – DRAME EN CINQ ACTES

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
BERNA GÜNEN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DENİZ RESUL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
BURÇİN AKGÖNÜL EYOL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, EKİM 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-246-0 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-245-3 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

MOLIÈRE

GEORGE SAND

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
BERNA GÜNEN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

BİRİNCİ PERDE

Kişiler

MOLIÈRE, yazar ve oyuncu, gezici bir tiyatro kumpanyasının şefi

BRÉCOURT*
DUPARC, namıdiğer Gros-René**
MADELEINE BÉJART***
ARMANDE BÉJART****
CONDÉ*****
} Molière'in kumpanyasındaki oyuncular

PIERRETTE LAFORÊT, köylü bir kız

Limousin. - Bir tepede ağaçlar, kayalıklar. - Sahnenin gerisinde batık bir yol.

---

* Brécourt lakabıyla tanınan Guillaume Marcoureau (1638-1685), Fransız oyuncu, tiyatro yazarı. (ç.n.)

** Duparc veya Gros-René lakaplarıyla tanınan René Berthelot (1615-1664), Fransız oyuncu. (ç.n.)

*** 17. yüzyıl Fransası'nda tiyatroya önemli oyuncular kazandırmış olan ünlü Béjart ailesine mensup Madeleine Béjart (1618-1672), 1643'te Molière'le birlikte Illustre théâtre adlı kısa ömürlü kumpanyayı kurmuş, daha sonra Molière'in kurduğu bütün kumpanyalara dâhil olmuş ve Molière oyunlarındaki ana kadın karakterlerde ortaya koyduğu başarılı oyunculukla ve güzelliğiyle ün kazanmıştır. Bir süre Molière'le ilişki de yaşamış olan Madeleine daha sonra yazarın kayınvalidesi (veyahut baldızı) olmuştur. (ç.n.)

**** Armande-Grésinde-Claire-Elisabeth Béjart (takriben 1642-1700), Fransız oyuncu, Molière'in eşi. (ç.n.)

***** Fransız tarihinde Grand Condé (Büyük Condé) olarak anılan II. Louis de Bourbon-Condé (1621-1686). XIV. Louis'nin kuzeni ve Otuz Yıl Savaşı'nın ünlü komutanlardan biridir. (ç.n.)

Birinci Sahne

(*Duparc, ardından Brécourt.*)

(*Brécourt bir atın çektiği üstü kapalı bir yük arabasını durdurur.*)

BRÉCOURT

(*Arabadan inerek.*)

Burası mola vermek, yemek yemek ve kestirmek için pek uygun görünüyor. Köylüler bize bayırın tepesinde gölgelikli bir pınar bulacağımızı söylemişlerdi zaten.

DUPARC

(*Patikadan inerken arkebüzünü çıkararak köpeklerine seslenir.*)

Tiburce! Artaban!

BRÉCOURT

Şu köpeklerini bir an için unut da gelip bizim erzakı indirmeme yardım et. Burada pek rahat edeceğiz... Hanımların oturması için araba yastıkları...Erzak sepeti... Yavaş ol! Aman bir şeyleri kırmayalım... İşte oldu. Bir de ateş yakalım mı?

DUPARC

(*Brécourt'ın arabadan büyük bir kare sepet, yastıklar ve araç gereç çıkarmasına yardım ettikten sonra.*)

Niye ki?

BRÉCOURT

Gelirken öldüreceğine söz verdiğin avı pişirmek için.

DUPARC

Seni şakacı! Sana kalsa sadece gırtlağını düşünür, hepimize bin basan şu zavallı atı unutursun.

(*Atın koşumlarını çözer.*)

BRÉCOURT

Önce kendi türümü düşünüyorum.

DUPARC

Bizimki türlerin en kötüsü, Brécourt! İnsanlar beş para etmez!.. Bak bakalım bizimkiler geliyor mu?

BRÉCOURT

(*Kayalıkların üzerinden eğilip sahnenin dip tarafına bakarak.*)

Şef yamacı tırmanıyor, hanımlarsa tatile çıkmış okullu çocuklar gibi bir oraya bir buraya koşturup oyalanıyorlar.

DUPARC

Evet, evet, hep böyleler zaten, sürekli gülmeler, gevezelikler, boş boş işler. Biz de onları beklerken burada açlıktan ve susuzluktan geberip gidelim! Karnım zil çalıyor! Hadi ben gidip şu zavallı atı gölgeye bağlayayım. Köpeklerim kendilerine güzel bir yer buldular bile.

(*Atla birlikte çıkar.*)

İkinci Sahne

BRÉCOURT

(*Yalnız.*)

Şu insandan kaçanın sahnede kumpanyanın en güleci olduğuna kim inanır! Seyirciler bizim şen Gros-René'nin gerçek mizacından bihaber! Halk gülen, şaklabanlık eden maskenin çoğu zaman komedyenin yüzüne gözyaşlarıyla yapışmış olduğunu bilmez ki!

Üçüncü Sahne

(Brécourt, son derece fakir giyimli, yamalı bir etek giymiş Pierrette.)

PIERRETTE

(Geri geri yürüyerek ve kulise doğru konuşarak sağdan girer.)

Hadi bakalım, hanımlar, akıllı uslu olun, sakın buğdayların arasında koşturup da o güzel elbiselerinizi batırmayın.

BRÉCOURT

(Sahnenin ucunda Pierrette'i izleyerek kendi kendine.)

Şu küçük köylü kiminle konuşuyor ki böyle? Tanrı affetsin, kazlarıyla konuşuyor!

PIERRETTE

(Yalnız olduğunu sanarak.)

Ah! Bu hanımları da ne sık ikaz etmek gerek! Öyle kuş beyinliler ki! Benim gibi sürekli bir şeyler düşünmüyorlar. Hadi bakalım, şimdi ne düşünsem acaba?.. Yemek düşünebilirim. Ama hay şeytan! Ağzıma atacak tek bir lokmam bile yok ki. Uykuyu düşüneyim... Ama yok, kazlarımı gütmeyi düşünmeliyim. Ama bu iki düşünce asla bağdaşmaz ki. Hay lanet! Şu azıcık aklım olmasa bu dağlarda tek başıma sıkıntıdan patlarım. Oysa çiftlikte benim safdilli olduğumu söylüyorlar.

(Sesini değiştirip başka birini taklit ederek.)

"On altı yaşına gelmiş hâlâ hiçbir şey bilmeyen kazık kadar bir ahmak!"

(Kendi sesiyle.)

Aman ne güzel! Bana da bir şeyler öğretselerdi ben de bir şeyler bilirdim elbet.

(Brécourt'u fark ederek.)

Eyvah eyvah! Eyvah eyvah!

(Kaçmak ister.)

BRÉCOURT

Nasıl olur, küçük kız, bu kadar çok mu korkuttum seni?

PIERRETTE

Ah evet beyefendi, ödümü patlattınız! Ne olur bana zarar vermeyin, ben sizinle konuşmuyordum ki.

BRÉCOURT

Sen gerçek bir vahşisin güzelim, oysa demin kendi kendine bıcır bıcır konuşuyordun.

PIERRETTE

Siz beni mi dinliyordunuz? Vay be, ruhum duymadı! Ama ben sizi kızdıracak hiçbir şey söylemedim. Aklımdan bile geçmediniz.

BRÉCOURT

İnanırım. Ben de seni üzmek istemiyorum. Al bak, bunu tanıdın mı?

(*Pierrette'e madeni bir para gösterir.*)

PIERRETTE

Ben öyle şeylerden anlamam, para hesap etmesini bilmem.

BRÉCOURT

Kaz güderek hiç kazanmıyor musun?

PIERRETTE

Elbette, ekmeğimi çıkarıyorum. Üstüne bir de şu saboları veriyorlar.

BRÉCOURT

Ee tamam işte, bu parayı da kazanmak istemez misin?

PIERRETTE

Yok, istemem beyefendi, eğer kral aleyhine bir şey yapmam gerekecekse istemem.

BRÉCOURT

Vay vay, bak sen! Sen kralı mı tutuyorsun?*

---

* Fransa tarihinde La Fronde (İsyan) adıyla bilinen ve 1648-1653 tarihleri arasında yaşanan iç savaş büyük asilzadeler ile gittikçe merkezileşen kraliyet otoritesini karşı karşıya getirmiştir. İsyancılar (*Frondeurs*) bilhassa henüz reşit olmayan Louis'nin annesi ve krallık naibi Avusturyalı Anne ile

PIERRETTE

Ben mi? Ben ne anlarım ki?

BRÉCOURT

Kral kim biliyor musun?

PIERRETTE

Onu hiç görmedim.

BRÉCOURT

İsyancılardan korkuyorsun ama?

PIERRETTE

Ah evet ya, hem de nasıl!

BRÉCOURT

İsyancılar kim peki?

PIERRETTE

Şey, dediklerine göre... Vallahi ben onları da hiç tanımıyorum. Bana anlamadığım bir sürü şey söyleyip duruyorsunuz. Bizde kraldan yana hareket etmek gerek derler, öyle derler işte. Gerisini ben bilmem.

BRÉCOURT

Peki tamam, sana daha ötesini sormayacağım. Yoldaşlarımla şu ağaçların gölgesinde öğle yemeği yememize yardım eder misin?

PIERRETTE

Sizin yoldaşlar nerede peki?

BRÉCOURT

(*Pierrette'i sahnenin gerisine götürerek.*)

Bak, buraya doğru tırmanıyorlar, gördün mü?

PIERRETTE

Oh! Sosyetik insanlar, nasıl da zarifler! Hepsi de şehirli kıyafetleriyle! Burada böylelerine sık rastlanmaz! Ama benden ikram bekliyorlarsa, onlara hemen çıkarıp verebileceğim hiçbir şeyim yok benim.

---

o sırada Fransa'nın fiilî yöneticisi durumundaki Kardinal Mazarin'i hedef almış, ülke isyancılar ile kral taraftarları arasında ikiye bölünmüştür. Bu dönem Anne ile Mazarin'in isyanı bastırması ve XIV. Louis'nin resmen tahta çıkmasıyla sona ermiştir. (ç.n.)

BRÉCOURT

(*Sepeti sahnenin ortasına koyup Pierrette'e göstererek.*)

Ne gerekiyorsa hepsi burada. Eğer bize yardım edersen sen de payına düşeni alırsın.

PIERRETTE

Ne yapmam gerek? Atınızı mı tutayım? Oh! Ben atlardan anlarım, dizginlerini iki ucundan tutarım ki kaçmasınlar. Ama buraya doğru gelen bey rahip mi, tepeden tırnağa karalar giymiş?

BRÉCOURT

Hayır, o bir tiyatro oyuncusu, bizim şefimiz.

PIERRETTE

Ah! Tiyatro oyuncusu ha? O ne demek bilmem ki ben, ama beni ilgilendirmez de zaten.

Dördüncü Sahne

(*Brécourt, Pierrette, Molière, Madeleine Béjart, Armande Béjart.*)

(*Yaya giden Molière başka bir yük arabasına koşulmuş bir atı yularından çekerek girer. Brécourt onu karşılayıp Pierrette'le birlikte atın koşumlarını çözmesine yardım eder.*)

BRÉCOURT

Ee söyle bakalım Molière, soluklanacak güzel bir köşe bulmamış mıyım? Her şeyi temin ettim, çünkü (*Pierrette'i göstererek*) artık bir çırağım var. Şu kayalıkların altında da bir pınar var, şişelerimizi oradan doldurabiliriz.

MOLIÈRE

Önden gitmek senin işin zaten sevgili Brécourt. -- Hanımlar, bakın şuna, kendisi ideal erkek değil mi? Tiyat-

roda, seyahatte, her yerde başkalarını mutlu etmek için sürekli koşturan hep o değil mi?

ARMANDE

İki kişinin yerine mutlu etmesi gerekiyor da ondan, hem kendisi hem de dostu Duparc için.

MOLIÈRE

Oysa Duparc da bütün isteklerinizi yerine getiriyor Matmazel Armande.

BRÉCOURT

(*Atı getiren Pierrette'e.*)

Hadi gidip atlara yulaf verelim.

PIERRETTE

Ah, ben hayvanlara bakmasını iyi bilirim. Söylesenize küçük hanımlar, siz de ben yokken benimkilere göz kulak olur musunuz?

ARMANDE

Nasıl?

PIERRETTE

(*Kuliste daha önce giriş yaptığı yeri işaret ederek.*)

Evet ya, kazlarıma, hemen şuradalar, buğdayların orada.

(*Brécourt'la birlikte çıkar.*)

ARMANDE

(*Gülerek.*)

Olur olur! Daha çok beklersin!

Beşinci Sahne

(*Molière, Madeleine, Armande.*)

MOLIÈRE

İşte böyle evlatlarım, halimizi görüyorsunuz. Benim serseri talihime uydunuz ve ben size çoğu zaman sadece çimlerden bir koltukla yapraklardan bir çatı sunabiliyorum.

Bütün bunlar sizin gibi narin kadınlar için fazla zahmetli, fazla maceraperest.

MADELEINE

Kendi adıma konuşacak olursam, şu zamana kadar ben hiç zahmet çekmedim ve maceralarımız bana can sıkıcı olmaktan ziyade eğlenceli göründü. Ben bu serseri hayatı seviyorum, üstelik sizin yanınızdayken böyle bir hayatın bu kadar güzel olabileceğini de hiç düşünmemiştim.

MOLIÈRE

(*Ara ara Armande'a bakarak.*)

Beni üzmemek için böyle konuşuyorsunuz, çünkü sizi mümkün olduğunca rahat ettirmek istediğimi, yolunuza çıkan engelleri ortadan kaldıramadığım için acı çektiğimi biliyorsunuz. Ne kadar cömert bir karakteriniz var Madeleine, tek bir sözünüzle herkese cesaret ve teselli veriyorsunuz!

MADELEINE

O halde asıl siz kendinizi tanımıyorsunuz Molière, çünkü benim örnek aldığım kişi sizsiniz, kendimden memnun olabilmek için size benzemeye çalışıyorum.

ARMANDE

Of Tanrım, iltifat üstüne iltifat! Siz ikiniz bir oyunun provasını falan mı yapıyorsunuz?

MADELEINE

Ben düşüncemi söylüyorum, siz de aynı şeyleri düşünüyor olmalısınız Armande.

ARMANDE

Ah! Benim şu anki düşüncem şu: Çok terledim, çok acıktım ve çok yoruldum.

MOLIÈRE

Zavallı tatlı şey! O halde hemen yemek yiyelim.

(*Sepete yaklaşır; Armande ayağa kalkar.*)

MADELEINE

Arkadaşlarımız gelmeden olmaz; işleri bitsin gelsinler, öyle başlarız. Şu çocuğu bu kadar şımartmayın dostum;

onun da diğerleri gibi sabretmeyi ve acı çekmeyi öğrenmesi gerekmez mi? Bizimle gelmek, oyuncu olmak istedi; ben henüz çok genç dedim, ama siz beni ikna ettiniz. Madem şimdi burada, o da şikâyet etmeden çile çekmeye alışacak.

MOLIÈRE

(*Başını sallamakta olan Armande'a.*)

Ne diyeyim, ablanız haklı Armande. Sabırlı olmak gerek.

(*Ellerini arkasına saklar, sepetin kapağını açar, içinden meyveler çıkarıp gizli gizli Armande'a vermeye başlar.*)

Aklı başında hareket etmeniz, ablanızın söylediği her şeye kulak vermeniz şart.

ARMANDE

Peki, denerim. Bu kıymetli ders için çok teşekkür ederim sevgili dostum. Sabretmeyi öğrenmek adına yemek hazır olana kadar gidip bir tur atacağım.

(*Meyvesini kemirerek çıkar.*)

Altıncı Sahne

(*Molière, Madeleine.*)

MADELEINE

Molière, Molière! Bu küçük kızı fazla seviyorsunuz!

MOLIÈRE

Onu çocuğum gibi seviyorum.

MADELEINE

Çocuğu gibi seviyormuş! Daha otuzunuza gelmediniz. O da yakında on beşine girecek. Siz veli olacak yaşta mısınız canım?

MOLIÈRE

Ben öyle hissediyorum. Onun sizin yeğeniniz olduğunu, benim de onun babası olduğumu hayal ediyorum, çünkü

sizi kız kardeşim gibi görüyorum. Beni size bağlayan sıkı dostluk hayatımı cesaret ve güçle dolduruyor Madeleine. Armande'a duyduğum masum sevgi ise boş zamanlarımı şenlendiriyor, kalbimi yumuşatıyor. Ruhumda iyi ne varsa hepsini sizden alıyorum ve bunları, benden çok onun hakkıymışçasına Armande'a aktarabilmeyi istiyorum.

MADELEINE

İkimizi aynı şekilde sevmiyorsunuz, bunu biliyorum, ama onun payına düşen benimkinden iyi değil mi? Siz ve ben sekiz yıldır aynı çileleri, aynı kaderi paylaşıyoruz; kardeşim yanımıza geleli daha altı ay olmadı ve siz ona makulün ötesinde bir ilgi gösteriyorsunuz.

MOLIÈRE

Nasıl olur Madeleine? Dostluk kıskançlıkla bağdaşır mı hiç?

MADELEINE

(İrkilerek.)

Dostluk itimadı kıskanır. Dinleyin Molière: Ben sizin itimadınızı istiyorum, bunu talep ediyorum. Bana kalbinizin derinliklerini açın. Armande'a aşk mı duyuyorsunuz? Eğer öyleyse, bunu benden saklamamanızı rica ediyorum. Kız kardeşimi size layık kılabilmek için iki kat çaba sarf ederim, ona gerçek anlamda veli ve anne olur, evlenecek çağa gelir gelmez ikinizin kaderini birleştiririm.

MOLIÈRE

(Biraz heyecanlanmış.)

Siz ciddi misiniz Madeleine?

MADELEINE

(Heyecanlı, fakat kendini tutarak.)

Dostluğumuz üzerine yemin ederim ki öyleyim.

MOLIÈRE

Peki o halde ben de size saygımdan, evliliği düşününce daima dehşete ve korkuya kapıldığımı itiraf ediyorum. Ben bu dünyada ebedî bağlarla bağlanacak son adamım.

Bunun nedeni uçarı bir karakterim olması değil. Sadakatsizlik nankörlüktür, kaldı ki karıma sadakatsizlik örneği teşkil etmek istemeyecek kadar kıskanç bir kalbim var. Fakat bir eşim olacaksa onu mutlu etmem gerekir ve benim eşim olacak kadın beni ilgilendiren meselelerde mutluluğu bulamaz. Benim hayatta tek bir tutkum olduğunu biliyorsunuz, o da tiyatro. Onun uğruna her şeyi, ailemi, geleceğimi, kendimi feda ettim. Ben, belli bir ticari sermayenin, sarayda hayli kârlı bir görevin vârisi,* iyi aile çocuğu, bir avukatım... çok rica ederim, benim bir diplomam var! Bütün bunları kendimi insanların küçültücü addettiği sefil bir mesleğe adamak için terk ettiğimi görmediniz mi? Beni buna meçhul bir güç, kendi irademden ziyade kaderimin inadı mecbur etti. Karşılaştığım terslikler, çektiğim zahmetin sonunu göremesem de, şöhreti bir türlü yakalayamasam da hiçbir şey beni amacımdan döndüremez. Ben tüm zamanımı, uykusuz geçen tüm gecelerimi, bütün düşüncelerimi buna hasretmek istiyorum. Ne aşk ne de ailevi görevler benim dikkatimi başka yöne çekebilir. Benim asla evlenmemem gerektiğini siz de görüyorsunuz. Tabii çok zengin ve çok meşhur olmadıkça.

(*Gülümseyerek.*)

Ama bu pek olası değil. Siz ne dersiniz?

MADELEINE

İkimizin de evlenmemesi gerektiğine dair almış olduğunuz kararı biliyorum ve ben de sizin kanaatinizi paylaşıyorum. Fakat bu durumda kardeşimi de sevmemeniz gerekir Molière ve benim bu konuda haklı endişelerim var.

MOLİÈRE

Hayır Madeleine, endişe etmenize hiç gerek yok. Zira ben namuslu bir adamım ve bunu siz de çok iyi biliyorsunuz.

---

* Molière'in mobilya ve halı tüccarı olan babası Jean Poquelin (1595-1669) sarayın döşemecilerinden biriydi ve bu imtiyazının, ölümünden sonra büyük oğluna geçmesi için de izin almıştı. Fakat oğlu genç Jean-Baptiste, "Molière" lakabını alarak tiyatro hayatına atılmıştır. (ç.n.)

MADELEINE

O halde bana Armande'a daima kardeş gözüyle bakacağınıza dair bütün aklınızla ve kalbinizle yemin eder misiniz?

MOLIÈRE

Ederim, sevgili dostum, Tanrı'nın huzurunda yemin ederim.

MADELEINE

Size inanıyorum ve güveniyorum.

BRÉCOURT

(*Sahnenin gerisinden.*)

Molière! Hey, Molière!

(*Molière Brécourt'a doğru gider.*)

MADELEINE

(*Kendi kendine.*)

Ona inanıyorum... güveniyorum ama yine de acı çekiyorum!

Yedinci Sahne

(*Molière, Brécourt, Madeleine, Pierrette.*)

BRÉCOURT

Tesadüfün böylesi! Yanımıza almayı unuttuğumuz ekmek dışında yemek için her şeyimiz tamamdı.

(*Pierrette'i göstererek.*)

Neyse ki bu ufaklık bana buralarda bir çiftlik olduğunu söyledi, orada ekmek bulabilirmişiz. Ben hemen oraya koşuyorum.

MOLIÈRE

Olmaz, diğerleri için bir şeyler yapma sırası bende, sen dinlen.

PIERRETTE

Çiftlik hemen şurası canım! Bakın, şu tarlanın hemen ucunda.

MADELEINE

(*Molière'e.*)

Ben de sizinle geliyorum.

MOLİÈRE

Tamam, gelin... Ama Armande nerede?

BRÉCOURT

(*Kulis tarafına bakarak.*)

İşte bakın, tam da yolunuzun üstünde geziniyor. O halde ben de gidip su doldurayım.

(*Pierrette'e.*)

Sen de erzaka göz kulak ol.

Sekizinci Sahne

PIERRETTE

(*Yalnız.*)

Aman canım, hiç tehlike yok ki, bu yoldan zaten fazla insan geçmez. Ama olsun, bana "Göz kulak ol" dediler, ben de göz kulak olacağım.

(*Yere oturur, sırtını büyük erzak sepetine dayar ve esnemeye başlar.*)

Kazlarıma da göz kulak olmam lazım... hemen şuradalar... akıllı uslu... hepsi de uykuda... Ah sizi gidi tembeller, öğlen öğlen uyumak da neymiş!..

(*Uyuyakalır.*)

Dokuzuncu Sahne

(*Pierrette, uykuda; bir Süvari.*)

SÜVARİ

(*Batık yolda, ayak sürüyen atına vurarak.*)

Hadi ama! Azıcık cesaret, lanet hayvan! Şimdiden bileğini mi burktun?

(*Atı kırbaçlar, at kaçar.*)

Ye, uyu, geber, ne istiyorsan onu yap, cehenneme kadar yolun var!

(*Alnını silerek yaklaşır.*)

Ben de atım kadar bitkinim, hani neredeyse şuraya yığılıp kalabilirim. Ama iradenin insana güç vermesi gerek, bilhassa büyük tehlike anlarında... Ah! Burada biri varmış... Tetikte olalım!..

(*Yük arabasını inceler, bir sandığın üzerindeki yazıyı okur.*)

MÖSYÖ MOLIÈRE'İN KUMPANYASI.

Molière mi? Bu da ne böyle?

(*Başını yük arabasının içine uzatır, içeriden birkaç tiyatro aksesuarı çıkarır.*)

Miğferler, meçler, yaldızlı ahşaptan mızraklar! Bunlar savaşçı değil, taşra oyuncuları. Haklarından gelirim. Atlarından birini bana vermek zorundalar. Nerede ki bunlar?

(*Pierrette'i görür.*)

Hey! Ufaklık!

(*Pierrette'i sarsar.*)

Hey! Hey! Cevap versene!

PIERRETTE

Ay ne var, ne oluyor? Siz de mi birazdan burada yemek yiyeceklerden birisiniz?

SÜVARİ

Yemek mi? Hay şeytan! Evet ya, ben de onlardanım! Yemeği nerede yiyoruz?

PIERRETTE

İşte erzak sepeti burada. Bir tek ekmek eksik, onu bulmaya gittiler.

SÜVARİ

Ekmek mi? Aman ne gerek var!

(*Sepetin üstüne ata biner gibi oturup kapağını kaldırır.*)

PIERRETTE

Arkadaşlarınızı beklemeden böyle mi yiyeceksiniz? Bu pek dürüstçe bir davranış değil.

SÜVARİ

Öyle mi dersiniz?

PIERRETTE

(*Kendi kendine.*)

Ay, gözleri ne kadar da kötü bakıyor! Belki de hırsızdır! Hemen gidip diğerlerine haber vereyim.

(*Kaçar.*)

Onuncu Sahne

SÜVARİ

(*Yalnız.*)

Bu ne güzel tesadüf, yüce Tanrım! Şans her yerde benimle. Hadi bakalım, biraz kendine güven, biraz cesaretle her şey hallolur.

(*Bir kümes hayvanını parçalamaya başlar.*)

Yedi yiğidim Limoges'a varmış olmalı. Tüm Fransa'ya karşı yedi adam! Evet ama sekizincisi de benim!

On Birinci Sahne

(*Süvari, Brécourt.*)

BRÉCOURT

(*Kendisini fark etmeyen Süvariye arkasında bir sopa saklayarak yavaş yavaş yaklaşır. Bir an Süvari'yi inceledikten sonra hemen karşısına, sepetin diğer ucuna ata biner gibi oturur ve ona şöyle der.*)

Afiyet bal şeker olsun, sevgili dostum!

SÜVARİ

(*Sepetin içinden bir şişe alarak.*)

Çok teşekkürler! Sağlığınıza!

(*Brécourt sopasını kaldırır, Süvari kemerinden hızla çıkardığı tabancasıyla Brécourt'un hamlesini savuşturur.*)

Yavaş olun, dostum! Açım, susuzum, acelem var, ama param da var. Bana iyilik edeni ödüllendirir, rahatsız edeni öldürürüm.

BRÉCOURT

(*Meçini çekerek.*)

Öldürün öyleyse, tabii elinizden geliyorsa, çünkü ben sizi fena halde rahatsız etmek niyetindeyim.

SÜVARİ

(*Tabancasını bir kenara fırlatarak.*)

Bana böyle silahlarla gelin, işte bu!

(*O da meçini çeker ve durur; kendi kendine.*)

Gerçi burada asilleri oynamanın hiç sırası değildi ya. Bu dövüş beni sadece geciktirir.

BRÉCOURT

Pekâlâ beyefendi, emrinize amadeyim. Yoksa şimdiden geri mi çekiliyorsunuz?

SÜVARİ

Kesinlikle hayır, ama şu kadarcık şey için birbirimizi mi boğazlayacağız? Bana şu yemekten kendi payınızı satın, olsun bitsin. Çünkü şu an bir krallığım olsa, bir dilim ekmek için hiç düşünmeden verirdim.

BRÉCOURT

Beyefendi, ben ordu tedarikçisi değilim, hancı da değilim. Canınızı sıktığım için üzgünüm ama bana emanet edilen şeylere benim iznim olmadan dokunduğunuz için müsaadenizle size küçük bir ders vermek durumundayım. Meç mi sopa mı, siz seçin!

SÜVARİ

Demek ısrar ediyorsunuz? Sizin adınıza üzüldüm gerçekten.

(*Kılıçlarını çekerler.*)

On İkinci Sahne

(Süvari, Brécourt, Molière, Armande, Madeleine, Duparc, Pierrette.)

MOLİÈRE

(Bastonuyla kılıçları ayırarak.)

Durun bakalım beyler!.. Brécourt, burada neler oluyor?

BRÉCOURT

Bırak, bırak, Molière. Erzakımızı talan ederken yakaladığım şu iştahı fazla açık yolcunun aklını başına getirmek üzereyim.

MOLİÈRE

Öyleyse durum vahim, çünkü bizim iştahımız da çok açık. Söyleyin bakalım, açlıktan gözü dönmüş beyefendi, bu davranışınız için bir açıklamanız var mı?

SÜVARİ

Beyefendi, bana meseleyi trajik boyutlara taşıyacak biri gibi görünmediğiniz için size biraz teklifsizce hareket ettiğimi itiraf edeceğim. Yegâne mazeretim mağlup olduğum yorgunluk ve beni acele etmeye zorlayan işlerim. Yağmamın karşılığı olarak buraya para kesemi bırakacaktım zaten. Dostunuza da para teklif ettim, ama o hiçbir şeye yanaşmadı. Çabuk tepesi atan biri belli ki.

MOLİÈRE

(Hayretle incelediği Süvari'ye yaklaşıp onu yavaş yavaş sahnenin önüne, diğerlerinden uzak bir yere çekerek.)

Brécourt dünyanın en yumuşak huylu, en iyi kalpli insanıdır, ama aynı zamanda gururlu ve çok da cesurdur. Bu karakteri sizi şaşırtmamalı, çünkü siz de...

SÜVARİ

Ne var, ne oldu? Bana niçin öyle bakıyorsunuz?

MOLİÈRE

Çünkü sizi tanımıyorsam ne olayım!

SÜVARİ

(*Sesini alçaltarak, fakat kesin bir tonla.*)

Yanılıyorsunuz! Beni tanımıyorsunuz.

MOLIÈRE

Bu kesin ses tonu, bu kartal bakışlar, bu aslan yelesi! Oh af buyurun beyefendi, ama ben sizi çok iyi tanıyorum, sizi bir kez gören bir daha unutamaz zaten.

(*Yüksek sesle.*)

Brécourt, ben bu beyefendiyi tanıyorum. Kendisi biraz tez canlı bir beydir. Onunla konuşacaklarım var. Siz yemeğe başlayın evlatlarım ve fazladan bir tabak çıkarın.

(*Diğerleri işe koyulur, sahnenin gerisinde giderler gelirler, çıkarlar girerler.*)

SÜVARİ

Demek beni tanıyorsunuz? Pekâlâ, yalandan nefret ederim ve hayatımı kurtarmak için dahi kendimi yalana başvuracak kadar alçaltamam. Şimdi söyleyin, ne yapmayı düşünüyorsunuz?

(Dönüp arkasına bakar.)

Bire karşı üçsünüz, fakat on kişi de olsanız hakkımdan gelemeyeceğinizi bilmelisiniz.

MOLIÈRE

Hatta yirmi kişi dahi olsak, biliyorum. Yine de benim korkudan çok saygıya boyun eğdiğimi bilin. Ve inanın beyefendi, gözlerimi kamaştıran mevkiiniz de değil. Benim asıl hürmet ettiğim dehanız, yiğitliğiniz ve belki de kötü talihiniz.

SÜVARİ

Kötü talihim mi? Kötü veya iyi, bunu kim bilebilir ki? Her şey Tanrı'dan. Siz, beyefendi, bana sağduyulu bir insan gibi göründünüz. Sırrımı saklayın ve galip geldiğim takdirde bir gün bunun için layığıyla ödüllendirileceğinizden emin olun.

MOLIÈRE

Beyefendi, kral beni krallığını korumakla görevlendirmemiş olsa da, şahsınızı ya zor kullanarak...

(*Süvari gülümser.*)

...ya da ihanetle ele geçirebilirim.

(*Süvari ürperir.*)

Şahsınıza hürmetimden şiddete başvuramam; ihanete gelince, bana bir bakın beyefendi ve böyle bir şey yapacak bir adam olup olmadığıma siz karar verin.

SÜVARİ

(*Molière'e bir an baktıktan sonra.*)

Kimsede sizinki kadar erkekçe ve dürüst bir yüz görmedim! Size güveniyorum.

MOLİÈRE

İyi de ediyorsunuz.

(*Arkadaşlarına.*)

Hadi bakalım dostlar, sofraya, sofraya!

(*Süvari'ye.*)

Bu bir metafor tabii. Burada herkes elinden geleni yapıyor, taşrada hayatın nasıl olduğunu siz bizden daha iyi bilirsiniz.

BRÉCOURT

(*Süvari'ye.*)

Demek beyefendi davayı kazandı ha? Pekâlâ, madem Molière'in dostusunuz, gelin el sıkışalım. Sizi benzetseydim çok üzülürdüm.

(*Hanımlar yastıklara, erkeklerse masa görevi gören sepetin etrafına yerleştirdikleri kütüklerin veya taşların üzerine otururlar. Sepetin üzerine etler, meyveler ve şişeler konmuştur.*)

MOLİÈRE

Beyefendi bir asilzade. Kendisinin dostu olma şerefine sahip değilim. Fakat aileden gelen görevlerimden dolayı Majesteleri XIII. Louis'nin şahsına bağlı olduğum zamanlarda kendisini sarayda görme şerefine nail olmuştum.

SÜVARİ

(*Ürpererek.*)

Rahmetli krala!

MOLIÈRE

Onun peşinden Narbonne'a gittim, ölüm döşeğinde seyahat eden Richelieu'nün Cinq-Mars ile De Thou'nun* kellerini cellada teslim edişini gördüm. Bu zalimce, fakat aynı zamanda antik bir tragedya gibi muazzam bir olaydı. Oysa bugün gördüklerimiz komedyadan başka bir şey değil.

SÜVARİ

Ah! Demek böyle düşünüyorsunuz?

BRÉCOURT

Bu noktada herkes aynı fikirde.

DUPARC

Üstelik iyi bir komedya bile değil, çünkü eğlendirici bir yanı yok, sadece gülünç.

SÜVARİ

Peki sizin görüşünüze göre Mazarin** bir Richelieu etmez mi?

DUPARC

Sizin görüşünüzü bilmiyorum, ama benim kendi görüşlerimi saklamak gibi bir âdetim yoktur. Mazarin...

BRÉCOURT

Mazarin ne derseniz o. Turenne*** artık ondan yana olduğuna göre ben de Mazarinciyim.

SÜVARİ

Ah! Demek siz Turenne'den yanasınız?

---

* Kral XIII. Louis'nin en nüfuzlu bakanı olan Kardinal Richelieu aleyhine düzenlenen son komplonun başını çeken Cinq-Mars Markisi, suç ortağı François-Auguste de Thou ile birlikte 1642'de Fransa'nın güneyinde yer alan Narbonne'da tutuklanmış, ikisi aynı yıl Lyon'da idam edilmiştir. Richelieu bu olaydan sadece birkaç ay sonra ölmüştür. (ç.n.)

** Kardinal Mazarin (1602-1661), Kardinal Richelieu'nün ölümünden sonra önce XIII. Louis'nin, ardından XIV. Louis'nin en nüfuzlu bakanı. (ç.n.)

*** Turenne Vikontu Henri de La Tour d'Auvergne (1611-1675), önce XIII. Louis'nin, ardından XIV. Louis'nin en ünlü kumandanlarından. Turenne kısa bir süre için İsyancıların tarafında yer almışsa da, Kardinal Mazarin'le uzlaşarak yeniden ayaklanan Büyük Condé'ye karşı savaşan kraliyet ordularının başına getirilmiş, 1652'de XIV. Louis tarafından nihai olarak affedilmiştir. (ç.n.)

BRÉCOURT

Hay lanet, elbette beyefendi, çünkü benim onun emrinde çarpışmışlığım var. Şimdi gelip de bana onun bu çağın en büyük adamı olmadığını söylemeniz hiçbir işe yaramaz.

MOLIÈRE

(*Süvari'nin rahatsız olduğunu görerek.*)

Beyefendi de aynı fikirde, çünkü kendisi de Turenne'in hizmetinde.

SÜVARİ

(*Yerinden sıçrayarak.*)

Ben mi?

MOLIÈRE

Evet ya. Demin bana mühim bir göreviniz olduğunu ve onun yanına gittiğinizi söylemediniz mi?

SÜVARİ

(*Gülümseyerek.*)

Evet, evet, haklısınız, öyle. Bu durumda...

(*Brécourt'u göstererek.*)

...beyefendi demin şu güzel kır sofrasının hazırlıklarına el koymaya kalkmamı mazur görecektir.

(*Brécourt'a.*)

Siz de savaş görmüş bir yiğit olduğunuza göre açlıkla susuzluğun kolay kolay mantığa davet edilemeyecek iki büyük şeytan olduğunu iyi bilirsiniz.

BRÉCOURT

Pekâlâ, evet doğru, itiraf ediyorum, çoğu zaman biz de sizin gibi davrandık. Kendi ülkemize fethedilmiş toprak muamelesi ettik. Zavallı köylü, zavallı gezgin derdine yansın dedik!

DUPARC

Nitekim Brécourt yağmacılıktan tiksindiği için, sırf yeniden iyi bir vatandaş olabilmek için oyuncu oldu.

MOLIÈRE

(*Gülerek.*)

Beyefendi de günahlarının kefaretini ödemek için seninle aynı yola başvurup başvurmayacağına ileride karar verir artık.

BRÉCOURT

O gün gelene kadar kendisine yüce Turenne'in şerefine içmeyi teklif ediyorum.

SÜVARİ

Hayhay! Kralın şerefine de içelim, eğer sizin için de uygunsa.

MADELEINE

Ben bir kadın olarak kraliçenin şerefine kadeh kaldırıyorum. Şu sıra kendisi pek üzgün.

ARMANDE

Bense Prens Hazretleri'ne kadeh kaldırıyorum! İsyandan yanayım ben, hem de Genç İsyan'dan!* Yaşasın prensler!

SÜVARİ

Gerçekten mi, güzel çocuk?

ARMANDE

Ters düşmeyi seven bir mizacım var ve başkaları gibi düşünmeye katlanamıyorum.

MOLIÈRE

(*Gülerek.*)

Armande günah çıkarıyor.

ARMANDE

Peki ya siz Mösyö Duparc, namıdiğer Gros-René, siz kimsenin şerefine içmiyor musunuz? Bana hakkım olanı vermenizi istiyorum ve size köpeklerinizin, Artaban ile Tiburce'ün şerefine kadeh kaldırmayı teklif ediyorum.

DUPARC

(*Kadeh kaldırarak.*)

Yaşasın köpekler! Şu bedbaht dünyada onlardan daha dürüstü, daha sadığı yok!

---

* Fransız tarihinde La Fronde adıyla anılan iç savaş dönemi Parlamento İsyanı (*La Fronde parlementaire*, 1648-1649) ve Prenslerin İsyanı (*La Fronde des princes*, 1650-1653) olmak üzere ikiye ayrılır. Burada "Genç İsyan"la Prenslerin İsyanı kastedilmektedir. (ç.n.)

PIERRETTE

(*Béjart'ların yanında yerde oturmaktadır.*)

Oh ne güzel, o halde yaşasın kazlar! Onlar da iyi hayvanlardır, asla kötülüğünüzü istemezler.

MOLIÈRE

Sonuna kadar, yaşasın hayvanlar! En mütevazı canlılar bile evrenin yüce zanaatkârının eseridir ve bu güzel doğa bütün insanlara, hatta aforoz edilmiş zavallı bir tiyatro oyuncusuna* bile açık bir tapınaktır. Ama madem ona buna kadeh kaldırıyoruz, o halde bütün zaferlerin ve bütün savaşların cefasını çeken şu zavallı Fransız halkının şerefine de kadeh kaldıralım! Buna ne dersiniz sevgili misafirimiz?

SÜVARİ

Yaşasın Fransa ve halkı! Kabulüm.

MOLIÈRE

Heyhat! Fransa... şimdilerde nerede?

SÜVARİ

Gerçek menfaatleri nerede ise orada beyefendi ve bu menfaatlere herkes karar veremez.

MOLIÈRE

Bunun üzerine birtakım teoriler var. Ama ben pratikten anlamayan, bariz olgular üzerinden kendine göre felsefi ve ahlaki çıkarımlarda bulunan sıradan bir adamım. Size saygısızlık etmem istemem, ama benim kanaatime göre bugün hiçbir hizip Fransa'yı temsil etmiyor. Eski İsyan, Yeni İsyan, bakanlık, parlamento, burjuvazi, şehirde ve taşrada asıl meselenin ne olduğunu bilmeden kâh onun kâh bunun için çarpışan halk, bütün o isimler, bütün o sloganlar sadece kodamanların tutkularını, menfaatlerini ve hırslarını temsil ediyor. Halkın ise cehaletini, en-

---

* Katolik Kilisesi'nin Kutsal Kitap'a dayanarak tiyatro oyuncularını aforoz etme âdetine özellikle Fransa'da katı bir şekilde riayet edilmiştir. Nitekim Molière ölüm döşeğindeyken Saint-Eustache Kilisesi rahibi onu kutsamayı reddetmiş, ölümünden sonra ise ancak gece yarısı ve merasim olmadan gömülebilmiştir. (ç.n.)

dişesini, huzursuzluğunu ve ümitsizliğini. Sizin çekişmelerinizin ortasında Fransa ölüyor, taşra kan ağlıyor, din yozlaşıyor, sanat yok oluyor. Ve evet, bütün bu gazabın tam ortasında da günahsız bir çocuk var. Bu XIV. Louis adında, Tanrı'nın iradesiyle Fransa'nın birliğini cisimleştiren on beş yaşında bir çocuk. Sadece o, yabancı güçleri ülkeye davet etmeden hüküm sürebilir. Bu da, içinde bulunduğumuz dönemde onun davasının yegâne meşru dava olduğunun kanıtı. Ey yüce Tanrım! Bütün o hizipler bu zavallı çocuğa nasıl bir ders oluyordur kim bilir! İç savaştan çıkarılan ders! Bakın bu bana neyi hatırlattı... Ama bu yersiz hikâye sizi sıkar sanıyorum.

SÜVARİ

Genç kral hakkında mı? Devam edin, devam edin, söylediklerinizin herkesi ilgilendiriyor.

MOLİÈRE

Peki o halde, bir gün kral, o zamanlar daha beşikte, avaz avaz ağlıyormuş, hiçbir şey onu sakinleştiremiyormuş. Kraliçe hazretleri Scaramouche'u* çağırmayı düşünmüş...

SÜVARİ

Scaramouche'u mu?

MOLİÈRE

Evet, Tiberio Fiorilli'yi, meşhur Scaramouche'u, bütün meslekten soytarılar gibi aslında son derece melankolik bir mizaca sahip olan o şen şakrak şaklabanı. Ben onun öğrencisiydim, beni gitarını, köpeğini, kedisini, maymununu ve papağanını taşımasına yardım edeyim diye yanına almıştı. Kral bir türlü susmuyormuş. Scaramouche dans etmiş, hayvanlarını zıplatmış, kral hep daha yüksek sesle ağlamaya devam etmiş. İşte o zaman Scaramouche kralın kucağına verilmesini istemiş, vermişler. Ve Scaramouche derhal bütün şaklabanlıklarını

---

* Tiberio Fiorilli (1608-1694), bilhassa Fransa'da ünlenen, Scaramouche tiplemesinin yaratıcısı ve Molière'in yakın dostu olan Napolili oyuncu. (ç.n.)

kesip çocuk krala son derece ciddi bir tavırla, "Ey Kral," demiş, "gözyaşlarını insanları tanıyacağın zamana sakla!" Ciddi bir tonla, merhamet gözyaşlarıyla söylenen bu cümle çocuğu âdeta bir kehanet gibi çarpmış. Hatta ne dendiğini anladığı söylenir, çünkü gözyaşları o dakika kesilmiş. Küçük elleriyle Scaramouche'un soluk yanaklarını, uzun bıyıklarını okşamış. Kraliçe ona güzel bir altın zincir hediye etmiş ve ona "Şimdi git, Scaramouche," demiş, "Sen sanılandan daha bilgesin, veyahut sandığından daha doğru konuşuyorsun."

SÜVARİ

Hikâyeniz pek güzel, ama bununla nereye varmak istiyorsunuz?

MOLİÈRE

Şuraya varmak istiyorum: Kralın eğer Fransa'yı seviyorsa ağlamasının, onu kurtarmak istiyorsa avazı çıktığı kadar bağırmasının zamanı geldi.

SÜVARİ

O zaman "Dostlarım, benim etrafımda toplanın!" diye bağırsın, gerçek dostları koşar gelir.

MOLİÈRE

Gerçek dostları onu tahttan indirmeye çalışanlar veya devleti kendi aralarında parçalamaya çalışanlar değil ki.

SÜVARİ

Aslına bakarsanız beyefendi...

PIERRETTE

(Bir süre önce sahneden çıkmıştır, şimdi nefes nefese geri gelerek.)

Hey beyefendi, baksanıza! Sizin yularını çözmediğiniz atınız var ya, şu an yerinde duramıyor, diğerlerini tepeleyecek neredeyse.

SÜVARİ

Ah ama bu harika! Bileğini burktu sanmıştım.

(Çıkar.)

On Üçüncü Sahne
(Pierrette, Armande, Madeleine, Molière, Duparc, Brécourt.)

ARMANDE

(Molière'e.)

Sizinle sürekli zıtlaşır gibi görünen bu adam da kimin nesi?

MOLİÈRE

Bunu size birazdan söylerim, o gidince. Hadi biz de toparlanalım.

(Brécourt ile Duparc tabak çanağı toplamaya girişir.)

PIERRETTE

Ya! Şimdiden gidiyorsunuz ha! Ama ben size alışmaya başlamıştım, şimdi yine konuşacak kimse kalmayınca çok sıkılacağım.

MOLİÈRE

Hey baksanıza, bu ufaklık nasıl da kibar, hem hiç öyle aptal birine de benzemiyor.

PIERRETTE

Yoo öyleyim beyefendi, aptalsam aptalım. Çünkü herkes sürekli öyle diyor ve kimse benimle dolaşmak istemiyor. Ama olsun, benim kalbim iyi. Eğer beni yanınıza alırsanız tavuklarınızı beslerim, kazlarınızı güderim, ineklerinizi sağarım...

MOLİÈRE

Çok isterdim, ama gel gör ki bende o hayvanlardan hiç yok. Ama dur, insanlara yardım etmesini, bakmasını bilir misin peki?

PIERRETTE

Tabii, hemen öğrenirim.

MOLİÈRE

Hanımlar, oda hizmetçiniz yoktu, hep bir tane olsun istiyordunuz. Bu kız neşeli mizacıyla sizi mutlu etmez mi?

MADELEINE

Elbette eder. Senin adın ne yavrum?

PIERRETTE

Pierrette Lafôrêt, emrinize amadeyim hanımım!

MADELEINE

Bu işe hayır diyecek bir ailen yok mu?

PIERRETTE

Benim hiç annem, babam, amcam, teyzem olmadı. Ben Tanrı'nın çocuğuyum. Beni ormanda bulmuşlar, bu yüzden de bana Lafôrêt* ismini vermişler.

MOLIÈRE

Kendi farkında değil, ama çok zeki. Onu yanınıza alın hanımlar. Ne kadar istiyorsun?

PIERRETTE

Ne diyeyim beyim, yılın her günü bir somun ekmeğimi isterim.

MADELEINE

O cepte zaten. Peki ya ücretin?

PIERRETTE

Şey! Ben o işlerden hiç anlamam. Siz ne kadar isterseniz o kadar verirsiniz.

MOLIÈRE

Pekâlâ, bu itimadın kalbinin temizliğinin kanıtı. Bizimle gel, pişman olmazsın.

PIERRETTE

Ay tabii, hemen! Kazlarımı teslim edip çiftçilere teşekkür edeyim, geliyorum.

(*Hoplaya zıplaya çıkar.*)

MOLIÈRE

Dostlarım, beni misafirimizle biraz baş başa bırakın. Çünkü bakın kendisi gitmeye hazırlanıyor.

(*Molière dışında herkes çıkar.*)

---

* Fransızca *forêt* "orman" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

On Dördüncü Sahne
(Molière, Süvari.)

SÜVARİ

Mösyö Molière, yeniden yola koyulmadan önce size misafirperverliğiniz için teşekkür etmek, emrinize amade olduğumu söylemek isterim. Bana göre mesleğiniz karakterinize yakışmıyor. Değiştirmeyi hiç düşünmez misiniz?

MOLIÈRE

Düşünmem, Prens Hazretleri, ben bu mesleği, bu konumumu seviyorum. Bu şekilde yaşamak ve ölmek istiyorum.

SÜVARİ

Öyle olsun. Sanırım siz ciddi bir tragedya oyuncususunuz. Bu çalkantılı zamanlar elbet geçecek. Sizi Hôtel de Bourgogne'da* istihdam edebilirler.

MOLIÈRE

Ben o kadar büyük düşünmüyorum.

SÜVARİ

Veyahut bundan daha da büyük bir hayaliniz var? Söyleyin.

MOLIÈRE

Prens Hazretleri af buyurursa, ben sadece yüce Corneille'in dizelerini seviyorum, ama kendimi bunları dile getirecek kadar yüce bulmuyorum.

SÜVARİ

Çok mütevazısınız.

MOLIÈRE

Kesinlikle hayır. Benim mizacımda kahramanlık yok, şakacılık var.

SÜVARİ

Öyleyse komediyi tercih ediyorsunuz?

---

* 17. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Paris'in en önemli tiyatro sahnelerinden biri. (ç.n.)

MOLIÈRE

Evet. Ama sadece kendi yazdıklarım beni eğlendiriyor.

SÜVARİ

Ah! Demek yazarsınız?

MOLIÈRE

Asla. Ben sadece birtakım taslaklar hazırlıyorum, sonra arkadaşlarımla bunlara İtalyanların tarzında doğaçlama diyaloglar uyduruyoruz.

SÜVARİ

Bu tür büyük bir zekâ gerektirir.

MOLIÈRE

Doğal yetenek ve insan karakterlerini gözlemlemeyi gerektirir. Bu gözlem benim çok hoşuma gidiyor ve sanırım beni bütün kitaplardan daha fazla eğitiyor.

SÜVARİ

Böyle eğlenceler halk kadar eğitimli insanların da hoşuna gider zaten. Eğer servetimi geri alabilirsem...

MOLIÈRE

Bana hiçbir vaatte bulunmayın Monsenyör, zira beni memnun edebilmeniz için kumpanyamın tamamını işe almanız gerekir ve burada gördükleriniz onun sadece küçük bir parçası. Hepsi çok yetenekli değil, ama onları, kaderin zorluklarına göğüs gerebilmek için bana güvenen bu zavallı insanları hiçbir şey için terk etmem. Şimdilik sizden tek bir ricamız olabilir.

SÜVARİ

Çabuk söyleyin, çünkü ricanızı yerine getirmek için sabırsızlanıyorum.

MOLIÈRE

(*Gülümseyerek.*)

Ve bir an evvel buradan ayrılmak için! Pekâlâ Prens Hazretleri, sizden ricamız krala biat edip bu iç savaşa bir son vermeniz. Bu savaş bizi çok rahatsız ediyor, bize çok zarar veriyor, vilayetten vilayete sürüklenip bir sürü sefale-

te ve tehlikeye maruz kalıyoruz. Eğer bu ricamızı yerine getirirseniz, sizi diğer bütün borçlarınızdan azat ederim.

SÜVARİ

(Gülümseyerek.)

Herkes elinden geleni yapacak Mösyö Molière. Dua edin, kral da bize bu konuda biraz yardımcı olsun. O günler gelene kadar beni bu denli güzel ağırladığınız için size şu küçük hediyeyi vermeme izin verin.

(Molière'e bir yüzük vermek ister.)

MOLİÈRE

Ah! Böyle bir şeyi kabul edemem Prens Hazretleri.

SÜVARİ

(Tepeden bakan bir tavırla.)

Ne yani beyefendi, siz bana sadaka mı vermiş oluyorsunuz?

MOLİÈRE

Bugünlerde alt sınıftan birinin bir büyüğün parasını reddetmesinin yasak olduğunu, bunun onu diğerlerinin gözünden düşürecek bir küstahlık sayıldığını biliyorum. Ama şu an içinde bulunduğumuz koşullar sıradışı ve size dürüst bir adamın söylemesi, büyük bir adamın duyması gereken şekliyle gerçeği söyleyeceğim. Prens Hazretleri, siz krala ve Fransa'ya bilerek ihanet ediyorsunuz. Aslında size canım pahasına engel olmak benim görevim ve eğer bunu yapmıyorsam, bunun nedeni sizin bir kahraman olmanız ve benim, şu an içinde bulunduğunuz intikam sarhoşluğu dağıldığında sizin düşüncelerinizden çok şeyler bekliyor olmam. İşte bu yüzden size saygı gösterdiğim, ekmeğimi sizinle paylaştığım için pişman değilim. Fakat sizden en ufak bir mükâfat kabul etmek hükümdarıma karşı suç işlemek olur, bu yüzden siz de ısrar etmeyin. Şayet benim gibi bir zavallının yardımı yüzünüzü kızarttıysa beyefendi, bunu en kısa zamanda unutun. Bir daha karşınıza çıkıp da size bu yardımımı hatırlatacağımı hiç sanmıyorum.

(Süvari'yi büyük bir hürmetle selamlar ve çıkar.)

On Beşinci Sahne

SÜVARİ

Ne acayip bir adam! Şahsımı seviyor, sayıyor, kutsal addediyor, fakat davamdan nefret ediyor, suç sayıyor! Pek sağduyulu, tavrı ve sözleri tuhaf bir şekilde kalbe dokunan bir adam. Hatta yürüttüğü mantık özünde doğru da... Zavallı mesleğinin onu bu dünyanın büyük menfaatlerinin, büyük tutkularının dışında bıraktığı doğru... Peki ya erdem nereye sığınsın?..

(*Bir an dalgınlaşır, ardından birdenbire silkinerek kendine gelir.*)

Ama ben bu çok gizli, tehlikelerle dolu yolculuğa her önüme gelen beni haklı nedenleriyle durdursun diye çıkmadım!

(*Gitmeye davranır, Pierrette'in geldiğini görür.*)

On Altıncı Sahne

(*Pierrette, Süvari.*)

SÜVARİ

Hey, küçük kız! Biraz buraya gelir misin lütfen?

PIERRETTE

Yine ne var?

SÜVARİ

Gel evladım. Sen dürüst bir insansın, yüzünden belli. Bu yüzüğü benim için güzel Armande'a, iki aktrisin en gencine vereceksin ve benim adıma ondan bu yüzüğü İsyan aşkına ve şahsımdan bir hatıra olarak saklamasını rica edeceksin. İşte bu da senin için ufaklık.

(*Pierrette'e yüzük ile bir miktar para verir ve çıkar.*)

On Yedinci Sahne

PIERRETTE

(*Yalnız, avucuna bakarak.*)

Sırf bunun için bana para mı veriyorsunuz yani?

(*Başını kaldırır.*)

Neyse canım! Çoktan gitmiş bile!

(*Kulis tarafına bakarak.*)

Atına binmiş... Eli kulağında! İşte şimşek gibi fırladı. Vay be! Atın hiçbir şeyciği yokmuş işte!

On Sekizinci Sahne

(*Pierrette, Molière, Madeleine, Armande, Duparc, Brécourt.*)

PIERRETTE

(*Armande'a.*)

Alın bakalım hanımım! Deminki adam bu ufak süsü size vermemi istedi. Giderken de bana şöyle dedi: "Ona dersin ki..." Of ne bileyim ben! Size ne diyeceğimi söylemişti, ama aklımdan çıkmış bile.

ARMANDE

(*Yüzüğü alarak.*)

Bana hediye mi bırakmış? Oh, ne güzel bir yüzük! Siz de baksanıza abla, şu kocaman elmasa bir bakın!

MADELEINE

Hediye mi? O yabancı ne hakla size hediye veriyor?

ARMANDE

Onu elimden alacak mısınız?

MADELEINE

Elbette, alıp bir fakire vereceğim. Hediye kabul etmemeniz gerek.

ARMANDE

(*Ağlayarak.*)

İşte görüyorsunuz Molière, bu tam bir zorbalık! Ablam benden her şeyimi alıyor, üstelik bir de beni azarlıyor.

MOLIÈRE

(*Madeleine'e.*)

Sevgili dostum, bu küçük oyuncağı saklamasına izin verebilirsiniz. Ona bu hediyeyi veren adam korkulacak biri değil. Bizim gibilerin çok ötesinde biri o, onu hatırlamak gibi bir niyeti olamaz.

ARMANDE

O mühim biri mi yani?

MOLIÈRE

Daha da fazlası, çok büyük bir adam.

DUPARC

Gerçekten mi? Benim gözüme deli gibi görünmüştü.

BRÉCOURT

Bana da iblisin ta kendisi gibi! Korkak bir adam değilimdir, hatta iyi kötü kendimi kanıtladığımı da sanıyorum. Ama onunla kılıç tokuştururken, gözlerinden çıkan kıvılcımlardan kılıcından çıkanları göremedim.

MOLIÈRE

Brécourt, belki de onu öldürmen daha iyi olurdu, kim bilir? Fakat Tanrı'nın tasarıları gizlidir ve içimde âdeta beni onu senin kılıcından korumaya zorlayan insanüstü bir güç hissettim.

ARMANDE

Tanrım, kimdi ki o? Oh, hadi ama sevgili Molière, hemen söyleyin şunu!

MOLIÈRE

(*Etrafa bakarak.*)

Gitti mi?

PIERRETTE

Evet ya, o şimdi çok uzaklarda!

MOLIÈRE

Pekâlâ hanımlar, pekâlâ dostlarım, o adam Prens Hazretleri'ydi.

MADELEINE

Condé Prensi!

MOLIÈRE

Büyük Condé!

BRÉCOURT

Buralarda tek başına, herkes onu sınır bölgesinde sanırken?

DUPARC

Hay şeytan! Şimdi anlıyorum! Prenslerin ordusuna katılacak, yabancı güçlerle* Paris'e yürüyecek, kralı kaçıracak ve kendisine bin basan binlerce insanı öldürdükten veya öldürttükten sonra belki kendi tahta geçecek!..

(Sahnenin gerisine koşup uzaklara bakar.)

BRÉCOURT

(Duparc gibi uzaklara bakarak.)

İşte sel yatağında ilerliyor!

(Duparc arkebüzünü nişan alır gibi doğrultur.)

Mösyö de Turenne'le çarpışacak! Hadi ateş et Duparc!

MOLIÈRE

(Duparc'ın silahını bastonuyla indirerek.)

Hayır Duparc! Vaktiyle nice iyilik etmiş olan o adam, eğer Fransa'ya yeterince zarar verdiğini anlarsa onu kurtarabilir de... Turenne, büyük Turenne daha dün krala karşı Condé'yle birlikti. Yarın belki kral Turenne'e karşı Condé'yle birlik olacak. En bilge insanların çılgınca şeylere kalkıştığı, en çılgınların ise bir anda hiç beklenmedik büyük işler başardığı bir zamanda yaşıyoruz... Tanrı

---

* Nitekim Condé 1651'de İspanyollarla anlaşma imzalamış, İsyan bastırıldığında ise bir müddet İspanya'nın hizmetine girmiştir. Ancak Condé'nin komuta ettiği İspanyol birlikleri 1654'te Arras'ta ve 1658'de Dunkerque yakınlarında Turenne'in komuta ettiği kraliyet birliklerine yenilmiştir. Condé ertesi yıl XIV. Louis tarafından affedilmiş ve yeniden Fransa tarafına geçmiştir. (ç.n.)

bu çılgınlığı körüklesin! Her felakette bir hayır vardır! Böylece küçük insanlar büyüklerin çekişmelerinin kendi meseleleri olmadığını anlarlar... İşte böyle hanımlar, artık yola koyulma vakti gelmedi mi? Sizin neyiniz var Armande? Yüzünüz solmuş... şimdi de kıpkırmızı kesildiniz! Sizi böyle altüst eden şey ne?

ARMANDE

(*Dalgın.*)

Büyük Condé bana yüzük verdi! Bana! Oh! Beni hiç unutmayacak! Sadece ben onun şerefine kadeh kaldırmıştım!.. Ne güzel bir yüzük! Şimdi onu benden alın da göreyim, abla! Onu hiç çıkarmayacağım!.. Elmas, ne de güzel şey! Güneş gibi, şan gibi parlıyor! Ona bakıp o adamı düşünmek insanı sersemletiyor!

MOLİÈRE

Şan başınızı döndürmüş, güzel çocuk!

ARMANDE

Evet, evet, hadi bunun hakkında da felsefe yapın. Hiçbirinizin böyle bir yüzüğü yok, hiçbir zaman da olmayacak!.. Ben yüzük istiyorum ama ve ona sahibim de, çünkü Büyük Condé'nin ilgisini çektim!

MOLİÈRE

Şana giden birden fazla yol vardır Armande... Ama siz beni duymuyorsunuz bile...

(*Madeleine'e.*)

Küçük kardeşinizin aklı başından gitmiş, bundan sonra sizi beğenmeyecek, görürsünüz.

(*Sesini alçaltarak.*)

Söyleyin, hâlâ böylesine şanlı bir kadınla evlenebileceğimi düşünüyor musunuz bakalım?

(*Yola çıkmak üzere olan arabaya doğru gider.*)

MADELEINE

(*Kendi kendine.*)

Tanrı'ya çok şükür! Molière asla şan sahibi olmayacak!

İKİNCİ PERDE

Kişiler

MOLIÈRE
BRÉCOURT
DUPARC
MADELEINE BÉJART
ARMANDE BÉJART
CONDÉ
PIERRETTE LAFORÊT
BARON*
XIV. LOUIS

Versailles Sarayı. - Oyunculara kulis görevi gören bir bekleme salonu. Tuvalet masaları, aynalar. Dipte bir kapı. Bahçeye açılan bir pencere. Köşede Molière'in giyinme odasına açılan başka bir kapı.

* Michel Baron (1653-1729), Fransız oyuncu, tiyatro yazarı, Molière'in öğrencisi. (ç.n.)

Birinci Sahne

(*Pierrette, Molière.*)

(*Molière Sganarelle kostümüyle* kendisini giydirmeye devam etmekte olan Pierrette Lafôret ile birlikte giyinme odasından çıkar.*)

MOLİÈRE

Hadi, hadi, Lafôret, bu kadar yeter. Artık hazırım, değil mi?

(*Şöminenin üzerine yerleştirilmiş bir sarkaçlı saate yaklaşıp saate bakar.*)

PIERRETTE

E ama durun biraz Mösyö Molière, kendinize zaman tanıyın! Amma telaşlısınız!

MOLİÈRE

Ben telaşlı değilim, sadece acelem var! Bak, saat geldi bile.

PIERRETTE

Acele etmeniz boşuna, maiyet sırf bu yüzden acele edecek değil ya. Hâlâ sofradalar, nereden baksanız daha bir saatiniz var.

---

* XIV. Louis'nin emriyle Molière tarafından yazılan ve ilk kez 29 Ocak 1664'te Versailles Sarayı'nda oynanan *Le Mariage forcé* (Zoraki Evlilik) adlı komedi-balenin başkahramanı. Bu temsilde oyunun bale kısmında bizzat kral Mısırlı kostümüyle dans etmiştir. (ç.n.)

MOLIÈRE

Bunun bir önemi yok kızım! Kral gösterinin saat altıda başlamasını emretti, o halde saat altıda her şey hazır olmalı, her şeyden önce de ben. O bizim keyfimizi değil, biz onun keyfini beklemek durumundayız.

PIERRETTE

Aman canım, kral sizi de azıcık bekleyebilir mösyö! Bu sabah Mösyö Lully'yi* bekledi pekâlâ!

MOLIÈRE

Gerçekten mi?

PIERRETTE

Aa, siz duymadınız mı? Sarayda herkes bunu konuşuyor.

MOLIÈRE

Ama Versailles koskocaman bir saray ve ben her yerde olamam. Peki ne olmuş?

PIERRETTE

Şimdi şöyle beyefendi, kral şeyi bekliyormuş, sen... sen...

MOLIÈRE

Senfoniyi mi?

PIERRETTE

İşte ondan! Mösyö Lully müzisyenler onun istediği şekilde çalamıyor diye onlara defalarca tekrar ettiriyormuş. Çok öfkeliymiş, kemanları sağa sola atıp atıp kırıyormuş. Kral ve maiyeti iyice sabırsızlanmaya başlamış, sonunda kral bir uşak göndermiş... Yok! Mösyö Lully hiç oralı olmamış. Kral bir uşak daha göndermiş, yine tık yok. Kral üçüncü bir uşak göndermiş, bu uşak aynen şöyle demiş: "Ama lanet olsun, Mösyö Lully, kral sizi bekliyor." Bunun üzerine Mösyö Lully şöyle demiş: "Kral her şeyin efendisi, öyle değil mi, beyefendi?" – "Evet beyefendi." – "O halde beyefendi, kendisi beklemenin de efendisidir."

Jean-Baptiste Lully (1632-1687), İtalyan asıllı Fransız besteci, XIV. Louis zamanının en ünlü saray müzikçisi. (ç.n.)

MOLIÈRE

Bak sen şu şeytana, nasıl da zeki! Kral kızmış mı biliyor musun?

PIERRETTE

Söylenene göre kahkaha atmış. Görüyorsunuz işte, kendinize bu kadar azap çektirmenize gerek yok. Bütün o beyler, hanımefendiler sizin kadar hızlı hareket etmiyorlar. Hiç sormayın, Matmazel Madeleine Béjart da aynı sizin gibi, sürekli bir acelesi var. Ama ya diğeri! Hiç! Aklı fikri havaiyatta!

MOLIÈRE

Armande mı?

PIERRETTE

Bir fiyonk bağlaması bile bir saatten uzun sürüyor. Bittiği zaman da milletin kendisini çağırmasına aldırış etmeden sakin sakin aynada kendini seyrediyor.

MOLIÈRE

Haksızlık ediyorsun! Armande bir süredir çok hamaratlaştı.

PIERRETTE

Öyle ya, siz bakarken öyle, çünkü size yaranmak istiyor.

MOLIÈRE

(*İrkilerek.*)

Beni memnun etmek mi istiyor? Sen neler diyorsun?

PIERRETTE

Kızımız pek kurnaz! Baktı ki siz her geçen gün daha çok zenginleşiyorsunuz, asil beyler tarafından daha çok pohpohlanıyorsunuz, kral tarafından daha çok seviliyorsunuz, sarayda ve şehirde daha çok şöhret kazanıyorsunuz, kumpanyanızda kalıp başrollere çıkabilmek için sizi memnun etmesinin kendi menfaatine olduğunu gördü tabii. Oysa siz henüz taşrada dolaşan, şatolardan çok samanlıklarda oynayan küçük bir kumpanyanın şefiyken durum hiç öyle değildi! Sizi bezdiriyorlar, tersliyorlar, size huysuz diyorlardı! Halbuki Tanrı biliyor ya, o zamanlarda hiç de öyle değildiniz, sevgili efendiciğim. Ama şimdi

gerçekten biraz öyle oldunuz, ama herkes sizi pohpohluyor, idare ediyor.

MOLIÈRE

Sence ben huysuz biri mi oldum?

PIERRETTE

Oh, size bu yüzden hiç kızmıyorum! O kadar acı çekiyorsunuz ki! Mesela bakın şimdi de çok yorgun görünüyorsunuz.

MOLIÈRE

Yorgun mu görünüyorum? Şuradan kutularımı ver de yüzümü hale yola koyayım madem.

PIERRETTE

E ama şimdi sırası mı! Daha sahneye çıkmadan makyajınız akacak. Hadi artık, biraz rahat durun. Şu koltuğa oturun. Bacaklarınızı uzatın. Biliyor musunuz, saraydaki şenliklere katılalı on iki gün oldu ve siz bir gece bile üç saatçik uyumadınız!

MOLIÈRE

Ne fark eder? Beni ihtiyar yerine mi koyuyorsun? Sırf sen de Armande gibi yirmi beş yaşındasın diye!

PIERRETTE

Siz yaşlı değilsiniz! Ama artık kırklı yaşlardasınız, genç sayılmazsınız.

MOLIÈRE

Daha gencim ben!

PIERRETTE

Değilsiniz!

MOLIÈRE

Öyleyim işte! Sen kapatacak mısın o lanet çeneni!

PIERRETTE

Ah, bakın işte nasıl huysuzlaştınız!

MOLIÈRE

(*Gülerek.*)

Hayır, birazdan oynayacağım sahnenin provasını yapıyordum.

PIERRETTE

(*Gülerek.*)

Tabii ya, doğru, *Zoraki Evlilik*'te de aynen böyle. Sganarelle ahbabının iddia ettiği yaşta olduğunu inkâr edip duruyor. Ama siz Sganarelle kadar ihtiyar değilsiniz, ayrıca onun gibi evlilik hayali kuracak kadar deli de değilsiniz.

MOLIÈRE

Ben niye evlilik hayali kurmayayım ki?

PIERRETTE

Çünkü siz evliliğe hep karşı olmuşsunuzdur da ondan.

MOLIÈRE

Bu bir neden değil.

PIERRETTE

Peki o halde, eğer fikrinizi değiştirdiyseniz, size uygun tek bir kadın tanıyorum: Matmazel Béjart.

MOLIÈRE

Armande mı? Sen deli misin?

PIERRETTE

Ah yok canım! O fazla genç, fazla kendine âşık. Ama Matmazel Béjart, ablası, çok daha olgun, üstelik hâlâ güzel kadın da ha! Kendisi neredeyse sizin kadar iyi kalpli, cesur ve zeki biri.

MOLIÈRE

Zavallı Madeleine!

PIERRETTE

E ama beyefendi, siz onu hiç mi sevmiyorsunuz?

MOLIÈRE

Elbette seviyorum, hem de bütün kalbimle, bir o kadar da saygı duyuyorum. Ama bugüne kadar ona karşı sadece namuslu bir dostluk hissettim.

PIERRETTE

E iyi ya Mösyö Molière, karınıza karşı başka ne tür bir dostluk hissedeceksiniz ki zaten?

MOLIÈRE

Haklısın Pierrette.

(*Kendi kendine.*)

Bu kız da bazen öyle aklı başında laflar ediyor ki!

(*Yüksek sesle.*)

Aman canım, bütün bunları da nereden çıkardın? Ben evlenmek istemiyorum ki.

PIERRETTE

Aman, evlenin veya evlenmeyin, bana ne canım! Karınız jüpon giymiş iblis de olsa ben ona hürmet gösterir, hizmet ederim.

İkinci Sahne

(*Pierrette, Molière, Brécourt, Duparc.*)

MOLIÈRE

Ah dostlarım, demek hazırsınız? Çok güzel. Brécourt Pancrace, Duparc Marphorius kostümüyle...* İşte size fiyakalı hekimler, çok da güzel oynayacaklar!

BRÉCOURT

Sen hiç merak etme, hepimiz rollerimizi biliyoruz, üstelik oyun da çok hoşumuza gidiyor. Kısa ama neşeli ve karakterler büyük eserlerdeki kadar ustaca çizilmiş.

DUPARC

Eh, bana kalırsa kusuru da bu ya! İnsan tam karakterlere ilgi duymaya başladığı anda oyun bitiveriyor.

MOLIÈRE

Ne yaparsın dostum! Kırk sekiz saat içinde hem oyun yazacaksın, hem rolleri dağıtacaksın, hem sahneye koyacaksın, hem prova yapacaksın, hem oynayacaksın! Yetmezmiş gibi, üstüne bir de bale!

---

* *Zoraki Evlilik*'te yer alan iki karakter. (ç.n.)

DUPARC

Evet, oyun balenin bahanesi zaten. Bale de kralın dans etmesi için bahane.

PIERRETTE

Ama kral hiç makul davranmıyor. Beyefendiden on beş gün içinde dört yeni oyun istemek de neymiş!

MOLIÈRE

Kral *Tartuffe*'ün hazır olduğunu biliyordu. *İlia Prensesi*'ne* gelince, onda da yardım almama izin verdi.

DUPARC

Bu hızla iyi işler çıkartabileceğinizi düşünüyorsanız, keyfiniz bilir.

BRÉCOURT

Molière'in her cümlesi birer deha örneğidir. Nitekim *Tartuffe* de *İnsandan Kaçan*'ın** yazarının hiçbir düşüş yaşamadığının kanıtı.

DUPARC

(*Molière'e.*)

Tartuffe'ü krala okudunuz mu?

MOLIÈRE

Evet.

DUPARC

Tamamını?

MOLIÈRE

Elbette.

DUPARC

Hoşuna gitti mi peki?

MOLIÈRE

Kral senden daha hoşgörülü dostum. Bana *İnsandan Kaçan*'ı mı, yoksa *Tartuffe*'ü mü daha çok sevdiğine karar veremediğini söyledi.

---

* Fransızca *La Princesse d'Elide*, Molière'in ilk kez 8 Mayıs 1664 tarihinde Versailles Sarayı'nda oynanan beş perdelik müzikli komedisi. (ç.n.)

** Fransızca *Le Misanthrope*, Molière'in ilk kez 4 Haziran 1666'da Palais-Royal'de oynanan beş perdelik komedisi. (ç.n.)

DUPARC

Kralın böyle demesi tam bir mucize tabii!

BRÉCOURT

İyi de senin derdin kiminle?

DUPARC

Tartuffe meselesine* kızıyorum ben, bu yüzden Molière bir sürü düşman edinecek.

MOLIÈRE

Sarayda, evet. Peki ama ya kral ve halk benden yana olursa?

DUPARC

Ah, demek size göre asiller sayılmıyor, öyle mi? Sırf genç kralınız umursamıyor, sizi onlarla dalga geçmeye teşvik ediyor diye yok olduklarını mı sanıyorsunuz?

BRÉCOURT

Çok şükür, İsyan yok edildi.

MOLIÈRE

Ve kral sayesinde sonsuza kadar yok edildi, dostlarım. Kral genç, kral yakışıklı, kral eğleniyor, halka oynuyor,** bale yapıyor. Ve bu arada özünde ciddi, olgun, dikkatli ve soğukkanlı biri olan kral hükmediyor ve politikasını uyguluyor.

---

* Nitekim dini dünyevi amaçlarına alet eden ikiyüzlü dindarları hicveden *Tartuffe* Fransa'da çok büyük bir polemiğe yol açmış, din adamlarını Molière'e düşman etmiştir. *Tartuffe* ilk kez 12 Mayıs 1664 tarihinde XIV. Louis'nin huzurunda oynanmış, ancak kralın şahsi beğenisine rağmen 1669'a kadar yasaklı kalmıştır. Bu yasağın temelinde kralın, Katolik mezhebi içerisinde 17. yüzyıl ortalarında doğan, bilhassa Fransa'da gelişen ve Cizvitlerin düşmanlığını çeken Jansenizm akımının eline koz vermek istememesi yatmaktadır. *Tartuffe* Paris'te ancak 5 Şubat 1669'da oynanabilmiştir. (ç.n.)

** Kökeni Antikçağ'a dayanan ve bugünkü atlıkarıncanın atası olan halka oyunu (Fransızca *jeu de bague*). Bu oyunda oyuncular eğik bir kazığın ucuna asılan madenî halkaları tahta sopalarla çıkarmaya çalışırlardı. Pek çok şekilde oynanabilen bu oyun XIV. Louis zamanında iki tekerlekli arabaların içinde oynanırdı. (ç.n.)

DUPARC

Ona ne şüphe! Bütün bu atlıkarıncaların, şenliklerin, kestane fişeklerinin, kandillerin ortasında kral saraylı hanımlara göstere göstere, para saça saça kur yapıyor.

MOLIÈRE

Kral kendini iflasa sürüklüyormuş gözükerek aslında şenliklerine çektiği asilzadeleri iflasa sürüklüyor. Onları baştan çıkarıyor, görkemiyle eziyor, şatolarının kibrini çökertiyor ve taşra vilayetlerinde kendilerini kralın muadili sanan, oysa şimdi Versailles'ın güneşinde küçük kıvılcımlar misali silinip giden bu asilzadeleri saray soytarısı kıyafetinde ayağına getirtiyor.

BRÉCOURT

Çok haklısın Molière. Kralın haşmeti asillerinkini sildi ve belki de küçüklerinkini hazırlıyor. Genç asilzadeler kralın şenliklerinde gülüp eğleniyor, çünkü gençlik kendisini öldüren şeylerle bile eğlenir. Ama eski İsyancılar bunlara kanmıyor ve alçak sesle kralı salt köylüleri korumakla suçlayıp hırsla gri bıyıklarını kemiriyorlar.

DUPARC

Bu konuda sizinle aynı fikirdeyim, zira durum gün gibi ortada; fakat dikkat edin, kral sofuları hırslı asiller kadar kolay alt edemeyebilir. *İnsandan Kaçan*'ın süslü saraylıları zehri yutmak zorunda bırakıldı, fakat *Tartuffe*'te çok fazla insan kendini görecektir ve bu insanlar kralı halkın gözünden düşürecekleri günü beklerken Molière'i kralın gözünden düşürecektir.

BRÉCOURT

Sen hep her şeyi kara görürsün!

DUPARC

Olayları olduğu gibi görüyorum ben.

MOLIÈRE

Tanrı bizleri korusun dostlarım! Şimdi görevimizi yerine getirelim. Bilge bir kral, güçlü bir adam bizi hakikati

söylemeye teşvik ediyor. Bedelini çok ağır ödemek pahasına, bir gün kendimizi inkâr etmemiz gerekse bile hakikatleri söyleyelim.

Üçüncü Sahne

(Pierrette, Molière, Brécourt, Duparc, sahne kostümleriyle Madeleine ve Armande.)

MADELEINE

E hadi ama beyler, trompetleri, havan toplarını duymuyor musunuz? Kral sofradan kalkıyor ve sizin ancak sahnede yerlerinizi alacak kadar vaktiniz kaldı.

MOLIÈRE

(Pierrette'e.)

Eyvah! Çabuk, Laforêt! Beyaz boya, kırmızı boya, kaşlarım, gri sakalım! Bir an evvel hazır olmam gerek, görüyorsun!

(Şöminedeki aynanın önünde kendine çekidüzen verir.)

BRÉCOURT

Telaşa gerek yok. Maiyetin Sihirli Mağara'dan* şatoya gelip komedi için yerlerini alması on beş dakikadan uzun sürer.

MOLIÈRE

Béjartlar, siz bale için tamamen hazır mısınız? İlk bakışta hazır gibi görünüyorsunuz.

MADELEINE

Ben hazırım.

MOLIÈRE

Ya siz Armande?

ARMANDE

Ben de birazdan hazır olurum.

---

* Tethys Mağarası, 1666'da XIV. Louis'nin emriyle Versailles Sarayı'nın bahçesinde inşa edilen yapay mağara. (ç.n.)

DUPARC

Oyunun sadece yirmi dakika sürdüğünü unutmayın. Normalde bir iğneyi tutturmanız bundan daha uzun sürüyor. İki perde arasında kralın Mısırlı kılığına girmek için sadece beş dakikası olacak.

MOLIÈRE

Baron nerede? Küçük Baron da balede yer alacak.

DUPARC

Ah o mu? Onu ele geçirmeniz mümkün değil. Bir su birikintisinin önünde kendini unutmuş olmalı; Tritonların, Naiadların* tunçtan heykellerini seyretmekle değil, kendi yüzüne bakıp bakıp âşık olmakla meşguldür şimdi. Tıpkı güzel ama budala Narkissos gibi.

MOLIÈRE

(*Üstünü başını düzeltmeye devam ederek.*)

Ne yaparsın! Çocuk çok yakışıklı, herkesin hoşuna gidiyor. Biraz da kendi kendinin hoşuna gitsin, değil mi ama?

DUPARC

Evet, evet, siz de iyice teşvik edin onu! Evlatlığınızın şatafatlı kıyafetlerinin size kaça patladığını ancak siz bilirsiniz.

BRÉCOURT

Ne olmuş canım, genç Baron Molière'e birkaç kurdeleyle birkaç dantele mal olmuşsa bile böyle çocuk oyunlarını büyük meselelere çevirmemek gerekir!

DUPARC

Kazık kadar olmuş, çenesinde sakal bitmiş, ne çocuğu! Nedimelerin hizmetçilerine bir sorun bakalım, onlar bu konuda ne düşünüyorlar!

BRÉCOURT

İşin ucu karına mı dokunuyor yoksa?

---

* Tritonlar, Yunan mitolojisinde yarı insan yarı balık biçimindeki deniz adamları; Naiadlar, Yunan mitolojisinde tatlı su perileri. (ç.n.)

DUPARC

Karım umurumda değil. Kralın atlıkarıncalarında uşaklar gibi dörtnala at koşturmaya başladığından bu yana gözüme karımdan çok seyis gibi görünüyor.

MOLIÈRE

(*Yaşlandırma makyajını tamamlayarak.*)

Hadi gidelim!

(*Bütün oyuncularını dışarı çıkartır, kendisi de çıkmak üzereyken pencerenin önünde duran Armande'a döner.*)

Siz burada mı kalıyorsunuz Armande? Komedimin başarısı sizi hiç ilgilendirmiyor mu?

ARMANDE

Elbette ilgilendiriyor, ben de birazdan geliyorum. Ama önce saray kafilesini seyretmek istiyorum.

MOLIÈRE

Alı tabii ya, bütün o yakışıklı senyörler, markiler!..

(*Pierrette'e, biraz huzursuzca.*)

Sen onunla kal, sana ihtiyacım yok.

PIERRETTE

Ama ben sizi sahnede izlemek, kuliste mantonuzu tutmak istiyorum.

(*Molière çıkar; Pierrette kendi kendine mırıldanarak çıkar.*)

Matmazel Armande pekâlâ kendi kendine göz kulak olabilir!

Dördüncü Sahne

ARMANDE

(*Yalnız.*)

Ah, işte kralın partisi: Armagnac Kontu, Saint-Aignan Dükü, Soiecourt Markisi, halkada majestelerinden sonraki en iyi oyuncu ve Villeroy Markisi...

(*Pencereden ayrılarak.*)

Molière'in markilere tahammülü yok! Kesin kendisi marki olamadığı içindir.

(*Aynanın önünde üstünü başını düzeltir.*)

Ne derlerse desinler, asalet sonradan edinilen bir şey değil. O yüzden soylu insanlar halktan insanların zeki olmasını affedebiliyor, ama halktan insanlar onların zekâya ihtiyaç duymamalarını affedemiyor... Zavallı Molière! Beni nasıl da kıskanıyor! Aslında onu sevmiyor değilim, onu kudurtmaktan büyük zevk alıyorum! Sinirlendiğinde o kadar muzipleşiyor ki! Homurdanmayı kestiğinde ne kadar iyi kalpli, ona verdiğim acı için benden af dilediğinde ne kadar temiz yürekli oluveriyor!

Beşinci Sahne

(*Armande, Baron.*)

(*Armande aynanın karşısında yer değiştirir, Baron içeri girdiğinde arkasına dönmez. Baron gizlice girer.*)

BARON

(*Heyecanla.*)

Ah, demek yalnızsınız Matmazel Béjart?

ARMANDE

Siz mi geldiniz Baron? Benden ne istiyorsunuz?

BARON

Hazır böyle güzel bir fırsat yakalamışken sizinle biraz konuşmak istiyorum.

ARMANDE

Peki ya sonra?

BARON

Ah ama beni böyle karşılayacaksanız, size bundan böyle hiçbir şey söylemeye cüret edemem!

ARMANDE

Kanaatimce bana söyleyeceğiniz ne varsa hepsini zaten yazıya dökmüşsünüz.

(Baron'a doğru döner ve cebinden bir pusula çıkarır.)

BARON

Ah, demek pusulamı aldınız! Okudunuz!.. Ve onu sakladınız Armande!

(Armande'ın dizlerine kapanmak ister; Armande sırtını dönüp tekrar ayna karşısına geçer.)

ARMANDE

Evet, onu Molière'e göstermek için sakladım.

BARON

Ah sakın, matmazel! Onunla aramı mı bozmak istiyorsunuz?

ARMANDE

Bozulacaktır da, zira sizin şu aşk pusulanız ona büyük küstahlık ediyor!

(Pusulayı açar ve dirseğini umursamaz bir tavırla şömineye dayayarak okur:)

"Hayır, Molière'i sevmiyorsunuz, asla da sevmeyeceksiniz, öyle değil mi? O da sizi sevmiyor. O sizin için fazla ağırbaşlı, siz onun için fazla gençsiniz. Ümit ve cesaretle dolu bu genç kalbe inanın. Henüz bir hiçim, fakat beni teşvik ettiğiniz takdirde aşkınız şan ve servete ulaşmama yardımcı olacaktır, vesaire vesaire." Bütün bunlar pek güzel de, Molière bana ağırbaşlılığına göstermemi salık verdiğiniz saygıdan pek memnun kalmayacaktır.

BARON

Molière'i rencide etmek, küçümsemek mi! Asla! Benim niyetim kesinlikle bu değildi. Ben onun size karşı beslediği söylenen tutkunun sadece bir varsayımdan ibaret olduğunu kendi kendime kanıtlamaya gayret ettim, o kadar... Size böyle şeyler yazdığım için belki korkuya kapılan ruhuma güç vermek için... Armande, hükmümü verin! Eğer Molière'in sizi istediği doğruysa... beni der-

hal gönderin, ümitsizliğe gark edin! Bunun için tek bir kelime yeterli. Kendime rağmen sizi sevdiğimi, gereğinden fazla sevdiğimi, Molière'den çok daha fazla sevdiğimi hissediyorum!.. Yine de Molière'e kendimden çok kıymet vermem, onu kıskanmamam, onun saadetinden memnun olmam gerektiğini biliyorum... Evet, sevin onu Armande! O, o kadar iyi kalpli ki! Onu sevin! Ben de bundan mutluluk duyacağım!

(*Gözyaşlarına boğulur.*)

ARMANDE

(*Baron'a bakarak, şaşırmış - kendi kendine.*)

Ne demezsin! Al sana sırılsıklam âşık bir kalp!

(*Yüksek sesle.*)

Hadi, hadi, sevgili Baron, biraz cesur olun, özellikle de insanların önünde. Bana olan duygularınızı fazla belli ediyorsunuz. Molière sonunda anlayacak.

BARON

(*Ürpererek.*)

Demek Molière'den korkuyorsunuz?

ARMANDE

Ah ben mi, ben kimseden korkmam! Ama demin sizin de dediğiniz gibi, ikinizin arasını bozmak istemem.

BARON

O halde sizi seviyor?

ARMANDE

Bilmem. Ama madem siz buna inanıyorsunuz...

BARON

Armande, benim bir şeye inandığım, bir şey bildiğim yok. Ben sadece bana söyleyeceğiniz şeye inanırım. Yoldan çıkmama ancak siz engel olabilirsiniz.

ARMANDE

(*Dalgın dalgın.*)

Dostluk konusunda pek erdemlisiniz! Sizin görünümünüzde ve yaşınızda bir delikanlı için bu güzel bir şey.

Ama böyle bir erdem sizi sevmeye kalkacak biri için endişe verici olabilir.

BARON

Ne demek istiyorsunuz Armande? Armande! Beni seven siz olsanız keşke!

ARMANDE

Peki ama diyelim ki ben sizi seviyorum ve Molière'in bende gözü var, reddedilen Molière'in çekeceği acı sizi kendi saadetinizin tadına varmaktan alıkoymaz mıydı?

BARON

Bütün bu varsayımların manası ne? Siz beni sevip sevmediğinizi söyleyin, başka söze gerek yok.

ARMANDE

Ah, demek soruyu değiştiriyorsunuz! Başta bana Molière'in beni sevip sevmediğini sormuştunuz.

BARON

Bana nasıl da işkence ediyorsunuz! Bana kendinizden, sadece kendinizden bahsedin!

ARMANDE

Olmaz. Ben önce Molière'den, sizin kendinizden daha çok kıymet verdiğiniz Molière'den bahsetmek istiyorum. Siz istemiyor musunuz?

BARON

Peki o zaman bahsedin ve bana onu sevdiğinizi söyleyin.

ARMANDE

Bu da bambaşka bir mesele. Sağlıklı düşünemiyorsunuz Baron! Mesele Molière'in beni sevip sevmediğini ve eğer durum böyleyse sizin benden vazgeçmek zorunda olup olmadığınızı bilmek.

BARON

(*Perişan.*)

O halde hükmümü verin! Sizi seviyor mu?

ARMANDE

(*Baron'a dikkatle bakarak.*)

Siz de ne yiğit çıktınız! Yani evet desem, aşkınızı kalbinizden atıp iyileşmeye hazırsınız, öyle mi? Siz beni sevmiyorsunuz!

BARON

İyileşmek mi! Demek iyileşeceğimi söylüyorsunuz! Doğrudur, ölüm bütün acıları iyileştirir.

ARMANDE

(*Gülerek.*)

Ah Baron, eğer bana aşktan öleceğinizi söylüyorsanız, o halde ben de sizi hayatta tutmaya mecburum demektir; ne de olsa taş kalpli değilim. Peki madem, Molière'e de geçmiş olsun o halde!

BARON

Gülüyorsunuz! Böyle bir anda bile alay ediyorsunuz! Dostluk vicdanımı, sadakatimin ilk göz ağrısını, çocukluğumun dinini sizin uğrunuza feda etmeye hazır olduğum şu anda!.. Armande, bana acıyın, ben hiç düşünmedim, hiç acı çekmedim, hiç sevmedim! Bir erkeğin ilk aşkının daima çok saf, çok tatlı olacağına, başımı döndüreceğine inandım.

ARMANDE

Sizin başınız falan dönmüyor, bunu pekâlâ görüyorum. Şövalyece bir cesaret örneği sergilediniz ve bana da ilham verdiniz. Pekâlâ, Molière'e sadık kalın, ben de ona sadık kalacağım. Ortak hamimizi kızdırma korkusu herhangi bir erkeğin ilanıaşkını dinlememe engel olacaktır.

BARON

Armande, beni öldürüyorsunuz! Evet, evet, hadi küçümseme dolu bakışlarınızla gülümseyin, alay edin, beni gülünç bulduğunuzu söyleyin!.. Bütün âşıkların ölmekten bahsettiğini söyleyin. Ben aşkın etkisini bilmem. Sizin beni gark ettiğiniz ümitsizlik gibi bir ümitsizliği daha önce hiç yaşamadım. Ama bana öyle geliyor ki, bir gün iyileşsem bile ruhumun yarısını bırakmış olacağım. Elveda! Sanırım

bu sınav benden kurtulmanızı, zayıflığımdan yararlanıp beni küçümsemek için sebepler bulmanızı sağlayan zalim bir oyundu. Ama çok erken güldünüz. Tarif edemeyeceğim derecede mutsuz olsam da, en azından henüz suçlu değilim... O halde fazla gülmeyin Armande, ben kesinlikle korkak biri değilim!.. Beni çocuk yerine koyuyorsunuz; ama benim de bir gururum var ve kim bilir belki de size gerçek bir erkek... sizin kırmak istediğiniz, fakat kaprisinize değil, belki de kendi acısına dayanamayıp ölecek bir erkek olduğumu kanıtlayacak kadar gururluyumdur.

(*Hışımla çıkar.*)

Altıncı Sahne

ARMANDE

(*Yalnız.*)

Erkek olmasına erkek, evet! Hatta hayli güçlü bir erkek, vicdan dediği kuruntuları alt etmek pek eğlenceli olurdu. Çok erken güldüm... Ama hayır! İnsan bu tür mücadelelerde kendini oyuna düşündüğünden daha çok kaptırır; oysa bana gereken koca kesinlikle Baron değil. Genç, yakışıklı, yüzü güzel, sesi hoş; fakat muhtemelen vasat bir oyuncudan öte bir şey olamayacak. Adam sen de!.. Ama önce bakalım Molière'in komedisi maiyetin hoşuna gitmiş mi.

(*Çıkmak üzere kürklü üstlüğünü alır.*)

Yedinci Sahne

(*Armande, Madeleine, seyahat kıyafetiyle Condé Prensi.*)

CONDÉ

(*Madeleine'e.*)

Hayır, hayır, onu burada bekleyeceğim, nasıl olsa birazdan dönecek. Bu kılıkta etrafta dolaşamam. Majesteleri

baleden sonra benimle özel olarak görüşecek. Bu arada ben de bu herkesten uzak köşede Molière'in elini sıkmak istedim. Burası muharebelerden ve yolculuklardan yorgun düşmüş bir adam için kraliyet şenliklerinin parıltısından daha uygun. Fakat yanılmıyorsam kız kardeşiniz de burada, öyle değil mi?

ARMANDE

(*Condé'yi tanıyarak.*)

Condé Hazretleri! Ah, aman Tanrım!

CONDÉ

Bunca sene görmeyince sizi hemen tanıyamadım, beni affedin. Geçen yıllar bana kaybettirdiği bütün güzelliği size vermiş.

ARMANDE

(*Cilveli.*)

Oh! Monsenyör, yüzüğü hâlâ takıyorum, hiç çıkarmadım.

CONDÉ

Sonsuz minnetimi sunuyorum.

(*Armande'ın elini öper, ona baktıktan sonra kendi kendine.*)

Hiç değişmemiş. Hep aynı yapmacık saf kız numaraları.

(*Yüksek sesle.*)

Artık mükemmel bir aktris olmuşsunuz. Herkes öyle diyor...

(*Madeleine'e dönerek.*)

İkiniz için de öyle deniyor.

MADELEINE

Kralın Molière'in kumpanyasına bahşettiği lütuflara layık olabilmek için elimizden geleni yapıyoruz.

CONDÉ

(*Madeleine'e.*)

Biliyor musunuz matmazel, Molière'in şanı her yerde, karargâhların gürültüsü kadar inzivanın sükûnetinde de kulağıma geldiğinde buna bir an bile şaşırmadım.

ARMANDE

Haşmetmeapları bu ismin bir yolculuk esnasında bir an için karşılaştığı bir adama ait olduğunu hatırladı mı yani?

CONDÉ

O yolculuk, matmazel, bende çok büyük bir iz bıraktı. En ufak ayrıntısını dahi unutamayacağım kadar zorlu, tehlikeli ve başarılarla doluydu. Düşman topraklarında neredeyse tek başıma yüz yirmi fersah yol almıştım, hem de başıma bir ödül konmuş olduğu halde. Ve işte o sırada beni sadece tek bir adam tanıdı ve bu adam büyük bir sadakat ve cömertlik örneği göstererek, her ne kadar benim tarafımda olmasa da, giriştiğim işi kınasa da, bana ihanet etmek istemedi. O adam Molière, ilahi Molière'di. O sırada adı sanı duyulmamış biriydi; ama onda karşılaştığım o dürüst, yüce ve bilge tavır bana onun sıradan insanların üstünde biri olduğunu hissettirdi. Nitekim yayımlanıp da benim büyük bir iştahla okumadığım tek bir oyunu bile yoktur. *İnsandan Kaçan*'ı da biliyorum. Corneille kralın başucu kitabıysa, Molière dünyadaki bütün insanların başucu kitabıdır.

MADELEINE

Ah! Keşke Molière de burada olsaydı da Haşmetmeaplarının bu sözlerini duyabilseydi! Bunları aklımda tutup kendisine aktaracağım.

ARMANDE

Doğrusu ben onun bu kadar ünlü olduğunu düşünmüyordum; sarayı ve şehri hoşça eğlendirdiğini görüyordum, fakat isminin Haşmetmeaplarının geçtiği diyarlara kadar ulaştığı, şöhretinin Büyük Condé'yi etkileyecek kadar arttığı hiç aklıma gelmezdi.

CONDÉ

Siz o yıldızın merkezinde yaşadığınız için ışınlarının nerelere kadar ulaştığını göremiyorsunuz. Ayrıca sadece kendileriyle gurur duymak ve salt kendi ışıklarıyla parlamayı arzu etmek gençliğe ve güzelliğe mahsustur. Hanımlar, mesleki mükemmelliğinizin yanı sıra erdeminizi de öve

öve bitiremiyorlar ve ben de, mademki erdem şana bedel, size en derin hürmetlerimi... Fakat büyük bir gürültü duyuyorum. Komedi bitmiş olabilir mi?

MADELEINE

Evet monsenyör. Molière baleden önce buraya gelip biraz dinlenecek. Ben hemen koşup ona...

CONDÉ

Hayır, çok rica ederim, izin verin ben de sizinle geleyim. Onu merasimsiz bir şekilde kucaklamak ve beni ilk bakışta tanıyıp tanımayacağını görmek istiyorum.

(*Madeleine'e yol verir.*)

MADELEINE

Emredersiniz.

(*Çıkarlar.*)

Sekizinci Sahne

ARMANDE

(*Yalnız.*)

İyi ki uslu davranıp küçük oyunculara da büyük senyörlere de aynı şekilde dudak bükmüşüm. Oh! Şan!.. Büyük Condé'nin deyişiyle erdem şanla pekâlâ aynı yolda yürüyebilir... Evet, ama diğer her şeyi gölgede bırakacak şekilde birleşmeliler... Molière, Molière!.. Kıskanç, katı... genç de sayılmaz... Ama onca şan!

Dokuzuncu Sahne

(*Armande, Baron.*)

BARON

(*Hızla girerek.*)

Molière geliyor! Mektubumu ona gösterip kalbini şüpheyle dolduracak mısınız? Yakın o mektubu, unutun, matmazel, size yalvarıyorum!

ARMANDE

Bana mı? Ben sizin bana söylediğiniz veya yazdığınız herhangi bir şeyi hatırlar mıyım sanki?

BARON

Ah, Tanrım!

Onuncu Sahne

(Armande, Baron, Molière, Condé, Madeleine, Brécourt, Duparc, Pierrette.)

MOLİÈRE

(Condé'yle birlikte girer.)

Sanırım bugün hayatımın en güzel günü. Nordlingue ve Rocroi fatihi* Molière'i hatırladı ve ahlak, hakikat aşkına kucaklama lütfunda bulundu. Yaptığım o küçücük iyiliğin karşılığı olarak Tanrı'dan çağımızın en büyük komutanı ve en dürüst adamının takdirinden başka bir şey de istememiştim zaten.

CONDÉ

Turenne'den sonra en büyüğü!

MOLİÈRE

Turenne'le birlikte en büyüğü! Birini yücelten diğerini de yüceltir. Ve bu iki büyük rakip birbirleriyle uzlaşarak daha da yüceldiler. Ah! Size söylemiştim monsenyör, yeniden Fransa'nın kılıcı olacaksınız demiştim.

CONDÉ

Bütün bunları yeniden konuşacağız, zaten bu konuda sizinle uzun uzun sohbet etmek istiyorum. Fakat sizin çok zamanınız yok, işlerinizin başka bir alanda da olsa

---

* Otuz Yıl Savaşları içerisinde Fransızların zaferiyle sonuçlanan Rocroi (19 Mayıs 1643) ve Nördlingen (3 Ağustos 1645) muharebeleri. Condé birinci muharebede kraliyet ordularını İspanyollara karşı tek başına, ikinci muharebedeyse Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu birliklerine karşı Turenne'le birlikte komuta etmiştir. (ç.n.)

benimkiler kadar düzen ve pratik zekâ gerektirdiğini biliyorum. Versailles'daki işleriniz biter bitmez beni Chantilly'de* ziyarete gelmenizi rica ederek yanınızdan ayrılıyorum.

(*Molière'in elini sıkar. Sonra Brécourt'u görerek.*)

Ah! Vaktiyle beni boğazlamak isteyen beyefendi, sizinle de tokalaşmak isterim. -- Hanımlar, hizmetinize amadeyim.

(*Kendisine eşlik etmek isteyen Molière'e.*)

Sakın, sakın, siz görev yerinizi terk etmeyin.

(*Molière'i kibarca iter ve çıkar.*)

On Birinci Sahne

(*Armande, Baron, Molière, Madeleine, Brécourt, Duparc, Pierrette.*)

MOLİÈRE

Büyük adam haklı. Hadi işimize geri dönelim evlatlarım, çabuk çabuk! Baron, sen hazır mısın? Git bak bakalım, dansçılar da hazır mı. Senyör Arnal, Senyör Noblet, Senyör Desairs...

BARON

Liste bende, yoklama yaparım.

(*Çıkar.*)

MOLİÈRE

Ya sen Brécourt, Armagnac Kontu'na giyinmesine yardım edeceğine söz vermiştin. Şakacıların Kadrili** beşinci sahnenin ikinci girişi. Konta bunu ne kadar hatırlatsan az. Ah şu büyük senyörler, sahnenin neresinde dans edeceklerine hiç dikkat etmiyorlar!

---

* Paris'in aşağı yukarı elli kilometre kuzeyinde yer alan ve o tarihte Condélerin ana ikametgâhı olan Chantilly Şatosu. (ç.n.)

** *Zoraki Evlilik*'in birinci perdesinde yer alan bale girişi. (ç.n.)

BRÉCOURT

Hemen gidiyorum.

(*Çıkar.*)

DUPARC

Ben de küçük iblislere göz kulak olayım. Hepsi kralın küçük dansçılarının olduğu salonda mı?

MOLIÈRE

Evet, meleği, cini, hepsi orada.

(*Duparc çıkar.*)

MADELEINE

Ben de İspanyol şarkıcıların yerlerinde olup olmadıklarına bakayım.

(*Çıkar.*)

On İkinci Sahne

(*Molière, Armande, Pierrette.*)

PIERRETTE

(*Molière'e.*)

Peki ya siz? Umarım yeniden tepinmeye başlamadan önce azıcık soluklanırsınız.

MOLIÈRE

(*Oturarak.*)

Evet ya, çok iyi olur... Her şeyi düşündüm mü?.. Ah! Az kalsın en önemli şeyi unutuyordum! Kral benimle birlikte sahneye çıkmak için buradan geçecek. Belki kostümüne son dokunuşları yapmak için benim giyinme odama girmek ister. Koş hemen etrafı topla, toz al, aynaları sil, çabuk!

PIERRETTE

Vay be! Molière'in hizmetçisi olmak zaten yeterince büyük bir şeydi! Şimdi bir de kralın hizmetçisi mi oldum yani? Kim derdi ki?

(*Çıkar.*)

On Üçüncü Sahne
(*Molière, Armande.*)

MOLIÈRE

(*Perişan bir halde oturarak.*)

Aynen size söylediğim gibi Armande, benim zavallı komedim sizin umurunuzda bile değil.

ARMANDE

Oysa çok başarılı olduğunu biliyorum.

MOLIÈRE

Nereden bileceksiniz? Orada değildiniz bile!

ARMANDE

İyi olduğunu bilmemem mümkün mü ki? Eserlerinizin kaderini bilmeyecek kadar cahil olduğumu mu sanıyorsunuz?

MOLIÈRE

Beni sahnedeyken merakla izlemenizi kuliste ettiğiniz bu iltifata tercih ederdim. Asıl orada kalbimi ısıtacak başka bir kalbe ihtiyacım var.

ARMANDE

Prens Hazretleri yüzünden buradan ayrılamadığımı bilmiyor musunuz?

MOLIÈRE

Biliyorum ya, bir gün bir saray görevlisinin yavan iltifatları yüzünden, bir gün Baron'un çocuklukları yüzünden, bir gün başka bir şey yüzünden, öyle değil mi? Aklınız fikriniz havaiyatta, hâlâ on beş yaşındasınız!

ARMANDE

Hayır, sevgili dostum, yirmi beş yaşındayım ve kendimin farkındayım; zira mantık yürütüyorum, düşünüyorum ve anlıyorum.

MOLIÈRE

O halde artık yirmi beş yaşında olmayan ben, işten güçten kaçabildiğim azıcık vakti bu soğuk zekâ oyunlarıyla

geçirmek istemiyorum. Bu anlarda beni kalbim yönlendiriyor ve işte o zaman yaşadığımı, sevdiğimi ve acı çektiğimi hissediyorum!

ARMANDE

(Gönül okşayıcı bir edayla.)

Peki kimi seviyorsunuz Molière?

MOLIÈRE

(Öfkeyle.)

Ah, sizi sevmediğim kesin!

ARMANDE

(Gücenmiş.)

Buna layık olmadığımı, sizin ablama benden daha fazla kıymet verdiğinizi biliyorum!

MOLIÈRE

Elbette, şüphesiz! O sizden çok daha değerli.

ARMANDE

O zaman niçin onunla evlenmiyorsunuz? Zavallı sizi beklemekten kök saldı, kupkuru bir ağaca döndü.

MOLIÈRE

Siz neler diyorsunuz? Ne kadar can acıtıcı bir diliniz var. Ablanız da ben de evlenmeyi hiç düşünmedik.

ARMANDE

Ablam öyle söylemekten hoşlanıyor. Size gelince, sizin evlilikten nefret ediyor olmanız daha olası.

MOLIÈRE

Elbette nefret ediyorum, sizi tanıdığımdan beri daha çok nefret ediyorum.

ARMANDE

O halde Molière, benden hangi hakla şahsınıza bu denli ilgi ve sevgi göstermemi bekliyorsunuz?

MOLIÈRE

(Şaşırmış.)

Sizi anlamıyorum! Sizi kızım yerine koymadım mı? Sizin de beni bir baba gibi sevmeniz gerekmez mi? Sizden istediğim dostluk terbiyeyle ters düşebilir mi ki?

ARMANDE

Elbette düşebilir, eğer ben kendimi bu dostluğa ihtiyatsızca ve ölçüsüzce kaptırırsam ters düşebilir.

MOLİÈRE

(*Heyecan ile kuşku arasında gidip gelerek.*)

Siz alay mı ediyorsunuz Armande? Şüphelerinize mahal vermeyecek kadar namuslu bir adamın karşısında namusluluk mu taslıyorsunuz?

ARMANDE

(*Kararlılıkla.*)

Şayet erdemi namusluluk taslamak olarak görüyorsanız, o halde geriye sizi sonsuza kadar terk etmekten başka bir şey kalmıyor demektir Molière.

MOLİÈRE

(*Acıyla.*)

Beni terk etmek mi? Ama niçin, ey Tanrım? Bu kapris de ne demek oluyor? Ah!.. Bu kız beni delirtecek!

ARMANDE

Bu kesinlikle bir kapris değil. Ayrıca size evliliğin dürüst kalplerin nihai amacı olduğunu söylerken sizden çok daha bilge davrandığıma inanıyorum. Bu nedenle kocama aşk esinleyeceğim yaşlar geçmeden evlenmeye karar verdim. Zira ben sevilmek istiyorum ve sizin yanınızdayken hiç sevilmiyorum. Bir yandan beni pohpohluyorlar, bana kur yapıyorlar, diğer yandan beni azarlıyorlar, bana akıl öğretiyorlar. Akıllı uslu olmayı seviyorum ve ne bana gösterilen sevgiden ne de bana yöneltilen azarlardan faydalanıyorum, zira ben ayartmalara direniyor, bu sitemleri hiç hak etmiyorum. İşte bu yüzden size evlenmek istediğimi söylüyorum. Bunu sizin de ablamın da bilmesi gerek.

MOLİÈRE

(*Rengi atmış, titreyerek.*)

Peki söyleyin lütfen, kiminle evlenmeye karar verdiniz?

ARMANDE

Orasını henüz bilmiyorum, hiç düşünmedim.

MOLIÈRE

(Kendini kaybederek.)

Siz onu külahıma anlatın! Siz birini seviyorsunuz!

ARMANDE

Ee iyi de ne var bunda? Bu sizi niçin ilgilendiriyor ki?

MOLIÈRE

(Yılgınlıkla.)

Haklısınız, beni hiç ilgilendirmiyor ve sizi sorgulamaya hakkım da yok. Gerçek duygularınızı bilmek kız kardeşinize düşer. Bakın, işte o da geldi, gidin konuşun.

(Başını ellerinin arasına alır.)

On Dördüncü Sahne

(Molière, Armande, Madeleine.)

MADELEINE

Neler oluyor Molière? Hasta mısınız? Ağlıyor gibisiniz?

(Molière'e yaklaşır; Molière onu itecek gibi bir hareket yapar, sonra yüzünü yine ellerinin arasına saklar. Madeleine olduğu yerde donakalır.)

ARMANDE

(Kendi kendine.)

Hadi şimdi son darbeyi indirelim!

(Yüksek sesle.)

Yok bir şey, ablacığım. Tartışıyorduk. Ben evlenmek istiyorum, o ise bana ateş püskürüyor. Bunun sebebi nedir sorarım size?

MADELEINE

(İrkilerek, kendi kendine.)

Ah, bilmez olur muyum hiç!..

(Yüksek sesle.)

Ama tabii ya... ona ne? Hadi konuşun, Molière!

MOLIÈRE

(*Kendini zorlayarak.*)

Size söyleyecek bir lafım yok. Sadece bu ani kararı tuhaf, bana söyleniş tarzını kırıcı buldum, o kadar. Kendimi onun dostu, danışmanı, hamisi addediyordum; o ise aldığı kararları benden gizliyor!.. İster hepsini kendine saklasın ister açık açık söylesin, umurumda bile değil.

(*Gidip tekrar yerine oturur.*)

MADELEINE

Konuşun, kardeşim. Niçin Molière'e sevdiğiniz kişiyi açık açık söylemiyorsunuz?

ARMANDE

Bunu söylemem imkânsız.

MADELEINE

Peki bana söyler misiniz?

ARMANDE

Elbette, herkesten...

(*Molière'i göstererek.*)

...özellikle de ondan saklayacağınıza söz verirseniz söylerim.

MADELEINE

Duydunuz mu sevgili dostum? Ne yapmalıyım?

MOLIÈRE

(*Ayağa kalkarak.*)

Onu dinleyin, menfaatine uygun şekilde nasihat edin, eğer namuslu biriyse sevdiğiyle evlendirin ve madem kendisi nankörlük edip benim fikrimi almak istemiyor, siz de bana fikrimi sormayın.

(*Giyinme odasına geçer.*)

MADELEINE

(*Molière'in arkasından bakarak kendi kendine.*)

Tanrım! Nasıl da acı çekiyor!

On Beşinci Sahne
(*Madeleine, Armande.*)

MADELEINE

Hadi bakalım, sevgili Armande, ben senin en iyi dostunum, uzun süredir de sana annelik ediyorum. Bana düşünceni söyle.

ARMANDE

Ablacığım, size söyleyeceklerim sizi üzecek, çünkü halim içler acısı. Ben Molière'i seviyorum, o ise beni hiç sevmiyor. Hiç de sevmeyecek; zaten sevse bile, hiç evlenmek istemiyor ki. Şerefim ve itibarım bana onu unutmamı emrediyor, bunun için de ondan uzak durmamda bana yardım etmenizi ve ben sanki başka biriyle evlenmek istiyormuşum gibi numara yapmanızı rica ediyorum.

MADELEINE

(*Kendini kaybederek.*)

Molière'i mi seviyorsunuz? Yalan söylüyorsunuz!

ARMANDE

(*Giyinme odasının açık kalmış kapısına hızlıca göz atıp sesini yükselterek.*)

Yalan mı söylüyorum?.. Molière dışında başka kimi sevmemi bekliyordunuz ki? O hayatımda tanıdığım en yüce, en iyi, en yakışıklı, en nazik adam değil mi? Bana o varken dönüp bakabileceğim tek bir erkek söyleyin!

(*Ümitsizliğe kapılmış gibi yaparak.*)

Fakat o benden nefret ediyor, evlilikten nefret ediyor ve siz beni duygularımı ondan gizlemek istediğim için azarlıyorsunuz!

On Altıncı Sahne

(*Madeleine, Armande, Molière.*)

MOLİÈRE

(*Kendini kaybetmiş bir halde giyinme odasından fırlayıp Armande'ın ayaklarına kapanarak.*)

Beni seviyor! Öyle dedi!..

(*Madeleine'e.*)

Ah, sevgili Béjart! Sevdiği adam benmişim! Sevinçten kalbim duracak, ölüp gidebilirim.

(*Armande şaşırmış numarası yapar; Madeleine yıkılmıştır.*)

MADELEINE

(*Kendi kendine.*)

Hadi öyleyse! Artık vakti geldi!

(*Molière'i ayağa kaldırıp koltuğuna götürür; Molière perişan bir halde çöker.*)

Pekâlâ Molière, madem siz de onu uzun süredir seviyorsunuz, o halde birlikte mutlu olun.

MOLİÈRE

Seviyordum, evet! Siz biliyor muydunuz yani? Ben bile bilmiyordum!

ARMANDE

Ablam yanılıyor, siz beni sevmiyorsunuz.

MOLİÈRE

(*Coşkuyla ayağa kalkıp Armande'ı kollarına alarak.*)

Armande! Çocuğum, aşkım, karım!

ARMANDE

Karınız mı, Molière? Karınız mı dediniz?

MOLİÈRE

Evet, Tanrı'nın ve bütün insanların huzurunda sonsuza kadar karım ve yoldaşım!

ARMANDE

(*Molière'in önünde diz çöker.*)

Molière'in karısı!.. Ablacığım, saadetimi ve şanımı kutsayın.

MADELEINE

(*Armande'ı ayağa kaldırıp kucaklayarak.*)

Ona layık olun, sevgili Armande!

On Yedinci Sahne

(*Madeleine, Armande, Molière, Pierrette.*)

PIERRETTE

(*Koşarak.*)

Mösyö Molière! Mösyö Molière! Kral... kral geliyor!

(*Sahnenin gerisindeki kapılar açılır ve XIV. Louis Mısırlı kostümüyle içeri girer. Maiyeti kapının dışında kalır.*)

On Sekizinci Sahne

(*Madeleine, Armande, Molière, Pierrette, Kral.*)

KRAL

(*Elinde bir maskeyle.*)

Pekâlâ Molière, ben hazırım. Hâlâ beş dakikamız var. Kostümümde herhangi bir eksiklik olup olmadığına bakmak ister misiniz?

MOLİÈRE

(*Kralı dikkatle süzerek.*)

Hiçbir eksik yok Majesteleri.

KRAL

O halde gidelim.

MOLİÈRE

Madem Majestelerinin fazladan beş dakikası var, bir dakikasını bana ayırmasını rica ediyorum.

KRAL

(*Gülümseyerek.*)

Size iki dakika veriyorum. Çabuk olun.

MOLIÈRE

Majestelerinden Matmazel Grésinde-Armande Béjart'ı karım olarak almama izin vermesini rica ediyorum. Kendisi de kralın lütfuna nail olan kumpanyam içerisindeki görevine size layık şekilde devam edecektir.

KRAL

Bu evliliğe izin veriyorum, zira tiyatromda harikulade bir aktrisin varlığını teminat altına alıyor. İkinizi de tebrik ediyorum.

(*Bir adım atar, durur, Armande'a döner.*)

Madam Molière, bundan böyle çok büyük bir isim taşıyacaksınız. Bugün itibariyle asalet belgenizi Fransa kralı değil, bütün dünya imzalamış bulunuyor.

(*Çıkar; herkes Kralı takip eder.*)

On Dokuzuncu Sahne

(*Madeleine, Pierrette.*)

(*Pierrette'le birlikte geride kalmış olan Madeleine tam çıkacakken sendeler; Pierrette onu tutar.*)

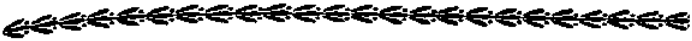
PIERRETTE

Ne oldu Matmazel Madeleine, rahatsızlandınız mı? Beti-niz benziniz atmış!

MADELEINE

Bir şeyim yok... Hiçbir şeyim yok... Dans etmemiz gerek!.. Laforêt!.. Ah, benim zavallı Laforêt'ciğim!

(*Hıçkıra hıçkıra ağlayarak Pierrette'in kollarına düşer.*)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Kişiler

MOLIÈRE
BRÉCOURT
DUPARC
MADELEINE BÉJART
ARMANDE BÉJART, *artık Madam Molière*
PIERRETTE LAFORÊT
BARON
KÜÇÜK MADELEINE, *Molière'in kızı*

Auteuil. - Bir abajurun zayıf ışığıyla aydınlanan rahat ama sade bir çalışma odası. Üzerinde dört bir yana dağılmış kâğıtların bulunduğu bir masa. Molière'in solunda kalın perdelerle kapatılmış bir pencere. Masa bu pencere ile kanepe arasındadır. Molière'in sağındaki kapı yatak odasına açılmaktadır.

Birinci Sahne
(*Molière, Baron.*)

(Molière önce yalnız, kanepenin üzerinde gözleri açık bir şekilde hareketsiz uzanmaktadır. Sahnenin gerisinden karmakarışık şarkı sesleri gelmektedir. Ardından Baron dipteki kapıyı açar ve parmaklarının ucuna basa basa ilerler. Açık kapıdan şu nakarat duyulur:*
En büyük felaket doğmak;
En büyük saadet ölmek.)

MOLIÈRE

(*Bu iki dizeyi nağmesiz tekrar ederek.*)

"En büyük felaket doğmak; en büyük saadet ölmek." Bir içki şarkısında böyle sözler işitince yanlış duyuyorum sandım! Ne tuhaf bir eğlenme tarzı.

(*Baron'u görerek.*)

Ah, sen burada mıydın evladım?

BARON

Nasıl olur! Siz hâlâ yatmadınız mı dostum? Ben de uyuyup uyumadığınıza bakmaya gelmiştim.

---

* Molière'in Auteuil'deki evinde verdiği, Fransız edebiyat tarihine Auteuil Şöleni (*Banquet d'Auteuil*) ismiyle geçen ve dönemin pek çok önde gelen sanatçısının katıldığı meşhur ziyafet. (ç.n.)

MOLIÈRE

Auteuil'deki inzivamda bile kahkahalarıyla, didişmeleriyle ve şarkılarıyla istirahat saatlerimi bozan bu çılgınlarla uyumama imkân var mı? Odamdayken sesleri çok geliyordu. Ben de buraya sığındım, ama burada da duyuyorum.

BARON

(*Kapıyı kapattıktan sonra.*)

Ama o kanepede hiç rahat değilsiniz! Yatakta daha rahat ederdiniz.

MOLIÈRE

Yataklar sağlıklı insanlar içindir. Hastalar için mezardan farksızdırlar. Benimki de içimi sıkıyor, artık neredeyse hiç yatağımda yatmıyorum. Ama söylesene Baron, deminden beri tekrar edip durdukları o gülünç nakarat da nedir?

BARON

Şarabın etkisiyle karanlık fikirlere kapılan Mösyö Chapelle'in* doğaçlaması.

MOLIÈRE

Demek bir ilk?

BARON

Bu melankolik havayı Mösyö Boileau** başlattı. Eskilerden bilmem kimin "en büyük saadet hiç doğmamak, ondan sonrakiyse hemen ölmektir" şeklindeki hükmü üzerine son derece belagatli bir söylev verdi. Mösyö Nantouillet*** de ona katıldı. Mösyö Chapelle önce onlara karşı çıktı, sonra hak verdi ve bu son derece kasvetli dizeleri yazdı. Mösyö Lully de hemen bunlara şen şakrak bir hava yazdı ve işte deminden beri kâh ağlayıp kâh gülerek nedenini kendileri de bilmeden bu şarkıyı söyleyip duruyorlar.

---

* Chapelle lakabıyla tanınan Claude-Emmanuel Luillier (1626/1627-1686), Fransız yazar, Molière'in en yakın dostu. (ç.n.)

** Nicolas Boileau-Despréaux (1636-1711), Fransız şair, eleştirmen. (ç.n.)

*** Nantouillet Şövalyesi François du Prat, Fransız subay, Boileau'nun yakın dostu. (ç.n.)

MOLIÈRE

İnsan nedir ki? Zihninde huzur, kalbinde sükûnet bulamadan kendi kendini avutan veya ağlayıp sızlayan bir canlı! Neşenin içinde bile hep keder, esrimede dahi ümitsizlik!.. Peki ya La Fontaine, o hâlâ burada mı?

BARON

O bu kadarının yettiğini düşünüp gece yarısı ayrıldı. Ama diğerlerinin kendisini sürekli kandırıp alay etmesinden de kurtulamadı tabii. Bugün her zamankinden de dalgındı.

MOLIÈRE

Onunla hep dalga geçerler; ama istedikleri kadar tepinsinler, o adamı asla silemeyecekler! Asla!.. Saat kaç, Baron?

BARON

Bilmem. Hava tamamen aydınlandı, misafirleriniz gitmeye hazırlanıyor. Mösyö Boileau sizin için şu dizeleri yazdı ve benden veda ve teşekkür niyetine bunları size vermemi istedi.

MOLIÈRE

(*Kâğıdı alarak.*)

Hadi sen git onları geçir, sonra da yatarsın. Senin yaşında bu kadar uykusuzluk ve aşırılık hiç hoşuma gitmiyor.

BARON

Birinin onları sizin adınıza ağırlaması gerekiyordu.

MOLIÈRE

Şüphesiz! Zavallı Laforêt, o da bütün gece ayakta mıydı?

BARON

Hem de her zamanki gibi hiç şikâyet etmeden.

MOLIÈRE

Zavallı evlatlarım, ne sizlerin sağlığını ne de benim hastalığımı umursayan, pek patavatsız dostlarım var. Keşke Chapelle'e para verseydim de arkadaşlarına gidip başka bir yerde ziyafet çekseydi. -- Hiçbir şeylerinin eksik kalmamasına dikkat ettin mi bari?

BARON

Elimden geleni yaptım.

MOLIÈRE

Gördüğüm kadarıyla sana içki içirmelerine de izin vermemişsin.

BARON

Size söz vermiştim babacığım.

MOLIÈRE

Aferin sana, yavrum, çok teşekkür ederim. -- Peki ya kızım, gürültüden uyanmadı mı?

BARON

Küçük çok iyi uyudu, hâlâ da uyuyor.

MOLIÈRE

Çok güzel! Hadi git onları uğurla ve benim adıma onlardan tekrar özür dile. Tek besin olarak süte talim ettiğimden onlara eşlik edemedim.

BARON

Hadi şimdi uyumaya çalışın.

MOLIÈRE

Çalışacağım evladım.

(*Baron, Molière'in elini öpüp çıkar.*)

İkinci Sahne

MOLIÈRE

(*Yalnız.*)

Esin perin uysalca
Hakikati söylüyor tatlılıkla,
Herkes pay çıkarıyor okulundan.
Her şeyi iyi, her şeyi güzel,
En gülünç sözlerin bile
Çoğu zaman bilge bir vaaz.
Bırak kıskançlar homurdansın,
Her yerde boş yere haykırsın
Avamın gözünü boyadığını

Ve dizelerinin hiç de eğlenceli olmadığını.
Şayet biraz daha az hoşa gitmeyi bilseydin,
Onları bu kadar hoşnutsuz etmezdin.

Çok teşekkürler Boileau! Sofuların hakaretleri karşısında beni teselli etmen gerektiğini düşünmüşsün. Çektiğim acının onların hakaretlerinden ve zulmünden kaynakladığını sanmışsın. Chapelle de öyle sanıyor... Dostlarım, hepiniz yanılıyorsunuz! Mücadele etmem gereken sadece bunlar olsaydı, gücüm fazlasıyla yeterdi. Heyhat! Benim en can yakan acılarım bir şairin ve oyuncunun değil, bir erkeğin acıları. Kalbim o kadar çok yara aldı ki, artık izzetinefsime açılanları hissedemez oldum.

(*Kapı yavaşça açılır.*)

Kim o?

Üçüncü Sahne

(*Molière, Pierrette, elinde büyük bir çiçek buketiyle Küçük Madeleine Molière.*)

(*Küçük Molière altı ila sekiz yaşlarında bir çocuktur.*)

KÜÇÜK MADELEINE

Benim, babacığım. Erkenden kalktım, çünkü Laforêt bugün doğum gününüz olduğunu ve uyandığınızda size en sevdiğiniz şeyi sunmak gerektiğini söyledi.

MOLIÈRE

Oh tabii, elbette, iyi kalpli Pierrette'in çok haklı. Bu hayatta en çok sevdiğim şeyin Küçük Madeleine'im olduğunu çok iyi biliyor.

(*Kızını öper.*)

KÜÇÜK MADELEINE

Laforêt'nin dediğine göre vaftiz annem Béjart Teyze de bugün mutlaka beni görmeye gelecekmiş ve bana güzel,

kocaman bir bebek getirecekmiş. Peki ama annem, o ne zaman gelecek?

PIERRETTE

Belki yarın gelir.

KÜÇÜK MADELEINE

Hep böyle diyorsun, yarın, yarın!.. Ama siz ağlıyor musunuz babacığım, yüzünüz sırılsıklam olmuş?

MOLIÈRE

Hayır, kızım, hayır.

(*Pierrette'e.*)

Götür onu. Çocukların gözyaşı görmesi uygun değil.

(*Kızına.*)

Hadi git bahçede oyna küçük hanım, sonra benimle yemek yemeye gelirsin.

(*Pierrette çocuğu kapıya kadar geçirir ve arkasından bakar.*)

Dördüncü Sahne

(*Pierrette, Molière.*)

PIERRETTE

Ne güzel bir kız, ha, beyefendi?

MOLIÈRE

Tıpkı annesi gibi.

PIERRETTE

(*Kendi kendine.*)

Her şey canını yakıyor, kendi kızı bile!

(*Yüksek sesle.*)

Hadi artık, beyefendi! Madem sizi bütün gece uyutmadılar, şimdi uyku vakti.

MOLIÈRE

Gittiler mi?

PIERRETTE

Evet, nihayet sakin bir sabah geçirebileceksiniz.

MOLIÈRE

Uyumak benim için bir hayal. Aslına bakarsan Laforêt, sabah havası bana çok daha iyi gelecektir. Hadi pencereleri aç. İçtikleri şarabın dumanı burayı bile sardı.

PIERRETTE

Doğru, evin neresine gitse insanın midesi kalkıyor.

MOLIÈRE

(*Pencerenin önünde ayakta.*)

Ne güzel bir bahar sabahı! Güneş yükselmiş, kuşlar ötüyor. Şuna baksana Laforêt! Küçük kızımız kelebek kovalıyor. Ah, bu ne zarafet! Bu nasıl bir yaşama sevinci!.. Annesini de bir zamanlar neredeyse aynı şekilde görmüştüm.

PIERRETTE

Neyse, neyse, annesi çok uzakta değil zaten. Ona yazmanız yeter, hemen gelir.

MOLIÈRE

O çok uzakta... Yerine getirmesi gereken ödevlerinin çok uzağında...

PIERRETTE

Ama hayır, beyefendi, kendisi şu an Paris'te, Richelieu Sokağında, sizin evinizde.

MOLIÈRE

Hayır, orada değil diyorum sana. Şu an kırları, şatoları, sarayları gezmekle meşgul o. Onun kraliçeler gibi yaşaması gerek çünkü!

PIERRETTE

Öyle ya doğru, burada biraz sıkılıyor. Hâlâ çok genç, sizden... daha genç ve melek gibi bir güzelliği var. Hava atmayı, kendini göstermeyi seviyor. Ama bakmayın siz, bu da geçer! Zaten bir yaramazlık yaptığı da yok, bırakın gezsin... Siz asıl kendinizi düşünün, komedilerinizi yazın, aklınızı başka şeylere takmayın... Dostlarınızla eğlenin, çok iyi dostlarınız var sizin... Mösyö Baron da yanınızda, kendi oğlunuz gibi, dürüst mü dürüst bir çocuk. Üstelik daha şimdiden iyi bir oyuncu, ileride sizi çok gururlan-

dıracak... Bakın işte diğer iki dostunuz, en iyi dostlarınız da gelmiş. Doğum gününüzü kutlamak için erkenden kalkmışlar.

MOLIÈRE

(*Pencereden ayrılmadan.*)

Ah evet, Duparc, Brécourt, benim sadık yoldaşlarım. Biri bana sürekli iyilik ederken, diğeri sürekli kötülük ediyor ama ikisini de eşit seviyorum.

PIERRETTE

Aman! Mösyö Duparc'ın huysuz bir mizacı var, ama özünde sizi en çok seven de o hani.

(*Dipteki kapıyı açmaya gider.*)

Beşinci Sahne

(*Pierrette, Molière, Brécourt, Duparc, Baron.*)

BRÉCOURT

(*Molière'i kucaklayarak.*)

Sana doğum gününde çok iyi, çok büyük bir haber getirdik. Du Croisy ile La Thorillière* dün gece kralın karargâhından döndüler.

MOLIÈRE

Ah, gerçekten mi? Bu kadar erkenden mi?

BRÉCOURT

Gelip hemen kapımızı çaldılar. Yorgunluktan yere düşmek üzerelerdi, hemen gidip yatacaklardı, ama önce bizden sana *Tartuffe*'ün Paris'te oynanması için çıkarılan izin belgesini vermemizi istediler. İşte burada!

MOLIÈRE

Nihayet! Ah, dostlarım! Şu zavallı ömrümde *Tartuffe* başıma ne işler açmadı ki!

---

* Du Croisy lakabıyla tanınan Philibert Gassot (1626-1695), 1669 tarihli ilk Paris temsilinde Tartuffe'ü oynayan Fransız oyuncu; La Thorillière lakabıyla tanınan François Le Noir (1626-1680), Fransız oyuncu. (ç.n.)

DUPARC

Sana bu meselenin sıkıntıya neden olacağını, kralın bile seni terk edeceğini söylemiştim.

MOLIÈRE

Böylesine kuvvetli, mutlak, Tanrı yerine konan bir kralın kendi krallığında intikam ateşiyle yanan bir avuç ikiyüzlü fanatikten daha güçsüz olduğuna kim inanırdı ki! Ama artık şikâyet etmeyelim, ne de olsa sonunda adalet yerini buldu ve işte bizzat kralın imzasını taşıyan temsil emri de burada!

DUPARC

Bunca yıl unuttuktan ya da korktuktan sonra vakti gelmiş de geçmişti. Senin o yüce kralın, Molière, Tartuffe'ün ta kendisi!

BRÉCOURT

Yavaş ol Duparc! Kral...

DUPARC

E ama hay şeytan! Bırakın da istediğim gibi konuşayım. Eğer burada muhbirleriniz varsa da sonuçta riske giren benim!

BARON

Duparc!

DUPARC

İşkence bile beni yolumdan çeviremez diyorum size! Kral zeki bir adam, bazı bakımlardan kibar bir adam, bunu kabul ediyorum. Ama onda kötücül bir taraf var ve işte bu nedenle ikiyüzlü. Gizli şehvetleri olan, başkalarına karşı hoşgörüsüz bir adam olarak önce Tartuffe'te Molière'in bile farkına varmadığı kendisine benzer birtakım özellikler olduğunu göremedi. Ama daha sonra içindeki suçluluk duygusu bunu fark etmesini sağladı ve bir yandan Molière'e oyununda hiçbir dinsizlik göremediğine yemin ederken, diğer yandan oyunun temsilini yıllarca yasaklamaktan geri durmadı. Böylece oyunu

düşmanlarının hakaretlerine, fanatiklerin iftiralarına maruz bıraktı. Nihayet geri adım attıysa, bana göre bunun nedeni Molière'in son dilekçesinde biraz daha sert bir üslup kullanması... Hoş, bana göre yeterince sert değildi ya. Zira Molière'in yerinde ben olsam aynen şöyle yazardım: "Majesteleri, etrafta kasım kasım geziyorsunuz, ama Montespan'dan* üç çocuk yapıp, aynı zamanda büyük bir tantanayla ibadet etmekten de geri durmayan bir adam olarak siz mi bizi bu oyunu oynamaktan men..." Görüyorum ki bunlar sizleri güldürüyor ha?

BRÉCOURT

Güleriz tabii! Bu söylediklerin işlerimizi bir yoluna koyar, bir yoluna koyardı ki sorma!

MOLIÈRE

Nitekim Duparc'ın iğneli sözlerine gülüp geçmek en iyisi, kral duysa o da gülerdi.

DUPARC

Hay lanet! Hayır Molière! Hiç de gülmezdi!

MOLIÈRE

Beni dinle dostum. Eğer bu dünyada bir şeye saygı göstereceksen o dostluk olsun... Evet, XIV. Louis denen o adama karşı kalbimde hissettiğim dostluğu kastediyorum. Ah! Beni ona çok fazla zaman ayırmakla, yeteneğimi ve sağlığımı onun uğruna heba etmekle suçladığını gayet iyi biliyorum sevgili Herakleitos'um.** Ama rica ederim bir de işin şu tarafını düşün: Bana kimi zaman çok acil işler buyursa da, başka işleri olgunlaştırabilmem için gereken olanakları da sağladı o ve eğer yoksul, adı sanı bilinmeyen bir adam olarak kalsaydım bunu asla yapamazdım. Onun feraseti daha ilk bakışta bizde Hôtel de Bourgogne'un tiyatroyu tekellerine almış zırlaklarından

---

* Madam de Montespan, XIV. Louis'nin en bilinen metreslerinden; bu ilişkiden yedi çocukları olmuştur. (ç.n.)

** Efesli Herakleitos (takriben MÖ 535-475), Sokrates öncesi Yunan filozofu. (ç.n.)

daha sağlam, daha gerçek bir şeyler olduğunu tahmin etti. Onun çoktan Fransa'da kanun yerine geçen zevk anlayışı olmasaydı, biz bugün yaptığımız gibi çağının kusurlarını ele alan ve insanların hatalarını düzeltmeye çalışan o kadim, gerçek ve iyi komediyi bütün parlaklığıyla yeniden canlandıramazdık. İşte bu yüzden bana pek çok faydalı gerçeği dile getirme imkânı tanıyan, güçlü eliyle benim bu dünyanın kodamanlarının alçaklıklarına saldırmak için kullandığım kırbacı tutan bu adama karşı çok derin bir minnettarlık besliyorum. Bu adam bana pek çok kez büyük bir safiyetle kalbini açtı; benden nasihat istedi ve verdiğim nasihatlere uydu. Kendisi de bana öğütler verdi ve bunlar çok yerinde öğütlerdi. Ayakta hayretten donakalmış saraylıların önünde benimle baş başa yemek yiyerek onların bana ettiği küstahlıkların intikamını aldı. -- Ben asla nankör bir adam olmadım, bu yaştan sonra da değişemem!.. Evet, bazı konularda şikâyetlerim oldu, güneşte birtakım lekeler olduğunu gördüm, fakat bunları başkalarının gözüne sokmaya hakkım yok; sadık mizacım, bana sık sık lütufta bulunan insanların ara sıra edebilecekleri ayıpları affetme eğilimindedir.

BRÉCOURT

Ah Molière, senin için insani tarafı yazarlık dehasından çok daha üstündü diyecekler.

BARON

(*Molière'in elini sıkarak.*)

Babacığım!

PIERRETTE

(*Gözyaşlarını silerek.*)

Beyefendinin kral ve kendisiyle ilgili söylediği her şey beni ağlatıyor, çünkü aynı Mösyö ile ben!

MOLIÈRE

Ah ama bu kadar yeter dostlarım, yeterince konuştuk. Madem ilan ettik, yarın *Tartuffe*'ü oynamamız gerek.

DUPARC

Oyunu bir kez daha yasaklayacaklarını düşünen sayın yargıçlar iyi bir nanik yediler!

BARON

Hadi o halde bir an evvel Paris'e gidelim, ancak hazırlanacak vaktimiz var çünkü.

MOLIÈRE

Ah, benim genç Damis'im!* Sahne ışıklarına yeniden kavuşabilmek için can atıyorsun! Hadi o zaman! Bu beni de kendimi getirecek, bana acımı unutturacak. Her şeyi hazırlamama yardım edin dostlarım. Sen, Pierrette, ben giyinirken sandıkları hazırla. Baron, sen kâğıtları düzene sok lütfen ve bütün çekmecelerimi kilitle.

(*Baron dışında hepsi çıkar.*)

Altıncı Sahne

BARON

(*Yalnız.*)

(*Masaya gidip kâğıtları düzenlemeye başlar.*)

Evet, bu yolculuk ona iyi gelecek... bana ise acı verecek... zira onu yeniden göreceğim! *Tartuffe*'teki rolüne kaldığı yerden devam etmesi gerekecek ve Molière ne derse desin, onu lanetlemekten ziyade affetmeye çok daha hevesli... Hadi biraz cesaret! Benim acı çekmem mühim değil, yeter ki Molière mutlu olsun! Çektiğim acı, hamim aşkına Tanrı'ya adadığım bir meziyet; tesellim ise kendimi onun dostu olarak görmek, onun tahmin edebileceğinin de ötesinde.

(*Kâğıtlara bakar.*)

---

* *Tartuffe*'te Orgon'un oğlu, Mariane'ın erkek kardeşi. Gerçekte 1669 Paris temsilinde Damis'i André Hubert (1635-1700) oynamıştır. (ç.n.)

Ah, *Gülünç Kibarlar*'ın* elyazması... Sırası tamam mı? Evet... Boileau'nun dizeleri. Dizeler! Başka dizeler, övgüler, hakaretler... mektuplar...

(*Açık duran bir mektubu eline alarak.*)

İmzasız mektuplar... İşte en son gelenlerden biri...

(*Okur.*)

"Élomire'e söyleyelim..." -- Élomire mi? Ah evet ya, Molière'in anagramı... -- "cilveli eşinin nasıl zavallı Sganarelle'in şüphelerini pek parlak, pek rezil bir gerçekliğe dönüştürmekle meşgul olduğunu..." Ah, ne korkunç!.. "Bugün *Tartuffe*'ün o iğrenç ve şeytani yazarının, talihsizlikleriyle şen şakrak alay ettiği bütün aldatılan kocaların intikamını en iyi dostu C. Prensi almakta."

(*Mektubu öfkeyle yırtar.*)

İşte her gün yazdıkları şeyler bunlar, namussuzlar!.. Ah, Molière! Seni zavallı yürek! İnsanlara gerçeği söylemenin bedelini ne kadar ağır ödüyorsun!.. Peki ya karın?.. Hayır, bu mümkün değil... Gerçi... Ah! O kadın tam bir şeytan!

(*Dirseklerini masaya dayayıp yüzünü ellerinin içine saklar.*)

Yedinci Sahne

(*Armande, Baron.*)

ARMANDE

(*Sessizce içeri girer.*)

Merhaba Baron, Molière nerede?

BARON

(*Oturduğu iskemlede sıçrayarak.*)

Ah hanımefendi, siz mi geldiniz?

---

* Fransızca *Les Précieuses ridicules*, Molière'in 1659'da Paris'te oynanan ve Parisli izleyicilerin yanı sıra kralın da ilgisini çekmesine vesile olan komedisi. (ç.n.)

ARMANDE

Ne oldu, buna şaşırdınız mı?

BARON

Ah, elbette şaşırdım! Sizin *Tartuffe*'ün temsil haberini bu kadar çabuk alacak kadar yakınlarda olduğunuzu sanmıyorduk. Paris'ten başka bir yerde olduğunuzu düşünüyorduk.

ARMANDE

Paris'ten başka bir yerde mi? Niçin kısaca Chantilly'de demiyorsunuz?

BARON

Molière'e sizin orada olduğunuz söylendi, yazıldı hanımefendi, o da bunlara inandı.

ARMANDE

İnansa iyi olur, ne de olsa oradan geliyorum.

BARON

Nasıl olur! İtiraf mı ediyorsunuz?

ARMANDE

İtiraf etmiyorum, bildiriyorum diyelim. Kim ne diyebilir ki?

BARON

Bir de soruyor musunuz?

ARMANDE

(*Gülerek.*)

Ah, anlıyorum! Neler gelmiş aklınıza... Condé Prensi ve... Güleyim bari... Böyle söylendiğini biliyordum, ama bu lafların herhangi bir yerde, özellikle de burada ciddiye alındığını hiç düşünmemiştim.

BARON

Pek neşelisiniz!

ARMANDE

Gerçekten de öyle. Keyfim pek yerinde.

BARON

Gülüyor!.. Molière hıçkıra hıçkıra ağlıyor, o ise gülüyor!.. Burada kimsenin gözüne uyku girmiyor ve o gülüyor!.. Molière bu kadın uğruna kederinden ölüyor!

ARMANDE

Hadi oradan! Burada kimsenin gözüne uyku girmiyorsa, bunun evden duvarlara çarpa çarpa çıkan misafirlerle geçen akşam yemekleri yüzünden olduğunu ben bilmiyor muyum sanki? Kocamın *Tartuffe*'ü oynamaya hazırlandığı, kendisine kıskançlığını pek güzel unutturacak alkışlara koştuğu şu sırada ağlamaktan harap olduğuna mı inandırmak istiyorsunuz beni?

BARON

Siz kendi içinizde hissetmediğiniz acılara inanmıyorsunuz. Nankör ve soğuk kalpler böyledir işte.

ARMANDE

(*Bir an Baron'u inceledikten sonra.*)

Mösyö Baron, beni bu şekilde azarlama, bana hakaret etme hakkını nereden aldığınızı söyler misiniz lütfen?

BARON

(*Rahatsız.*)

Molière'e duyduğum şefkat ve bağlılıktan.

ARMANDE

Eğer böylesine büyük bir küstahlık için tek bir sebebiniz buysa, bunu kabul etmeyeceğimi size şimdiden söyleyeyim. Çıkışlarınızı mazur gösterecek başka bir bahane bulun.

BARON

Başka ne gibi bir sebebi olabilir ki? Bundan daha iyi bir sebep olabilir mi?

ARMANDE

Baron, bundan daha kötü, fakat kadınların duymaya alışık olduğu ve darılmadığı bir sebep daha var.

BARON

Neymiş o?

ARMANDE

Siz hâlâ anlamamış gibi yapın bakalım! Ben de sizin beni niçin kocamdan daha çok kıskandığınızı anlamamış gibi

yaparım. Ama bu davranışınız sizin gibi dürüst bir adama hiç yakışmıyor.

BARON

Armande!

ARMANDE

Ne var, Baron?

BARON

Siz ya çıldırmışsınız ya da sapkın bir ruha sahipsiniz.

ARMANDE

Sizce hangisi?

BARON

Belki ikisi de! Nasıl olur! Doğru olmadığını bildiğiniz halde bana sizi sevdiğimi söylemem için baskı mı yapıyorsunuz?

ARMANDE

Ah ama hafızanız ne kadar da zayıf, Baron!

BARON

Sizinkinin daha da zayıf olması gerekir sanmıştım.

ARMANDE

Aldığım her ilanıaşkın çetelesini tutmuyorum. Fakat tesadüf bu ya, bana Versailles'dayken yazdığınız malum mektubu saklamışım, geçenlerde tekrar elime geçti.

BARON

Hatırlıyorsunuz ve benim de unutmamı istemiyorsunuz! Ah! Siz hiçbir şeye inanmıyorsunuz, kimseye değer vermiyorsunuz, sizin hiçbir şeye saygınız yok!

ARMANDE

Ah ama ona ne şüphe! Erkeklerin sadece göz koydukları kadınları ayıpladıklarını, sadece onlara hakaretler ettiklerini tahmin etmekle büyük saygısızlık ediyorum.

BARON

Oh! Gözünüzün değdiği her şeyi karartmakta üstünüze yok. Siz en sağlam vicdanlara bile kendinden şüphe ettirirsiniz. Ama ben bu şüphelerinizi haklı çıkarmamak için

buradan derhal çıkıyorum ve bir daha da dönmeyeceğim. Elveda hanımefendi!

ARMANDE

(*Ciddi bir tavırla.*)

Beni affedin, ama kalacaksınız Baron.

BARON

Kesinlikle hayır!

ARMANDE

(*Gülerek, cilveli.*)

Size kalacaksınız diyorum.

BARON

Buna gerçekten inanıyor musunuz? Beni burada kendi isteğime rağmen tutabileceğinizi, oyuncak edebileceğinizi, bu dürüst kalbi asla gerçekleştirmeyeceğinizi bildiğiniz ümitlerle pohpohlayarak en iyi dostuna karşı yalancı ve hain durumuna düşürüp alçaltma zevkini size yaşatabileceğimi düşünüyor musunuz?

ARMANDE

İşte nihayet baklayı ağzınızdan çıkardınız Baron! Demek ümidiniz olsaydı burada kalacak ve şu an kendi şerefinizi kurtarmak için nasıl güzel konuşuyorsanız, erdemimi sarsmak için de öyle dil dökecektiniz.

(*Öfkelenen Baron çıkmak ister, Armande onu durdurur.*)

Hadi ama Baron, deminden beri saçma saçma laflar ediyoruz. Tanrı'ya şükür, ruhlarımız sözlerimizden daha temiz ve biz bir şaka yüzünden bozuşmayacak kadar eski dostlarız. Güzel duygularınızın hakkını veriyorum, ama siz de benimkileri bilin. Molière'in kıskançlığını tedavi etmek, onun katı zevklerine ve alışkanlıklarına boyun eğmek istiyorum. Dünyevi eğlencelerden, benim için ne kadar masum olursa olsunlar, vazgeçiyorum; bundan böyle kocamın yanından bir an bile ayrılmayacağım! Fakat kimse bana yardım etmezse, eğer kocamın etrafındaki

herkes beni iterse veya benden kaçarsa bunu nasıl başarabilirim? Molière'in dostlarının benden nefret ettiğini çok iyi biliyorum. Ona esinlediğim aşkı kıskanıyorlar ve onların bu kötü yürekliliği benim duygularımı da hırçınlaştırıyor. Demem o ki, beni burada pek çok mücadele ve üzüntü bekliyor, bunu biliyorum. Eğer bir kişinin bile sevgisine güvenemezsem bütün bunlara nasıl göğüs gererim? Hiç olmazsa öğrencilik yıllarımın o genç ve güleç yoldaşı yanımda durmazsa böylesine kuru bir inzivaya nasıl tahammül ederim?

BARON

Hayır, hayır, benimle böyle konuşmayın. Nefretinizi kalleşçe dostluğunuza tercih ederim.

ARMANDE

(*Kendi kendine.*)

Orasını göreceğiz!

(*Yüksek sesle.*)

Pekâlâ, gidin öyleyse! Ben de giderim, hem de sonsuza kadar.

BARON

Molière'i öldürmek mi istiyorsunuz siz?

ARMANDE

Peki ya beni onu terk etmeye zorlayan siz acaba onun yaşamasını istemiyor musunuz?

BARON

(*Masaya vurarak.*)

Beni niçin yanınızda tutmak istiyorsunuz? Bu çarpık, bu mide bulandırıcı kaprisin anlamı ne?

ARMANDE

İyi de inatla benden kaçmanızın beni rencide ettiğini görmüyor musunuz? Suç işlemeden aynı çatı altında yaşayamaz mıyız biz? -- Birileri buraya doğru geliyor! Kendinize gelin ve düşünün. Tanıdık sesler duyuyorum ve bu sesler benim açımdan hiç de hayra alamet değil. Sizin

beni bırakıp bırakmamanıza, savunup savunmamanıza göre ben de ya onlarla cesaretle yüzleşeceğim ya da oyunu terk edeceğim.

BARON

Fakat aile içi kavgalarda benim elimden hiçbir şey gelmez ki. Bana söz bile düşmez!.. Hatta bunlara şahit olmam dahi...

ARMANDE

Yanımdan ayrılmayın Baron!

(*Yapmacık bir korkuyla.*)

İsterseniz tek kelime etmeyin, ama beni onlarla tek başıma bırakmayın!

(*Baron kararsız ve rahatsız bir tavırla masaya yığılır.*)

Sekizinci Sahne

(*Armande, Baron, Duparc, Madeleine, Brécourt.*)

ARMANDE

(*Rahat bir tavırla karşılarına geçip yüzünü kız kardeşine yaklaştırır, Madeleine onu alnından öper.*)

Günaydın abla! Günaydın sevgili dostlarım! Molière sizinle değil mi?

MADELEINE

Molière henüz kalkmadı.

ARMANDE

Yoksa hasta mı? Hemen gidip...

DUPARC

(*Sertçe.*)

Gitmenize lüzum yok, sizi kabul etmeyecek.

ARMANDE

(*Tepeden bakan bir tavırla.*)

Bana bunu söylemek için sizi mi görevlendirdi?

DUPARC

Ben kendi kendime vazife bildim!

MADELEINE

Duparc, rica ederim, izin verin biz bir konuşalım!

DUPARC

Hayır, hayır, bu kadar merasime gerek yok! Ben ona ne diyeceğimi iyi biliyorum. Bu nasıl olabilir! Ne kadar kuş beyinli olursanız olun, nasıl Chantilly'den buraya Condé'nin armasını taşıyan bir arabayla gelme cüretinde bulunursunuz?

BARON

(*Heyecanla.*)

Mösyö Duparc!

DUPARC

Seninle konuşan yok! Ben Madam Molière'le konuşuyorum ve ona diyorum ki...

BRÉCOURT

Hiçbir şey demiyorsun, yoksa karşında beni bulursun. Armande, beni dinleyin. Bu Chantilly seyahatinin ne anlama geldiğini bilmiyorum, fakat Molière arabanın avluya girdiğini görünce kendini öyle hasta hissetti ki bizler çok korktuk. Bir tür nöbet halinde bizi dışarı çıkardı ve hakkınızda aldığı kararı açıklamadan odasına kapandı.

MADELEINE

Bu durum sizi yıldırmasın Armande. Molière'in kederden kaynaklanan öfkesinin biraz düşününce daima dindiğini siz de bilirsiniz. Bırakın sakinleşsin, sonra yokluğunuzu açıklamak ve kötü niyetli dedikoduları boşa çıkarmak için öne süreceğiniz sağlam nedenleri dinleyecektir, bundan hiç şüphem yok.

ARMANDE

(*Hareketsiz kalan Baron'a bakarak.*)

Benim dikkate dahi almayacağım kadar alçakça, Molière'in benim şerefim kadar kendi şerefi için de çoktan hakir görmeyi öğrenmiş olması gereken iftiralara karşı diyecek hiçbir şeyim yok. Yokluğumun sebebine gelin-

ce, kocamın kıskançlığı yüzünden neler çektiğimi çok iyi bilen sizler, benim yerime bunu siz de söyleyebilirdiniz.

BRÉCOURT

Sevgili dostum, sizinle çocukluğunuzu bilen eski bir dost gibi konuşmaya hakkım var. Bu kadar mağrur olmayın! Sizi sevenlere boyun eğmek zül değildir. Eğer hiçbir günahınız yoksa, ki ben bundan eminim, kendinizi temize çıkarın, söyleyeceklerinizi herkes dinleyecektir. Eğer küçük bir kabahatiniz olduysa da sadece sevin, herkes sizi affedecektir.

ARMANDE

Brécourt, siz sağduyulu bir insansınız, bu yüzden size şunu açıkça söylüyorum: Benim yerimde siz olsaydınız, bana salık verdiğiniz sabrı gösteremezdiniz. Kader bana zulmedip duruyor ve ben bunu hiç hak etmiyorum. Molière'in en büyük talihsizliği yaşı...

DUPARC

Molière sizin ihtiyar deyip hor göreceğiniz kadar ileri bir yaşta değil! Siz de en az bir otuz varsınız sevgili dostum, artık hoppalık edecek yaşta değilsiniz!

MADELEINE

(*Armande'a.*)

Siz bu huysuza kulak asmayın, aslında sizi çok seviyor. Siz sadece Molière'i düşünün. O çok hasta ve mutsuz, inanın bana.

ARMANDE

Bu duruma ben de çok üzülüyorum. Fakat bunun için neden kendimi suçlamam bekleniyor ki? Ne yani! Bu kadar acı söz yetmedi, üstüne bir de hiçbir şekilde hak etmediğim bir utanç mı eklensin istiyorsunuz?

MADELEINE

İyi de size utançtan bahseden kim, Armande'cığım? Ben sizin tutumunuzun daima tertemiz olduğunu, sosyetenin içinde onların yanılgılarına kapılmadan yaşadığınızı çok

iyi biliyorum. Fakat erdeminiz gerçek parlaklığını sosyete içerisinde değil, ailenizin bağrında, çocuğunuzun yanında, hasta ve perişan Molière'in başucunda göstermeli. Havai bir hayat sürmeniz tek başına bir suç değil, fakat bu hayat tarzınız kocanızın rahatını, saadetini ve yaşamını tehdit ettiği andan itibaren bir suç haline geliyor.

ARMANDE

Peki ama bunca telaş niye?

BRÉCOURT

Ah, sevgili Armande! Çünkü siz onun size duyduğu tutkuya hiç karşılık vermiyorsunuz!

ARMANDE

Benim ona karşı tutku duymamı istiyorsunuz, ben ki henüz kimseye tutku duymamışım! Eğer mizacım böyle olsaydı, Molière'le evlenir miydim? Sakin bir dostlukla, benim kocama...

(*Baron'a bakar, Baron öfkeyle başını çevirir.*)

...ve herhangi bir erkeğe gösterebileceğim yegâne dostlukla yetinemez mi?

MADELEINE

Aman Tanrım! Molière'i sevemezsiniz demek! Onunki gibi bir yürek bile sizinkini ısıtamıyor ha! Siz onu herhangi bir koca, herhangi biri gibi görüyorsunuz. Ey bedbaht kadın! Eğer bir gün gelecek nesiller seni yargılayacak olursa, istediğin kadar tatlı, uslu ol, seni mahkûm edecektir. Molière'in karısının Molière'i hiç sevmediğini söyleyecek ve bunu en az ona ihanet etmen kadar büyük bir suç olarak görecektir! İşte senin anlayamadığın şey bu, benim zavallı kardeşim. Sadece şan peşinde koşan sen, ünlü olmak için onun isminin yeterli olacağını sandın, ama bu ismin sana onu mutlu etme görevini yüklediğini göremedin.

ARMANDE

Ablacığım, o zaman ben de size şöyle cevap verebilirim: Sürekli kocamın etrafında olmanız ve ona bu kadar ihti-

mam göstermeniz benim varlığımı gereksiz hale getiriyor ve cesaretimi kırıyor.

MADELEINE

Ne demek istediğinizi hiç anlamıyorum.

ARMANDE

Kıpkırmızı kesildiğinize göre gayet iyi anlıyorsunuz! Kalbinizin derinliklerine bir bakın bakalım, Madeleine Béjart, işte o zaman günah işlemenin birden fazla yolu olup olmadığını anlarsınız. Benim suçum Molière'i yeterince sevmemek olabilir, fakat belki de sizin onu kendi karısından bile çok seviyor olmanız bundan daha da büyük bir suçtur.

MADELEINE

Ah! Bu nasıl bir acımasızlık, nasıl bir taş yüreklilik, nasıl zehir saçan bir dildir!.. Bu kadarı çok fazla! Armande! Armande! Size cevap verecek gücüm yok... Beni buradan kovmak istediğinizi açıkça görüyorum. Size boyun eğeceğim, fakat Tanrı aşkına, Molière'e kaybettirdiğiniz dostlarının yerine daha iyilerini koyun. Onu mutlu edin, sevin, beni dinleyeceğinizi bilsem önünüzde diz çöker yalvarırdım.

(Çıkmak ister. Duparc onu kollarına alarak durdurur ve büyük bir öfkeyle Armande'a bağırmaya başlar.)

DUPARC

Bu kadarı çok fazla, artık dayanamayacağım! Sizden bin kat değerli birine böyle suçlar isnat etmeye kalktığınıza göre sizde hiç utanma arlanma kalmamış. Ablanıza, sizin uğrunuza kendini feda eden ablanıza! Oh! O hiç lafını etmese de biz hepimiz bunu çok iyi biliyoruz, hele siz herkesten iyi biliyorsunuz ve onu böyle bir şeyle suçluyorsunuz! Molière'i suçluyorsunuz! Sizin lanet işvelerinizle hayatını cehenneme çevirdiğiniz Molière'i! Tıpkı çocukların ve delilerin ahmak gözlerini alevlerin bir yük-

selip bir yok oluşuyla eğlendirmek için havada sallayıp durdukları mumlar gibi! Siz mi erdemlilik taslıyorsunuz? Size hiç uymayan bir kelimeyi kirletiyorsunuz siz. Siz kalbinizi vermiyorsunuz, çünkü sizin bir kalbiniz yok! Ama o soğuk yüzünüzü bütün küstah yan bakışlara, o banal kulağınızı bütün ahmakça laflara, tembellikle geçen vakitlerinizi hoppaların gururunu okşayan türden gezinti ve gösterişlere alet ediyorsunuz. Evet, size bunu açıkça söylüyorum, siz bir hoppasınız ve bu, dünya üzerinde olup olabilecek en soğuk, en korkakça ve en kötü şey.

(Armande gitmek üzere bir adım atar, Baron ayağa kalkıp bir hamlede bulunur. Bu sırada Duparc'ın azarlarına karşı duyarsız kalmış olan Armande'ın muzaffer gözleriyle karşılaşır. Korkan Baron geriler. Armande soğukkanlılığını yitirir ve bütün öfkesini ve acısını dışa vurur.)

ARMANDE

Bu hakaretlerin hepsine gülüp geçiyorum. Fakat madem bütün bunlara kendi evimde maruz kalıyorum ve Molière bana karısı olarak sahip çıkmıyor, beni gerektiği gibi savunmuyor, o halde ben de yerimi kim istiyorsa ona bırakıyorum.

(Emreden bir tonla ve ona engel olmaya çalışan Brécourt ile Madeleine'i iterek.)

Siz kalın, siz kalın! Ne de olsa Molière'i size bırakıyorum! Hem de sonsuza kadar! Ah! Asıl benim onun karakterlerinden birinin dediğini demeye hakkım var: "Kendi evimden korkar oldum, her içeri girdiğimde ümitsizlikle karşılaşıyorum!"*

(Yüzünü ellerinin arasına saklayarak çıkar. Madeleine bayılıp bir iskemleye yığılır; Baron yeniden masaya çökerek başını ellerinin arasına alır.)

---

* Molière'in 1668 tarihli komedi-balesi *George Dandin*'in I. Perde, I. Sahnesinden bir replik. (ç.n.)

Dokuzuncu Sahne

(*Armande, Baron, Duparc, Madeleine, Brécourt, Molière.*)

(*Molière dehşet dolu bir sessizliğin ortasında odasının kapısını açıp ağır ağır içeri girer.*)

MOLİÈRE

Ne oldu, gitti mi?

(*Brécourt evet anlamında başını sallar.*)

Beni görmeden gitti demek! Bana aklımı başıma toplayacak vakit bırakmadan! Dostlarım... bana onun ne dediğini, ne yaptığını söylemeyin... bana hiçbir şey söylemeyin!

MADELEINE

(*Hemen yanında duran Brécourt'a.*)

Görüyorsunuz ya, hâlâ özlüyor onu! Ah! Armande'ın peşinden gidip onu durdurmak gerek!

(*Ayağa kalkar, fakat onu gözlemlemekte olan Molière tarafından durdurulur.*)

MOLİÈRE

(*Kendini gözle görülür bir şekilde zorlayarak.*)

Pekâlâ dostlarım, öyleyse bizler de ailevi sıkıntılara takılıp kalmayacak kadar aklıselim sahibi ve görgülü olalım. Buna hakkımız yok, zira buna vaktimiz yok. Şimdi *Tartuffe*'ü düşünmemiz gerek.

(*Pierrette Molière'in kızıyla birlikte içeri girer. Molière kızına büyük bir coşkuyla sarılır.*)

DÖRDÜNCÜ PERDE

Kişiler

MOLIÈRE
BRÉCOURT
DUPARC
MADELEINE BÉJART
ARMANDE BÉJART
PIERRETTE LAFORÊT
BARON
CONDÉ
Palais-Royal Tiyatrosu. Kulis.*

* Kardinal Richelieu'nün Hôtel de Bourgogne'un tekelini kırmak için 1637'de Palais-Royal'in doğu kanadında kurdurduğu tiyatro. Tiyatro 1662'den 1673'e kadar Paris'teki İtalyan *commedia dell'arte* topluluğu Théâtre-Italien ile Molière'in kumpanyası arasında paylaşılmıştır. (ç.n.)

Birinci Sahne

(*Pierrette,* Tartuffe'*teki Dorine kostümüyle Madeleine.*)

(*İçeri birlikte girerler; Madeleine Pierrette'in de yardımıyla bonesini düzeltmektedir.*)

PIERRETTE

E anlatın, Matmazel Madeleine, umarım bizim *Tartuffe* iyi gidiyordur?

MADELEINE

Evet sevgili kızım, seyirciler bayıldı. Kötü kalpli insanların karalamalarına rağmen umarım yine Molière kazanacak!

PIERRETTE

Oh! Siz de ne güzel oynuyorsunuz öyle, şaşırıp kalıyorum vallahi! Sanki gerçekten hizmetçisiniz, aynı ben! Tek fark siz manzum konuşuyorsunuz ve benden çok daha güzel ve cesursunuz. Acaba hâlâ çok güzel olduğunuzun farkında mısınız siz?

MADELEINE

Aman Pierrette, artık umurumda mı sanki.

PIERRETTE

Sizin hatanız da bu işte. Neyi fark ettim biliyor musunuz, insan istediğinde güzel görünebiliyor. Mesela ben iki paralık güzelliği olmayan kadınlara kur yapıldığını, diğer

tarafta on kat daha biçimli kadınların terk edildiğini görmüşümdür, çünkü onlar kimseyi ellerinde tutmaya çalışmamıştır. Bence ben de istesem bu işi gayet iyi kıvırırdım. Ama işte, hiç vaktim yok, ondan.

MADELEINE

Hadi hadi, iyi kalpli Laforêt'ın, gevezelik etmeyelim. Birazdan ikinci perde başlayacak.

PIERRETTE

Ah evet ya, seyircilerin soğumasına izin vermeyelim! Peki ya Mösyö Molière? Umarım o da kuliste güzel iltifatlar alıyordur?

MADELEINE

Molière daha önce hiç görmediğim kadar dertli. Oyunlarının prömiyerlerinde o denli cesur ve sağduyulu davranan adam bu sefer çok endişeli ve tükenmiş bir halde.

PIERRETTE

Zavallı adamcağız! Belki de komedisinden çok kendi dertlerindedir aklı. Peki ya Madam Molière, oyunun böyle alkışlanması onu mutlu ediyordur herhalde?

MADELEINE

Armande da üzgün.

PIERRETTE

Ah! Bu dünyada yaşamak için cesaret gerek, çok az şey istediğimiz gibi gidiyor çünkü.

İkinci Sahne

(*Pierrette, Madeleine, Molière, Condé.*)

MOLİÈRE

(*Madeleine'e.*)

Hadi acele edin sevgili kardeşim, ikinci perde başlayacak ve çok kısa olan birinci sahneden sonra siz giriyorsunuz.

(*Madeleine Prens'i selamlayıp çıkar.*)

MOLIÈRE

(*Bir yandan Prens'e soğuk ve dalgın bir tavırla selam verip oturması için yanına bir koltuk taşırken, diğer yandan alçak sesle Pierrette'e.*)

Karım nerede?

PIERRETTE

Bilmiyorum beyefendi.

MOLIÈRE

Git onu bul ve kendisini üçüncü perdedeki sahnesi için beklediğimi söyle. İkinci perdeyi seyretmesine gerek yok, o perdede rolü yok zaten.

Üçüncü Sahne

(*Molière, Condé.*)

MOLIÈRE

Haşmetmeapları benimle konuşmak mı istediler? Emirlerine amadeyim.

CONDÉ

Sizi tam da şu anda çok rahatsız ediyorum belki de, Molière. Fakat söyleyeceklerim uzun sürmeyecek ve bana öyle geliyor ki bundan sonra siz daha ferah bir yürekle oynayacak, ben de *Tartuffe*'ünüzü daha ferah bir yürekle alkışlayacağım. Bakın mesele şu. Karınız...

MOLIÈRE

Karım mı?

CONDÉ

Karınız, evet, karınızdan bahsediyorum. Karınız kızlarımın talebi üzerine Chantilly'de birkaç gün geçirdi. Kızlarım maiyetlerindeki hanımlarla birlikte küçük bir komedi sahnelemek istiyorlardı, bilmem hangisi. Ben o sırada orada değildim, kralın karargâhından geliyorum. Evimde Madam Molière'i hiç görmedim, zaten onu yanında

siz olmadan gördüğümü de hiç hatırlamıyorum. İşte size söyleyeceklerim bundan ibaret. Şimdi izninizle.

MOLIÈRE

Haşmetmeaplarına bana karımı savundukları için pek müteşekkirim, gerçi hiç ihtiyacım yoktu. Karımın ahlaken çok sağlam olduğunu zaten biliyorum. Kaldı ki Büyük Condé'nin de insan içinde övdüğü bir adamı arkasından vuracak kadar alçalabileceğine de asla inanmamıştım.

CONDÉ

Mösyö Molière, bunları öyle bir tonla söylüyorsunuz ki!.. Rica ederim açık olun ve sözleriniz tersini iddia eder görünse de kalbinizin benden şüphe edip etmediğini söyleyin.

MOLIÈRE

Demek Haşmetmeapları böyle şüpheler beslesem bile bunları korkudan dile getiremeyeceğimi sanıyor? Ah ama kendisi fazlasıyla yanılıyorlar! Nasıl ki şeref kendine özgü haklara sahiptir, aşkın da kendi ayrıcalıkları vardır. Şayet Prens Hazretlerinin benimle eğlendiğine inansaydım, hiçbir şey bunu kendisinin yüzüne vurmama engel olamazdı.

CONDÉ

Madem öyle o zaman bana karınızı Chantilly dönüşünde evinize kabul etmeyi niçin reddettiğinizi açıklar mısınız? Eve kızımın armasını taşıyan bir arabayla geldi diye mi? Bu sefil kıskançlık size hiç yakışmıyor, hatta Madam Molière demin bana olanları bizzat anlatmamış olsaydı böyle bir şeye asla inanmazdım.

MOLIÈRE

Ah! Demek karım soylu prensleri karı koca kavgalarımızın sırdaşı ve hakemi yaptı ha! Ama bu, onun için de benim için de çok büyük bir lütuf.

CONDÉ

Lanet olsun Molière, olaya böyle yaklaşmayın, yoksa sabrım taşacak. Ben ani tepkiler veren bir adamım, kanım

çabuk kaynar. Ben hayatımda hiç yalan söylemedim ve sadakatim kadar gururumun da sahtekârlığa tahammülü yoktur. Siz hakkımda böyle düşünmeye devam ederseniz ben oyununuzu sonuna kadar nasıl seyredebilirim? Beni o denli gücendirdiniz ki, tiyatronuzun içinde duracağıma onu ateşe veririm daha iyi. Hay şeytan, benden özür dileyin, Molière, benden özür dileyin! Zira ben dürüst bir adamım, oysa siz beni Tartuffe yerine koyuyorsunuz...

(*Öfkesinin ortasında gülümseyerek.*)

İnanın, size dostunuz olduğumu kanıtlamak için sizi öldürebilirim.

MOLIÈRE

Şayet Haşmetmeapları aklıma gelen ilk şeyi söylememe müsaade ederlerse...

CONDÉ

Söyleyin, söyleyin! Akla ilk gelen daima en doğrusudur.

MOLIÈRE

O halde size harikulade bir insan olduğunuzu söylemek isterim.

CONDÉ

Teşekkürler Molière. Buradan tatmin olmuş bir şekilde ayrılıyorum.

MOLIÈRE

Durun, Prens! Ben de çok öfkeliyim ve benim kanım da en az sizinki kadar kaynıyor.

CONDÉ

Ah! Demek öyle!

MOLIÈRE

Prens Hazretlerinin karımın, benim el üstünde tuttuğum, insanların şımarttığı küçük bir çocuğun sözlerine böyle niyetler isnat etmesi beni çok kırdı. Ben Sganarelle de değilim, Arnolphe* da değilim. Düşmanlarım böyle di-

---

* Molière'in 1662 tarihli komedyası *Kadınlar Mektebi*'nin (Fransızca *L'École des femmes*) başkahramanı. (ç.n.)

yor, fakat dostlarım buna inanmamalı. Ruhumun derinliklerinde kıskanç da olsam bu duyguyu oraya hapsetmesini biliyorum, kaldı ki benimki sanıldığı türden bir kıskançlık da değil. Benim kıskançlığım öyle bayağı, karımın şerefini lekeleyen bir kıskançlık değil. Benim bütün acımın, bütün öfkemin nedeni karımın peşinde koşan bütün o süslü püslü saraylıların bana karşı takındıkları tavır. Karımın hatası onların aslında benimle dalga geçtiklerini anlamadan onlarla alay etmeye kalkması. Evet, mesleğim icabı içinde yaşamak zorunda olduğum, hasedin, alçaklığın ve sahte bir kibarlığın hüküm sürdüğü bu maiyetten nefret ediyorum. Ben bütün maiyetlerden nefret ediyorum, hatta sizinkinden bile, Monsenyör. Beni çalışma odanızda ağırlamanız benim için büyük bir şeref. Fakat karımın yeri sizin salonlarınız değil. Kızlarınız oralarda insanlara esinledikleri saygıyla hüküm sürerken, Molière'in, benzerleri arasında olsa saygı görecek karısı bu salonlarda size hizmet eden sefih soyluların peşinde koştuğu, dolayısıyla hor görülen birine dönüşüyor. Molière'in ince duygularından, soylu kalbinden onlara ne ki? Molière de kim! Bir şakacı, bir tiyatro oyuncusu! Eh! Güzel bir karısı olduğunu fark etmemiz bile onun için ne şeref!

CONDÉ

Acınızı anlıyorum Molière. Fakat sizi maiyettekilere karşı fazla acımasız buluyorum. Hepsi de ahlaksız değildir. Size şu kadarını söylememe izin verin: Havai küstahlıklarının maskelediği alçaklıkları belki de sizin fazlasıyla hizmet etmiş olduğunuz bir politikanın eseri. Eğer bugün soyluların saygı duyulacak hiçbir yanı kalmadıysa, onları bu hale getiren kral, son darbeyi indiren de bizzat sizsiniz. Kral onları top arabalarıyla öldürdü, sizse hicivle öldürdünüz. Ve şimdi şüphesiz kıpır kıpır ve tehlikeli, fakat erkekçe ve güçlü insanlar yerine elinize kala kala bir avuç efemine kaldı. Sefahat, büyük işler yapmalarına

izin verilmeyenlerin sığınağıdır. Ve siz, kendi eseriniz olan kötülüklerden yakınıyorsunuz.

MOLİÈRE

Söz konusu eser henüz tamamlanmadığı için kötü meyveler veriyor.

CONDÉ

Daha ne yapacaksınız peki? Asilleri daha da mı alçaltmayı umuyorsunuz? Bu artık kibre girer!

MOLİÈRE

Prens, İsyan zamanında sivri dilli bir hiciv ustasının yazdıklarını hatırlarsınız. O adama asillerin lehine tahtı sarssın diye siz para veriyordunuz. Fakat siz bile onun halkçı ruhundan şu çığlığın kopmasına engel olamamıştınız: "Büyükler sırf biz onları sırtımızda taşıdığımız için büyük. Yere saçılmaları için omuzlarımızı şöyle bir sarsmamız yeter."

CONDÉ

Vay canına, hafızanız çok kuvvetli, beyefendi! Fakat Dubosc* benim hesabıma çalışmış olsun veya olmasın şunu unutmayın, tek bir adamın mutlak gücü zayıflar için bir sığınak değildir. Sizler pek gururlusunuz; çünkü tesadüf eseri yüce bir insan olan bir kralın her şeyini mazur gördünüz, her şeyine taptınız, her şeyini tanrılaştırdınız. Fakat aynı adam bir gün yok olup giderse veyahut biraz değişirse ne olacak! Bizde ayıpladığınız bütün kusurlar yaş, insani zaaf, özellikle de gücün verdiği sarhoşluk nedeniyle onda da baş gösterirse! Bir gün gelip sizin karınızı kollarınızın arasından çekip alsın da görün! Bakalım o zaman intikamınızı alması için kime gideceksiniz. Zira artık parlamento da, feodalite de, bölgesel özgürlük de kalmadı, kısacası bu kuralsız ve dizginsiz otoriteyi dengeleyecek hiçbir şey kalmadı!

---

* Claude Du Bosc de Montandré (16??-1690). Fronde döneminde Condé hesabına çalışan, bilhassa Mazarin karşıtı yazılarıyla tanınan hiciv ustası. (ç.n.)

MOLIÈRE

Denge belki de başka bir yerde kurulacak!

CONDÉ

Halk tarafından mı demek istiyorsunuz? O halde size şöyle söyleyeyim: Bütün hükümdarlar bir XIV. Louis değilse, bütün plebler de bir Molière değil ve demagojinin oyununa ikinci kez gelmeyeceğiz. Hay lanet, hayır! Hayır, Bordeaux* çan kulelerinin üstünde bir daha bayrak dalgalandıramayacak. Biz, asilerin mühürlerinin üzerindeki o şaşırtıcı cumhuriyet simgesini sonsuza kadar kırıp attık! Fazla ileri gidiyorsunuz Mösyö Molière. Çağımızın yazarlarına duyduğumuz hayranlığın bizi nerelere getirdiğini şimdi görüyorum. Bizler kör olmuşuz ve kral belki hepimizden de kör. Fakat İsyanın kanı henüz damarlarımızda donmuş değil. Gerekirse eski düzenin ölmediğini herkese göstermesini biliriz!

(*Çıkar.*)

Dördüncü Sahne

MOLIÈRE

(*Yalnız.*)

Ah! Aslan uyanmış! Kral istediği komutayı vermemiş olacak... Ben saraylılara karşı *Tartuffe*'le savaşıyorum... Ve acılarımız kesişiyor...

(*Düşüncelere dalar.*)

---

* 1650'lerde Bordeaux'da konuşlanan ve karaağaçlarla dolu bir alanda toplandıkları için Fransa tarihine Ormée partisi (*orme*, Fransızca "karaağaç") adıyla geçen monarşi karşıtı bir grup. 23 Haziran 1653'te şehirde süregelen karmaşayı fırsat bilerek belediye binasını ele geçirmiş, fakat 27 Temmuz'da kraliyet ordusuna teslim olmuştur. Başlıca önderleri Vilars adında bir avukat ile eski bir kasap olan Dureteste'dir. (ç.n.)

Beşinci Sahne
(*Molière, Armande.*)

ARMANDE

(*Elmire* kostümüyle.*)

Ne derseniz deyin, kıyafetim âdeta dehşet saçmak için dikilmiş. Sahneye çıktığımda kimse beni alkışlamadı.

MOLIÈRE

(*Alaycı ve kederli, kendi kendine konuşarak.*)

Kral, İsyan, gelecek... ve karının kıyafeti!

(*Armande'a.*)

Pek güzel! Beni kendime getirdiniz. Demek kostümünüzü değiştirtmeme kızdınız? Ama siz bir burjuvayı bir prensesin kıyafetleriyle, yatağından yeni kalkmış bir hastayı balodan dönen biri gibi çiçeklerle ve elmaslarla canlandırmak istiyordunuz!

ARMANDE

Rica ederim, böyle bir şey tabii ki olamazdı, fakat ilk kural insanların hoşuna gitmek ve göze hoş gelmeyen şeyler alkışlanmıyor.

MOLIÈRE

Eğer sizi mücevherleriniz için alkışlıyorlarsa, bütün maharet kuyumcunuzda demektir. Fakat bu çocukça şeyleri bir kenara bırakalım. Söyleyin bakalım oyun nasıl gidiyor.

ARMANDE

Ne bileyim ben. Hiç ilgilenmedim ki. Kendiniz niçin izlemiyorsunuz? Beni buraya neden çağırdınız?

MOLIÈRE

Ah, nihai mücadele anında cesaretimi yitirdim de ondan. Armande, bu hayatımın kader anı. Bu artık bir izzetinefis meselesi değil, para meselesi hiç değil. Bu artık benim ve benim izimden gelecek bütün yazarların düşünce öz-

---

* *Tartuffe*'te Orgon'un karısı, Damis ile Mariane'ın üvey annesi. (ç.n.)

gürlüğünü ilgilendiren bir hayat memat meselesi. Ben korkunç bir mücadele içerisindeyim. Eğer sonuna kadar gitmemi istiyorsanız siz de buna biraz ilgi gösterin.

ARMANDE

Sahneyi sizinle tekrar etmemi mi istiyorsunuz? Ezbere biliyorum zaten.

MOLIÈRE

Birlikte hiç tekrar etmedik ama, doğaçlama oynayacaksınız.

ARMANDE

Dün prova için Auteuil'e geldim, ama beni içeri almadılar.

MOLIÈRE

Ben sizi görmeyi reddetmedim. Hastaydım, rahatsızdım, mutsuzdum, kendimi toplayıp sakinleşmek için bir süre yalnız kalmak istedim, o kadar. Paris'e birlikte dönecektik. Ama siz öfkeden deliye dönüp tek başınıza gittiniz. Kendi evinize gelmek yerine, sanki benimle aynı çatı altında olmaktan iğreniyormuş gibi annenizin evinde kaldınız. Nihayet, oyunumun siz olmadan mahvolacağını bildiğiniz halde beni son dakikaya kadar rolünüzü oynayıp oynamayacağınıza dair şüphe içinde bıraktınız!.. Ancak perde kalkmak üzereyken geldiniz, bana dünkü anlaşmazlıkla ilgili hiçbir açıklama yapmadınız, beni Prens Hazretleri'yle son derece rahatsız edici ve yersiz bir tartışmaya girmek zorunda bıraktınız. Sizden daha uygun bir kıyafet giymenizi istediğimde ise bana aşırı bir tepki gösterdiniz... Armande, kaderim zaten zorlu ve ben altında eziliyorum. Oysa sizde hiçbir destek, hiçbir teselli bulamıyorum!

ARMANDE

Hadi hadi! Gelin de benden daha çok gönül verdiğiniz şu sahneyi birlikte tekrar edelim.

MOLIÈRE

Gönül mü! Heyhat! Bana sakın gönlümden bahsetmeyin, oradan neler geçtiğini hiç bilmiyorsunuz!

ARMANDE

Ah! Affı olmayan suçlar işlediğimi düşündüğünüzü biliyorum!

MOLIÈRE

Öyle olsaydı, sizden herhangi bir şüphem olsaydı sizi hâlâ sevebilir miydim? Beni saygı duymadığım bir kadına tapacak kadar zayıf, korkak bir adam olarak mı görüyorsunuz?

ARMANDE

Yani beni hâlâ seviyor musunuz Molière?

MOLIÈRE

Ah, bir de soruyor!

ARMANDE

Fakat beni hâlâ seviyorsanız, o zaman niçin benim etrafta tanınmamı, güzel olup olmadığımın görülmesini, zeki olup olmadığımın bilinmesini istemiyorsunuz? Niçin mücevherlerimi, ziyaretlerimi, sohbetlerimi ayıplıyorsunuz?

MOLIÈRE

Demek hazinemi sadece kendime saklamak istemekle bencillik ettiğimi düşünüyorsunuz? Ah! Eğer beni sevseydiniz, siz de benimle aynı bencillikte olurdunuz.

ARMANDE

Yani sizi sizin usulünüzce sevseydim, kalabalıkların iltifatlarından korkup dehanızı gün ışığına çıkarmanıza engel olurdum, öyle mi?

MOLIÈRE

Ben sadece işlerim nedeniyle sizden uzak kalıyorum. Ama siz yine de beni benim sizi sevdiğim gibi sevmeye çalışın ve işte o zaman sizin tatlı dostluğunuza tüm yeteneğimi, servetimi, şöhretimi feda edip etmeyeceğimi görün. Evet ya, bizim gibilerin biricik aşkı olan çalışma aşkını bile senin uğruna feda ederdim, eğer benim ayaklarının dibinde tembel tembel oturmamı isteseydin. Bütün ömrümü seni seyretmekle geçirir, bakışlarımı bu zavallı dünyadan çe-

virmekten ve tüm kâinatta sadece seni görmekten mutluluk duyardım!

ARMANDE

Size çektirdiğim tüm acılara rağmen beni hâlâ bu kadar çok mu seviyorsunuz Molière? Bütün dileklerim, bütün kaprislerim sizin için hâlâ birer kanun mu?

MOLİÈRE

Hadi sına beni, benim olmadığım her şeyden vazgeç. Aşk her şeyi yutan bir şeydir. Sevdiğimizin tek bir sözü, tek bir gülümsemesi, tek bir bakışı, bunlar sıradan insanların nefesinin lekelediği, gözlerinin kirlettiği eşsiz kıymette güzellikler değil midir? Ah, iki kişinin karşılıklı aşkı! Bu, sonsuz bir şey olmalıdır. Bu şekilde sevilen birinin Tanrı'ya da insanlara da ihtiyacı yoktur.

ARMANDE

Molière, sizin bana bu kadar kibar davrandığınızı hiç görmemiştim, gerçekten çok etkilendim. Hadi o halde ben de sizi mutlu edeyim: Sahnemizi prova edelim.

MOLİÈRE

Hayır, hayır, artık sahne de, dize de, kurgu da yok! Hadi, bundan böyle sadece benim hoşuma gitmek istediğini söyle bana!

Altıncı Sahne

(*Molière, Armande, Duparc.*)

DUPARC

(*İçeri girdiğini görüp sabırsızca bir harekette bulunmamak için kendini tutan Molière'e.*)

Tanrı'ya şükür, çok iyi gidiyoruz Molière! İzleyici coştu. Biraz homurtu yok değil, bazı sinsiler de bizi soğutup cesaretimizi kırmak için sahne üzerinden* yer almışlar.

* Molière döneminde tiyatrolarda sahnede de oturacak yerler mevcuttu. (ç.n.)

Tartuffe'ün geç ortaya çıkışının her şeyi berbat edeceğini umuyorlar. Onları bozguna uğratmanın tam sırası şimdi.

MOLIÈRE

İkinci perde bitti mi?

DUPARC

Henüz bitmedi. Elmire'le olan sahneni tekrar ettin mi?

MOLIÈRE

Hayır, aklımı veremedim bir türlü.

DUPARC

Hay şeytan, nasıl olur? Ne yapacağını bilememenin sırası mı şimdi?

ARMANDE

Hadi tekrar edelim, prova yapalım, Molière! Bütün başarı bana bağlı!

MOLIÈRE

Başarı kimin umurunda!

ARMANDE

Ama benim için önemli.

MOLIÈRE

Gerçekten istiyor musunuz? Hadi o halde! Duparc bize sufle verir.

(Tartuffe'*ten bir kesit okurlarken sahne biter.*)

Yedinci Sahne

(*Molière, Armande, Duparc, Baron.*)

BARON

Dostum, sana ihtiyacımız var.

MOLIÈRE

Öf, hiç rahat yok! Ne var, ne oldu Baron?

BARON

Heyhat! Sorun Mösyö Chapelle. Zilzurna sarhoş olmuş, kuliste size olan hayranlığını öyle gürültülü patırtılı bir şekilde dışa vuruyor ki salondaki izleyiciler rahatsız oldu.

Sadece siz onun aklını başına getirebilir, bir köşede uyumaya ikna edebilirsiniz.

MOLIÈRE

Onu kendi locana kapatamaz mısın?

BARON

Beni ayakçı kabul ediyor, bana Mösyö Sadık diyor.

MOLIÈRE

Ah, şu dostlara bak!

DUPARC

Ben onu şimdi merdivenlerden aşağıya atarım!

MOLIÈRE

Hayır! Çekilmez biri olduğu doğru, ama öyle iyi kalplidir ki, beni de çok seviyor.

(Duparc'la birlikte çıkar.)

Sekizinci Sahne

(Armande, Baron.)

ARMANDE

(Diğerleriyle çıkmak isteyen Baron'a.)

Bana hiçbir şey söylemeyecek misin Baron'cuğum?

BARON

Bir emriniz mi vardı hanımefendi?

ARMANDE

Peki ya senin, dünkü acı olaylardan sonra senin bana vereceğin hiçbir teselli yok mu?

BARON

Elbette Armande, başkalarının sevgisini anlamayı inatla reddettiğiniz ve sürekli kendinize kederlenecek bir şeyler çıkardığınız için size bütün kalbimle acıyorum.

ARMANDE

Sevgili çocuğum, Molière'e dönmeyi ben de çok istiyorum. Fakat dün beni bütün o lanet okumalar, hakaretler karşısında insafsızca, korkakça bir başıma bıraktın.

BARON

Tanrım, size nasıl yardım edeceğimi bilmiyorum ki ben! Herkesten şüphe ediyorsunuz.

ARMANDE

Molière'e ve sana, sadece ikinize inanmak istiyorum. Auteuil'deki zindanıma geri döneceğim ve tiyatroya gelmek için sadece sizinle dışarı çıkacağım. Bu seni mutlu eder mi?

BARON

Asıl mutlu etmeniz gereken Molière ve kendiniz. Size ne benim...

ARMANDE

Benim dostluğumu istemiyor musun yani? Bana dostluk göstermeyi ret mi ediyorsun?

BARON

Armande!.. Ben bütün kalbimle size bağlıyım, bunu çok iyi biliyorsunuz. Fakat...

ARMANDE

Fakat ne? Niçin "fakat"?

BARON

Fakat artık Auteuil'e gidemem. Molière'in kötüleşen sağlığı nedeniyle yarıda kesmek zorunda kaldığı eğitimime Paris'te devam etmem gerek.

ARMANDE

Tiyatro eğitimi mi? Sizi ben eğitirim. Ben de bu konuda Molière kadar bilgiliyim. O büyük bir yazarsa, ben de büyük bir aktrisim!

BARON

Oh elbette, bu harikulade olurdu! Fakat...

ARMANDE

(*Elini Baron'un dudaklarının üstüne koyarak.*)

Fakatı makatı yok artık! Her yere benimle geleceksin. Sosyete beni şımarttı. Hizmetçisiz yapamaz oldum. Artık bana âşık olmadığına göre kendini suçlayacağın bir du-

rum da yok. Marki de değilsin, Molière kıskanmaz. Ben de hoppa değilim...

(Heveslenen Baron gülümser.)

...yahut en azından ıslah olmuş bir hoppayım. Senin de kimi istersen onu sevmene izin veririm. Anlaştık mı?

BARON

(Büyük bir çaba sarf ederek.)

Olmaz hanımefendi, size itaat etmem imkânsız.

ARMANDE

(Gücenmiş.)

Ah! O zaman iş çok başka Mösyö Baron!

Dokuzuncu Sahne

(Armande, Baron, Molière, Madeleine, Brécourt, Pierrette, Duparc.)

MADELEINE

Pekâlâ Armande, ikinci sahne büyük bir alkışla sona erdi. Üçüncü perdeyi açmak size düşüyor.

BRÉCOURT

Evet, zafer bayrağını siz dikeceksiniz.

PIERRETTE

Aman canım, bunun için hanımefendinin sahneye çıkması yeterli!

DUPARC

Hadi Molière, sen de kendine gel artık!

MOLIÈRE

(Armande'ın hemen yanında.)

Her şey size bağlı Armande. Yeniden kendime güvenmemi sağlayın.

ARMANDE

Sizi etkilemek bana düşmez.

MOLIÈRE

(Şaşırmış.)

Ne soğuk bir cevap!

DUPARC

Hadi hadi, karınla sohbet etmenin sırası değil şimdi. Armande, sen de ona işine dönmesini söyle, bunlar bizim de işimiz, hepimizin işi hatta, hay lanet! Hazır mıyız?

ARMANDE

Mösyö Duparc'ın beni niçin muhatap aldığını anlamıyorum.

DUPARC

Şımarık küçük kızı oynamayı kesecek misiniz siz!

MOLIÈRE

(*Sertçe.*)

Sessiz ol Duparc!

ARMANDE

Dostunuzu susturmakta çok geç kaldınız Molière. Anlaşılan dün bana kendi evimde hakaretler etmesinin ve beni kendi evimi terk etmeye zorlamasının amacınıza yeterince hizmet ettiğine karar vermişsiniz.

MADELEINE

Bir hata yaptı, pişman oldu! Ama şimdi tartışma başlatmanın sırası değil Armande.

ARMANDE

İzleyicilerin karşısına yeniden çıkmak için sabırsızlanıyorsunuz ablacığım! Oysa ben üzerimdeki bu korkunç kostümle bunun için hiç sabırsızlanmıyorum. Üstelik bu kederle, küskünlükle ve perişanlıkla rolümün hakkını vermeye de kesinlikle hazır değilim.

MOLIÈRE

Hangi keder? Hangi küskünlük? Elinizden aldığım elmaslarınız yüzünden mi? Oyunu tamamlamanız için şartsa onları geri alın.

ARMANDE

Hayır, aklımı kurcalayan şey bu değil. Demin bana çok güzel sözler söylediniz Molière, ama burada bulunan kimse benden özür dilemedi. Ve ben, benden şöyle veya böyle nefret eden sizlerin arasında kaldıkça utançtan boğulacak gibi oluyorum!

MOLIÈRE

(*Perişan.*)

Ben mi ondan nefret ediyormuşum!

MADELEINE

(*Armande'ı kollarından tutarak.*)

Armande, sevgili kardeşim, sen neler diyorsun böyle? Nasıl olur! Gözyaşlarım seni ne kadar sevdiğimin kanıtı değil mi?

BRÉCOURT

Ben sizinle hiç sevgisiz, kaba bir şekilde konuştum mu?

PIERRETTE

Ya ben, size bütün kalbimle, bütün cesaretimle hizmet etmiyor muyum?

ARMANDE

(*Baron ve Duparc dışında herkes etrafını sarmıştır.*)

Burada hâlâ bana meydan okuyan biri var!

MOLIÈRE

Kim peki?

ARMANDE

(*Baron'a bakarak.*)

Mösyö Duparc! Onun önümde diz çökmesini istiyorum.

MOLIÈRE

(*Duparc'a.*)

Sen, eğer kavgacı ve gamlı mizacın ben yokken sınırı aştıysa özür dileyeceksin.

DUPARC

Ben mi özür dileyecekmişim?

MOLIÈRE

Nasıl ki ben geçenlerde senin karından prova esnasında kendisine fazla sert çıkıştığım için özür dilediysem, sen de benim karımdan özür dileyeceksin.

DUPARC

Hay ama yüzlerce şeytan götürsün...

MOLIÈRE

Karımın şahsında bana mı hakaret etmek istiyorsun? Ben senin düşmanın mıyım, bütün insanlığa olan nefretin içinde seçtiğin bir hedef miyim?

DUPARC

Hay şeytan, hiç olur mu! Sen benim tek...

MOLIÈRE

Hadi, bitir cümleni! Ben Brécourt'la birlikte senin biraz olsun değer verdiğin tek kişi miyim?

DUPARC

Hay yüzlerce, binlerce şeytan götürsün... Sana yemin ederim... Hay lanet! Molière, eğer böyle bir şeye inanıyorsan...

MOLIÈRE

Evet, eğer istediğimi yapmazsan benden nefret ettiğine inanacağım.

DUPARC

Ah! Lanet olsun! Kendimi cehennemin dibine atarım sırf sen...

BRÉCOURT

(Onu iterek.)

Kendini Armande'ın ayaklarının dibine atman yeter, ona ben vahşinin, huysuzun tekiyim de hadi.

DUPARC

Arabalar dolusu iblis adına! Sanırım hayatımda ilk kez birinden özür diliyorum. Bu kadarı yetti mi Armande? Şu şapşal suratımla daha ne kadar öylece dikilmemi istiyorsunuz?

MADELEINE

Hadi iyi yürekli Armande'cığım, onun zorla da olsa söylediği bu sözler sana yetsin. Çocukluğunu hatırla ve sırf inat uğruna Molière'in dost meclisini bozma.

ARMANDE

(Ayaklarının dibinde diz çökmüş Duparc'ı soğuk bir tavırla inceledikten sonra onu belli bir zarafetle ayağa kaldırırken Molière'e hitaben.)

Molière, teslim oluyorum ve sizden sadece burada herkesin içinde kıskançlığa tövbe etmenizi istiyorum. Kıskançlığınız beni rencide ediyor ve siz herkese bizzat örnek olmadığınız takdirde kimse bana asla saygı duymayacak. Hatalarınızı kabul edin, ben de kendi hatalarımı kabul etmeye ve gerekirse bana yapacağınız bütün haksızlıklara göğüs germeye hazırım.

MOLIÈRE

(Gururlu bir tavırla.)

Hayır, Armande, artık acı çekmeyeceksiniz, size yemin ediyorum. İçimde size göre evlilik bağında mevcut olmayan bu tutkuyu söndüreceğim ve kendi prensiplerime güvenip sizi kıskançlığımla bir daha asla rahatsız etmeyeceğim. Fakat siz de şuna dikkat edin. Bakın, benim alınganlığımı idare edin demiyorum, bu konuda insaf talep etmiyorum. Fakat göze çarpan davranışlarınızı gerçek ödevlerinizin sınırları içerisinde tutmaya çalışın. Size inzivadan ve sadelikten bahsettiğimde gözünüzde değer kazanmadığımı biliyorum. Fakat ben bir âşıktan önce bir koca ve babayım. Sizin dedikodulardan koruyamadığınız şerefiniz de, hayatta iyi emsallere ihtiyaç duyan kızımın eğitimi de benim sorumluluğumda. Bu yüzden sevgili karım, sizi aşk adına değil, vicdan adına daha yerleşik bir hayatın can sıkıntısını göğüslemeye davet ediyorum. Sizi böyle bir hayata zorlayacak gücüm var aslında, fakat esaretten kendim için olduğu kadar başkaları adına da nefret ediyorum ve haklarımdan vazgeçerek sizden ortak ödevlerimiz namına rica ediyorum.

BARON

(Heyecanla ve alçak sesle Armande'a.)

Yüzünde ölümün solgunluğu var! İtaat edin!

ARMANDE

Peki siz bana yardım edecek misiniz?

BARON

Ah! Hem de bütün kalbimle!

ARMANDE

(*Molière'in yanına gider, ara sıra Baron'a bakarak.*)

Başından beri benimle bu şekilde konuşsaydınız ya. Benimki gibi sakin bir akıl, mantığın sesine her zaman boyun eğer. Nitekim ben de büyük bir tevazuyla boyun eğiyorum. Molière, bundan sonra sadece size ihtimam göstereceğim. Size çektirdiğim acılar için beni affetmenizi rica ediyorum.

(*Diz çöker.*)

MOLİÈRE

Gel de seni bağrıma basayım! Senden kendi bencilliğimi tatmin etmek için ihtimam göstermeni istemiyorum. Ben sana kızını ve kendi namusunu emanet ediyorum.

ARMANDE

(*Ablasına.*)

Abla, size karşı acı sözler sarf ettim, sizden onları unutmanızı rica ediyorum.

(*Madeleine'in önünde diz çöker. Madeleine onu ağlayarak ayağa kaldırıp kucaklar.*

MADELEINE

(*Alçak sesle Armande'a.*)

Molière'in hayatını kurtardın. İstersen beni öldür, sana yine de bin kere şükrederim.

ARMANDE

(*Duparc'a.*)

Duparc, beni çok kırdın, ama seni affediyorum. Çocuklara tahammülün olmadığını söyleyerek beni sabahtan akşama kadar kucağında taşıdığın zamanları hatırlıyorum. Artık barışalım mı eski dost?

(*Duparc'a alnını uzatır.*)

DUPARC

(*Armande'ı alnından öperek.*)

Ah! O lanet kafanı kırmam gerekirdi ya neyse!

PIERRETTE

(*Bir an için dışarı çıkmıştır, şimdi geri dönerek.*)

Mösyö Molière, asayı üç kez vuralım mı* diye soruyorlar.

MOLIÈRE

Tabii, elbette, hadi *Tartuffe*'e iyi şanslar!

(*Brécourt ve Baron dışında herkes çıkar.*)

Onuncu Sahne

(*Brécourt, Baron.*)

BRÉCOURT

Kız herkesi yendi. Ey soğuk ruhların ölümcül gücü! Cömert ruhların tutkularına daima sen mi hükmedeceksin? Molière'i öldürebilirler, fakat Baron, onu alçaltamazlar, alçaltmamalılar!

BARON

(*Rahatsız.*)

Ne demek istiyorsun dostum?

BRÉCOURT

Şunu diyorum evladım, siz de bir dehasınız. Bunu burada, sizin Molière'in iyicil gölgesinde büyümenizi izleyenler biliyor. Bir gün gelecek herkes bunun farkına varacak. Eğer siz isterseniz.

BARON

(*Endişeli.*)

Eğer istersem mi?

BRÉCOURT

Her şey veya bir hiç olmak sizin elinizde. Eğer herhangi bir sanatta yücelmek için hayattaki eylemlerinizde ve duygularınızda da yüce olmanız gerektiğini hatırlarsanız her şey olursunuz. Fakat eğer ihanet ve korkaklık cesare-

* Molière döneminde tiyatrolarda seyircilere perdenin açılacağını haber veren işaret. (ç.n.)

tinize diz çöktürürse bir hiç olursunuz. Erdeminizin sonu aynı zamanda yeteneğinizin de sonu olur.

BARON

Aman Tanrım! Açık konuşun Brécourt.

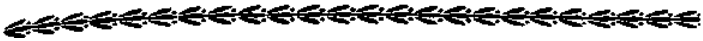
BRÉCOURT

Baron, kendi kendini mahvetmek üzeresin! Demin tam şu durduğumuz yerde senin nasıl baktığını, nasıl davrandığını gördüm. Senin Armande'a tek bir kelime ettiğini ve onun anında tavrını ve kararını değiştirdiğini gördüm. Bu iyi bir şey, fakat burada kalmalı! Paris'te, benimle yaşayacaksın Baron, Molière için uzaktan çalışacak, Armande'ı sadece tiyatroda görecek, onunla hemen hiç konuşmayacak, onu hiç düşünmeyecek ve onun peşinden Auteuil'e gitmeyeceksin.

BARON

(*Kendini Brécourt'un kollarına atarak.*)

Evet, beni koru, beni kurtar, dostum! Bana acı... fakat itaat etmezsem de beni öldür!

BEŞİNCİ PERDE

Kişiler

MOLIÈRE
BRÉCOURT
DUPARC
MADELEINE BÉJART
ARMANDE BÉJART
PIERRETTE LAFORÊT
BARON
CONDÉ
NÜKTEDAN GEÇİNEN BİR ADAM
YAPMACIK BİR ADAM
GÜZEL BİR HANIM
SOYLU BİR HANIM
BİR MARKİ
YAŞLI BİR HANIM
İŞÇİLER, MÜZİSYENLER

Palais Royal'de Molière'in tiyatrosu. Hastalık Hastası*'nın merasim kısmı* bitmiştir; dekor ve aksesuarların bir kısmı hâlâ sahnededir. İşçiler hızla dekorun geri kalanını kaldırmaktadır. Mum söndürücüler tiyatronun tavanından sarkan avizelerdeki mumları söndürmektedir. Oyunda çalmış olan kemancılar enstrümanlarını toplamaktadır. Sahne önünde koltuklar ve iskemleler dört bir yana dağılmış, oyunu (çağın alışkanlığı doğrultusunda) sahnede izlemiş olan birkaç kişi yavaş yavaş gitmekte veya gitmeye hazırlanmaktadır.

---

* Molière'in son oyunu olan *Hastalık Hastası*'nda yer alan yarı Latince yarı Latinceleştirilmiş Fransızca kaleme alınmış üçüncü ve son ara oyun. (ç.n.)

Birinci Sahne

(Condé, Brécourt, işçiler, müzisyenler, hanımlar ve beyler, Nüktedan Geçinen Bir Adam.)

(Brécourt sahne gerisinde gidip gelmekte, emirler yağdırmaktadır. Condé düşünceli bir tavırla bir koltukta oturmakta, Nüktedan Geçinen Adam Condé'nin etrafında fır dönmektedir. Hanımlar ve beyler ayakta yüksek sesle sohbet etmektedirler.)

GÜZEL BİR HANIM

Harikulade! Fevkalade! *Hastalık Hastası* Molière'in en güzel komedisi.

YAPMACIK BİR ADAM

(Güzel Hanım'a kolunu uzatarak.)

Doğru söze ne denir! *İnsandan Kaçan*'dan daha ahlaki, üstelik dine de hiçbir şekilde saldırmıyor.

(Çıkarlar.)

SOYLU BİR HANIM

(Mağrur.)

Bu iskemleler inanılmaz derecede rahatsız. Mösyö Molière tiyatrosuna gelerek kendisini şereflendiren insanlara çok kötü davranıyor doğrusu.

BİR MARKİ

Anlaşılan bizi yıldırmak için böyle yapıyor; söylenene göre Mösyö Molière bu âdete son derece karşıymış, oyuncularının hareketlerine engel olduğunu öne sürüyormuş.

SOYLU HANIM

Desenize Mösyö Molière tam bir görgüsüzmüş!

(Bir uşak gelerek Soylu Hanım'a arabasının hazır olduğunu söyler.)

Ah Marki, arabam gelmiş bile.

MARKİ

Ah ama hanımefendi, majesteleri eril artikel* kullanmamızı istiyor.

(Çıkarlar.)

YAŞLI BİR HANIM

(Nüktedan Geçinen Adam'a yaklaşmasını işaret ederek.)

Hu hu, beyefendi! Beyefendi, bakar mısınız?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Buyurun hanımefendi? Merasim hoşunuza gitti mi?

YAŞLI HANIM

Latince konuşmasalardı hoşuma giderdi. Ben Latince bilmiyorum ki.

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Peki ya komedi?

YAŞLI HANIM

Heyhat beyefendi, hiç dinlemedim ki. Gözüm dilekçemi dikkate alacak mı almayacak mı diye hep Prens Hazretleri'nin üzerindeydi, şimdi ise onunla konuşmaya cesaret edemiyorum, yüzünde çok sert bir ifade var. Siz onu tanıyorsunuz madem, ona benden bahsetsenize.

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Peki, peki hanımefendi, ona sizden bahsedeceğim. Ben kendisinin en yakın dostlarındanım.

YAŞLI HANIM

Ben bekleyeyim mi?

---

* Fransızcada "atlı saltanat arabası" anlamına gelen ve bugün eril artikelle (*un/le*) kullanılan *carrosse* kelimesi uzun yıllar boyunca dişil artikelle (*une/la*) kullanılmıştır. (ç.n.)

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Sakın, sakın. Sonra eve gidecek araba bulamazsınız. Ben cevabını yarın size getiririm, birlikte yemek yeriz.

YAŞLI HANIM

Beni çok mutlu edersiniz.

(*Kendisini görmeyen Condé'ye şaşaalı bir reveransta bulunarak.*)

Hizmetkârınızım.

(*Çıkar.*)

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

(*Sahne önünde Condé'yle yalnız kalmıştır; kendisine dikkat etmeyen Condé'ye yaklaşır.*)

Prens Hazretleri'nin canı bir şeye mi sıkkın?

CONDÉ

(*Sertçe.*)

Benim mi? Kesinlikle hayır! Benden ne istiyorsunuz?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Haşmetmeaplarının adamlarını beklediğini düşünmüştüm. Fakat herkes çıktı. Ben de Haşmetmeaplarına isterlerse maiyetini ve arabalarını çağırabileceğimi söyleyecektim.

CONDÉ

(*Sert bir tonla.*)

Zahmet etmişsiniz.

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Şayet Haşmetmeaplarını rahatsız ettiysem...

CONDÉ

Sözü nereye getirmeye çalışıyorsunuz? Bir şey mi istiyorsunuz? Burada görüşme yapmıyorum. Peki ama siz kimsiniz ve benden ne istiyorsunuz?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Ben bir edebiyatçı, şair, müzisyen ve ressamım.

CONDÉ

Ne çokmuş. Peki ya sonra? Sadede gelin.

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Bilhassa güzel dizeler yazmaya meraklıyım ve hâlâ bilinmezliğin karanlığından sıyrılmaya çalışan esin perimin hırsına layık bir parlaklığa ulaşabileceğine inanıyorum, şayet edebiyatın şanlı hamisi Prens Hazretleri tenezzül edip de...

CONDÉ

Ah demek şiir yazıyorsunuz? Sone mi?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Yeteneğimi ortaya koyan küçük bir numune sadece, bir doğaçlama, şeyin ölümü üzerine...

CONDÉ

Kimin ölümü üzerine?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Yakın zamanda ölmesi muhtemel görünen biri üzerine, zira bu akşam gördüklerimiz bunu düşündürüyor...

(*Prens sabırsızlandığını gösteren bir işaret yapar, Nüktedan Geçinen Adam acele ederek.*)

Kısacası bu, Molière'in mezar taşı yazısı...

CONDÉ

(*Öfkeyle.*)

Molière'in mi? Demin gözümüzün önünde duran hâlâ sağ bir adam için ihtiyaten mezar taşı yazısı mı yazıyorsunuz siz?

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

Şiirim Molière'i övüyor aslında; fakat konu Haşmetmeaplarının hoşuna gitmediyse...

CONDÉ

(*Çileden çıkmış.*)

Sizin pek hoşunuza gitmiş anlaşılan! Bakalım neymiş şu şiir. Bahse varım, suratınız kadar çirkindir.

NÜKTEDAN GEÇİNEN ADAM

(*Korkmuş.*)

Aslında çok da şey değil...

CONDÉ

(*Nüktedan Geçinen Adam'ın elindeki kâğıdı çekip alır ve okur.*)

Molière kapkara mezarında
Denene göre bu kez gerçekten mevta.
Ama ben görmeden inanmam
Zira oyun bir şaklaban için fazla vahim.

Şaklaban mı! Molière şaklaban ha! Çıkın gidin buradan beyefendi. O şaklaban dediğiniz adam sonsuza dek yaşayacak, oysa siz ve sizin gibiler, dediğiniz gibi, sadece mevta olacaksınız. Sizi yavan şair bozuntuları! Dizeleriniz cesetleri kemiren kurtlarla aynı cinsten.* Fakat fazla acele ediyorsunuz. Molière hâlâ ayakta ve Tanrı'nın izniyle yirmi yıl daha aramızda olacak ve her ne kadar konu kendisine layık olmasa da asıl o sizin mezar taşı yazınızı yazacak!

(*Kâğıdı buruşturup Nüktedan Geçinen Adam'ın yüzüne fırlatır. Dehşete düşen adam kaçar.*)

İkinci Sahne

(*Brécourt, Condé, Pierrette, işçiler.*)

(*Bir önceki sahne sırasında sahne gerisindeki hareketlilik azalmıştır. Burası perde sonuna kadar boş ve karanlık kalacaktır.*)

PIERRETTE

(*Condé'yi görmeden, işçilere.*)

Hadi artık, her şey bitti mi?

BİR İŞÇİ

Evet, evet, Laforêt Ana. Ne zaman isterse gelebilir.

---

* George Sand burada okunuşları aynı olan iki kelimeyle, Fransızcada "dize" anlamına gelen *vers* ile "kurt, solucan" anlamına gelen *ver* sözcükleriyle Türkçeye aktarılması imkânsız bir kelime oyunu yapmıştır. (ç.n.)

PIERRETTE

Ee ama şu halıları silkeleyip durmasanıza! Toz onu öksürtüyor sonra.

İŞÇİ

Doğru.

(*Diğerlerine.*)

Aklınız nerede sizin?

BAŞKA BİR İŞÇİ

Mösyö Molière bu akşam çok mu yoruldu?

PIERRETTE

Öyle maalesef.

BİR BAŞKASI

Yoksa âdeti olduğu üzere temsilden sonra gelip burada dinlenmeyecek mi?

PIERRETTE

Tabii gelecek, giyindiği zaman gelecek. Locasından çıkınca birden cereyanda kalmasını istemiyorum.

BİRİNCİ İŞÇİ

Ah, ona çok iyi bakın, Matmazel Laforêt!

CONDÉ

(*Ayağa kalkmıştır, Brécourt'a.*)

Bu mert insanlar Molière'e pek bağlılar.

BİR İŞÇİ

O kadar da olsun beyefendi.

PIERRETTE

Ah ama bu Condé Hazretleri!

İŞÇİ

(*Başlığını çıkararak.*)

O kadar da olsun Monsenyör... Bir bilseniz... Hadi Matmazel Laforêt, siz kendiniz anlatın.

(*Diğer işçilere.*)

Hepiniz dinleyin!

CONDÉ

(*Pierrette'e.*)

Anlatın Matmazel Laforêt.

PIERRETTE

Ah, bu çok kısa bir hikâye, zaten onun iyi kalbini bilmeyen de yok. Bu akşam hasta olduğu halde oynamak istedi, bizler onu engellemeye çalışınca da şöyle dedi: "Ben dinleneyim de benim için çalışan ve hepsi de namuslu aile babaları olan o zavallı elli işçi bütün bir çalışma gününü ve ekmek paralarını mı kaybetsin?"

YAŞLI BİR İŞÇİ

Yüce Tanrım! Böyle bir adamı tek başına bırakmak olur mu?

BAŞKA BİR İŞÇİ

O gelene kadar burada kalabilir miyiz? Nasıl olduğunu görmüş oluruz.

PIERRETTE

Tabii, tabii, sevginizi görmek onu çok mutlu edecektir. Ama etrafını sarıp onu bunaltmayın.

İŞÇİ

Ona hiç yaklaşmayız. Hemen şu merdivenlerde hiç gürültü yapmadan bekleriz.

(*Çıkarlar.*)

CONDÉ

(*Çıkmaya hazırlanan Pierrette'e.*)

Molière'e kendisini beklediğimi söylemeyin sakın. Sonra acele eder, yine yorulur.

Üçüncü Sahne

(*Condé, Brécourt.*)

CONDÉ

Saat daha dokuz çeyrek. Kralın iskambil oyununa kadar daha bekleyecek çok vaktim var. Ah Mösyö Brécourt, pek üzgünüm.

BRÉCOURT

Ben de öyle Monsenyör. Oysa bu akşamki oyun pek sivri dilli, pek eğlenceliydi.

CONDÉ

Elbette öyle, *Hastalık Hastası* da yine bir komedi şaheseri. Çılgın bir neşe kisvesi altında gelenekleri ve insani zaafları kıyasıya eleştiriyor. Fakat ben hiç gülemedim. Kalbim kederle sıkıştı. Ah! İnsanın kendi hastalığıyla alay etmesi, Mösyö Brécourt, bu bir stoacının ya da bir şehidin cesareti olsa gerek!

BRÉCOURT

(*Üzgün.*)

Bu, tiyatro oyuncusunun cesareti.

CONDÉ

Argan'ın* ölü numarası yaptığı sahne çok kasvetliydi.

BRÉCOURT

Ya Molière'in eğlenceli bir tavırla söylediği, seyircileri o denli güldüren repliği: "Ölü taklidi yapmanın bir tehlikesi yoktur, değil mi?"**

CONDÉ

Bana da ölü numarası yaptığı sahne bittiğinde hayata dönmek için çok büyük bir çaba sarf etmesi gerekti gibi geldi.

BRÉCOURT

Toinette'i*** oynayan Madeleine Béjart'ın onu sarsması gerekti. Yanaklarındaki makyaja, yüzünü çarpıtan kahkahaya rağmen zavallı kızın beti benzi attı.

CONDÉ

Brécourt! Ben daha da korkunç bir şey gördüm. Benim gibi sahnenin yanlarında oturan insanlar da fark etti. Ara oyun sırasında Molière tuhaf bir şekilde acı çekiyor gibiydi ve ikinci kez *Juro***** dediğinde dudaklarında kanlı bir köpük belirdi.

---

* *Hastalık Hastası*'nın başkahramanı. (ç.n.)
** *Hastalık Hastası*, III. Perde, XI. Sahne. (ç.n.)
*** *Hastalık Hastası*'nda Argan'ın hizmetçisi. (ç.n.)
**** Latince "yemin ederim", *Hastalık Hastası*, III. Ara Oyun. (ç.n.)

BRÉCOURT

Biliyorum, mendili kanla doldu. Ama o andan sonra kendini daha rahatlamış hissetti. Bizi korkutan kazalar ona hep iyi semptomlar gibi görünür, zira sonrasında hastalığı biraz olsun hafifler.

CONDÉ

Az kalsın ayağa kalkıp oyunu bozacaktım da Molière beni zoraki bir kahkahayla ve buyurgan bir hareketle durdurdu. Tıpkı görev yerinde ölmesine kimsenin engel olamayacağı yiğit bir nefer gibi.

Dördüncü Sahne

(*Condé, Brécourt, Duparc, Madeleine.*)

BRÉCOURT

(*Duparc'ın yanına giderek.*)

Söylesene Duparc, Molière giyindi mi?

DUPARC

Bilmem... Görüyorsun, öfkeden deliye dönmüş haldeyim.

MADELEINE

Bense hayretler içerisindeyim.

CONDÉ

Ne oldu ki? Eğer Molière'i ilgilendiren bir şeyse benim önümde konuşabilirsiniz.

DUPARC

Elbette, Prens Hazretleri, asıl size söylemek isterim zaten; zira ancak siz böylesine bir rezilliğin cezalandırılmasını sağlayabilirsiniz. Kralla konuşur, o alçağı Bastille'e* attırırsınız.

BRÉCOURT

Molière gelmeden çabucak anlatın!

---

* XIV. Louis zamanında siyasi suçluların tutulduğu, 1789 İhtilali'nde halk ayaklanmasıyla yıkılacak olan meşhur Bastille Hapishanesi. (ç.n.)

DUPARC

Olay şu... Oyuncu Montfleury'nin* oğlu, sanki tek asil oyuncu kendisiymiş gibi sürekli asaletini vurgulayan Montfleury senyörü, sanki sen, Brécourt ve Molière'in kumpanyasının neredeyse tamamı hiç lafını etmeseler de en az kendisi kadar soylu değilmiş gibi...

BRÉCOURT

Ne önemi var canım bunun! Sen devam et!

DUPARC

Neyse işte, bu Montfleury sofuların teşvikiyle, hatta belki rüşvetiyle krala bir dilekçe sunmuş. Bu dilekçede Molière'i kendi kızıyla evlenmekle suçluyormuş.

BRÉCOURT

Bu da ne demek? Ben hiçbir şey anlamıyorum.

MADELEINE

Molière'le olan dostluğumun her zaman pirüpak olmadığı, Armande'ın kız kardeşim değil de kızım... kızımız olduğu iddia ediliyor.

BRÉCOURT

Alın size iğrenç olduğu kadar gülünç de bir suçlama. Nasıl kanıtlıyorlarmış peki?.. Ve kime kanıtlıyorlarmış, çok rica ederim? İkinizin de annesi olan Madam Hervé'yi** tanımış olan bizlere mi? Armande'dan sadece on yaş büyük olduğunuzu*** bilen bizlere mi? Olguların böyle bir iftirayı desteklemesinin imkânsız olduğunu beyan etmek

---

* Montfleury sahne adıyla tanınan Zacharie Jacob (1608-1667) ile yine aynı sahne ismiyle anılan oğlu Antoine Jacob (1639-1685). İkisi de oyuncu ve tiyatro yazarı olan baba-oğul Montfleuryler Molière'e özel bir düşmanlık beslemiştir. Baba Montfleury'nin ölümünden kısa bir süre önce Molière'in kendi kızıyla evlendiği iddiasını ortaya atması bu husumeti daha da kızıştırmıştır. (ç.n.)

** Madeleine, Joseph Béjart (1585-1641) ile Marie Hervé Béjart'ın (1593-1670) ikinci çocuğudur; Armande'ın anne ve babasının kimliği bilinmemektedir. (ç.n.)

*** Gerçekte 1618'de doğan Madeleine ile takriben 1642'de doğduğu sanılan Armande arasında yirmi dört yaş vardır. (ç.n.)

için Molière'le olan ilişkinizin dürüstlüğünü bilmeye dahi ihtiyaç duymayan bizlere mi?

MADELEINE

Nitekim sizleri değil, kralı ikna etmeye çalışıyorlar.

CONDÉ

Kralın Molière'in evlilik sözleşmesine şöyle bir göz atması yeterli olacaktır. Veyahut kısaca, bizzat annenizin huzurunda bu sözleşmenin yazılışını ve imzalanışını görmüş olan Condé'nin sözüne itimat edecektir. Hatta buna bile gerek kalmayacak, kral söylenenlere inanmayacaktır.

BRÉCOURT

Haşmetmeapları şüphemi mazur görsünler, şimdilerde kralın etrafında her zaman sözüne kesinkes güvenilir şahitler olmuyor ve bu durumda da...

CONDÉ

Haklısınız Brécourt. Molière'i göremediğime üzüldüm, fakat şu an en acil iş gidip onu savunmak. Derhal Louvre'a* gidiyorum.

(*Brécourt'la birlikte çıkar.*)

Beşinci Sahne

(*Duparc, Madeleine.*)

MADELEINE

Ah hayır! Kral Molière'i tanıyor, onun böyle bir suç işleyebileceğine inanmayacaktır.

DUPARC

Ama halk inanacaktır.

MADELEINE

Bu imkânsız! Konu sadece beni ilgilendirseydi, insanlar zayıf diye ezip geçerdi. Ama Molière! Ah! Bunları sakın duymasın, Duparc. Gürültü yapmayalım da anlamasın.

---

* V. Charles'dan XIV. Louis'nin 1682'de tamamen Versailles Sarayı'na yerleşmesine kadar Fransız krallarının ikamet ettiği Louvre Sarayı. (ç.n.)

Zaten istihfafın sessizliği hor görülmeye layık yaygaracılara verilecek en güçlü cevaptır.

DUPARC

Bense gürültü yapmak gerek diyorum, hay lanet! O Montfleury'nin postunu delmek gerek. İftiralara burun kıvırmak Molière'in âdeti. Yeterince kindar olmadığı için korkak insanların küstahlığını körükleyip duruyor. Eğer bu mesele yüksek sesle yalanlanmazsa pek çok insan buna inanacak. Molière'in ölümünü bekleyen hayırsever yazarlarımız ona hayattayken saldırmaya cesaret edememelerinin acısını çıkarmak için bu iddiayı kendi kanaatlerini belirtmeksizin aktaracak; Molière'i sever görünen, fakat aslında onu kıskanan diğerleri ise, en başta da sizin sevgili Mösyö Despréaux'nuz* temkinli bir sessizliğe bürünecekler... Kısacası kedi gibi nankör olan halk doğru olup olmadığına bakmadan bu iddiayı ahmakça tekrar edip duracak. Özünde sakat olan, fakat inatla tekrar edilen iftiralar işte bu şekilde yüce insanlara yapışıp kalır ve ölümlerinden sonra bile yüzyıllarca peşlerini bırakmaz.

Altıncı Sahne

(*Duparc, Madeleine, Molière, Pierrette.*)

MOLİÈRE

Ne oluyor Duparc, niçin ölümden bahsediyorsun?

DUPARC

Ben mi? Ölümden mölümden bahsetmiyordum ben.

MADELEINE

Biraz daha iyi misiniz dostum?

MOLİÈRE

Çok daha iyiyim sevgili kardeşim. Niçin ikiniz de bu kadar üzgün duruyorsunuz?

---

* Nicolas Boileau-Despréaux (1636-1711), Fransız şair ve eleştirmen. Molière'in sadık destekçilerindendi. (ç.n.)

DUPARC

Üzgün falan değiliz.

MOLIÈRE

Ama o da üzgün?

(*Laforêt'yi gösterir.*)

PIERRETTE

Siz de bilirsiniz ya, kadınlar küçücük şeylerden evhamlanırlar, çünkü bilimden hiç anlamazlar. Sevdiklerimiz söz konusu olduğunda bizler birer hastalık hastasıyızdır, öyle değil mi Matmazel Béjart? Ama bu konuda bütün hekimlerden daha bilgili olan siz –ne de olsa onları pek güzel taklit ediyorsunuz– iyi olduğunuzu söylediniz ya, artık bizim de içimiz rahatladı, bakın işte kuşlar gibi hafifledik. Yanlış mıyım Matmazel Madeleine?

(*Madeleine'e kaçamak birtakım işaretler yapar.*)

MADELEINE

Kesinlikle, benim iyi kalpli Laforêt'ciğim.

MOLIÈRE

Armande da pek kederli. Havada kötü bir haberin veya can sıkıcı bir olayın kokusu var. Fakat hadi, şimdi bütün bunları unutalım evlatlarım. Laforêt, Duparc, eve gidip beni orada bekleyin ve Brécourt'la birlikte ailece yemek yiyebilmemiz için gereken her şeyi hazır edin. Sahi Brécourt nerede? Ya Baron?

DUPARC

Brécourt demin buradaydı.

PIERRETTE

Mösyö Baron'sa kostümünü çıkarmakla meşgul.

DUPARC

Sana da eve gittiğinde erkenden yatmanı öneririm. Bu sana daha iyi gelecektir Molière.

MOLIÈRE

İhtiyaç duyarsam yatarım, ama sütümü sofrada sizinle içeceğim ve sizin hemen yanımda olduğunuzu bilerek

daha rahat uyuyacağım. Sizler sohbet edecek, güleceksiniz, fakat hiç tartışmayacaksınız! Hadi bakalım, alt tarafı sokağı geçeceğiz, beni mutlu edin. Hem karımın da kafası dağılmış olur, sürekli canı sıkılıyor. İyi bir ev sahibi değilim diye evimin akşam onda kapı duvar mı olması gerek?

DUPARC

İsteğini yerine getireceğiz. Arabamı sana bırakıyorum.

MOLIÈRE

Sakın! Sakın! Yürümek bana daha iyi gelecek. Zaten hemen şurası!

PIERRETTE

Pekâlâ, o halde şimdi biraz oturun ve rahatlayın. Hiç durmuyorsunuz. Sürekli kıpır kıpırsınız.

MADELEINE

Armande da henüz hazır değil zaten. İzin verin sizi burada yalnız bırakmayayım Molière.

MOLIÈRE

(*Sesini alçaltarak.*)

Evet sevgili kardeşim, ben de sizinle konuşmak istiyordum.

(*Duparc ile Pierrette çıkarlar.*)

Yedinci Sahne

(*Molière, Madeleine.*)

MADELEINE

Konuşmak mı istiyorsunuz Molière? Şu an ciğerlerinizi dinlendirmeniz daha yerinde olmaz mı?

MOLIÈRE

Sevgili dostum, dünyayla hesaplaşma vakti gelip çattığında insan sağlığıyla ilgilenemiyor, gönül ve vicdan muhasebesi en acil meseleler haline geliyor.

MADELEINE

Yoksa içinize mi doğdu...

(*Cümlesini tamamlayamaz.*)

MOLIÈRE

(*Madeleine'in elini avucuna alıp gülümseyerek.*)

İçime bir şey doğduğu yok. Kendinizi üzmeyin. Ölümle öyle sık burun buruna geldim ki, artık beni korkutmuyor. Eğer bu kadim dostun karşısında sağlam durursam kimi zaman onu geri çekilmeye, vuracağı darbeyi askıya almaya zorlayabileceğimi biliyorum. Umarım bu sefer de onu kapı dışarı edebiliriz. Fakat o yılmayacaktır, zira kendisi pek müziçtir. Madem yakın zamanda yeniden kapımızı çalacak, en iyisi biz onun peşinden tevekkülle gitmeye hazır olalım. Zira bu, Tanrı'nın iradesidir.

MADELEINE

Bana vereceğiniz emirleriniz mi var?

MOLIÈRE

Evet sevgili dostum. Fakat öncesinde size bir soru sormama izin verin. Upuzun ve sevgi dolu dostluğumuz boyunca farkında olmadan size karşı bir kusur işledim mi?

MADELEINE

Niçin böyle bir soru soruyorsunuz? Beni daima himaye ettiniz siz.

MOLIÈRE

Himaye mi! Ama bu sözcük beni kahreder! Zira benim size saygı ve hürmet göstermem gerekirdi.

MADELEINE

Bana aynı zamanda hem korunan kollanan hem de kalbinin ve aklının bütün inceliklerine saygı gösterilen bir kız kardeş gibi davrandınız. Fakat ben içimde daima size hürmet etme gereği hissettim. Bilmem içgüdülerim dehanızı tahmin mi etti, fakat ruhunuzun yüceliğini gördüm ve bu, sizin peşinizden gelmem ve her şeyde size itimat etmem için yeterli oldu.

MOLIÈRE

Pekâlâ, evet, bana bu tertemiz, pırıl pırıl bağlılıktan bahsedin! Bunu kimi zaman istismar etmedim mi?

MADELEINE

Benim bildiğim hiç etmediniz.

MOLIÈRE

Nasıl olur! Size hiç acı çektirmedim mi? Güveninize her zaman layık mı oldum? Kız kardeşinizi sevmediğime, onunla evlenmeyeceğime dair yeminler ederken sizi kandırmadım mı?

MADELEINE

Niyetiniz kötü değildi.

MOLIÈRE

Ah evet, Tanrı huzurunda yemin ederim ki değildi. Yine de size verdiğim, kendi kendime verdiğim sözü tutmadım.

MADELEINE

Kalbinizin derinliklerini sizden daha net bir şekilde gördüğüm gün bu sözünüzden azat edildiniz.

MOLIÈRE

Evet, benim iyi kalpli, aziz dostum, kalbimin derinliklerini gördün. Ama ben sana danıştım mı? "Kız kardeşini seviyorum, onu istiyorum" diye haykırmak için senin iznini aldım mı? Haşin, bencil, gözü kör bir şekilde hareket etmedim mi?

MADELEINE

Bu endişelerin sebebi nedir Molière? Kendinizden veya benden şüphe etmenize neden olacak bir şey mi yaptım?

MOLIÈRE

Oh, hayır, asla! Siz öyle saf bir pırlantasınız ki insan size baktığında kendi kusurlarını görmüyor, ışıltınız hepsini yok ediyor. Ah! Kederimden bıkmadan usanmadan bana öyle çok iyiliğiniz dokundu ki. Aşk uğruna ıstırap çekerken bana hep destek oldunuz. Kıskançlık beni şiddete davet ederken beni nasıl da kendi sevgimle iyileştirdiniz. Taptığım putu kırmak üzereyken onu gözümde nasıl da yeniden yüceltiniz!

MADELEINE

Rica ederim, benim bütün bunlarda ne gibi bir payım oldu ki? O benim kız kardeşim, çocukluğundan itibaren benim himayeme verilmiş evladım, benim de şımarık çocuğum değil mi ki?

MOLIÈRE

Ve bizim en temiz duygularımızdan bile bir ensest uydurmanın yolunu bulan sefiller var ha?

MADELEINE

Ne demek istiyorsunuz Molière?

MOLIÈRE

Hiç, hiç! Bunu daha sonra konuşuruz. Şimdilik sadece kızımı, vaftiz kızınızı, küçük Madeleine'imi, yaşama sevincimi size emanet ettiğimi söylemek istiyorum. Gözüm arkada kalmasın, ona sahip çıkın dostum. Onun sizin gibi mütevazı, cesur ve iyi kalpli olmasını sağlayın. Erkeklerin hoşuna gitmek umurunda olmasın, sadece tek bir erkeği mutlu etmeye çalışsın. Sevgi! İyilik! Ah! İyi bir kadın! İnsan başka ne ister!.. İşte Baron da geldi. Sakin olun sevgili kardeşim, ben kaderimi kabul ettim...

(*Baron'a.*)

Yanıma gel.

Sekizinci Sahne

(*Baron, Molière, Madeleine.*)

MOLIÈRE

(*Madeleine ile Baron'un ellerini tutarak.*)

Evlatlarım, artık içim rahat, her şeye boyun eğmeye hazırım. Ne olur ne olmaz sizi kutsamak istiyorum, olur da hastalığım beni...

(*Baron'un ürperdiğini görerek.*)

...canımdan demeyeceğim, hayır! Bir zaman için gücümden ederse diye.

(*Baron'a.*)

Sana da bana gösterdiğin, sana gençliğini, başarıyı, zevki unutturan sevgi dolu ihtimam için teşekkür etmeliyim. Tanrı seni ödüllendirecektir evladım, sana manevi güç, yani yetenek bahşedecektir. Ve ardından şan gelecektir; işte o zaman kendi başarınla sarhoş olma. Benim gibi yap, başkaları eserlerimde ve oyunumda hep iyi yönlere bakarken ben daima kusur aradım. İnsan ancak kendinden asla memnun olmadığı takdirde mükemmelliğe ulaşır. Kendimizden fazlasıyla memnun olduğumuz gün, artık başkaları bizden memnun olmaz, zira aramayı bırakmışızdır, artık çalışmaktan vazgeçmişizdir. Ben bir gün aranızdan ayrıldığımda beni düşün...

BARON

(*Molière'in elini öperek.*)

Tanrım! Elleriniz buz gibi!

(*Molière'e manşonunu giydirir.*)

MOLIÈRE

Önemi yok, önemi yok! Hadi gidelim. Yürürken ısınırım. Armande hazırlanabildi mi sonunda?

MADELEINE

Hemen koşup beklediğinizi haber vereyim.

(*Yan taraftan çıkar.*)

MOLIÈRE

Ben de yarınki temsil için gerekli talimatları vereyim.

(*Sahne gerisinden çıkar.*)

Dokuzuncu Sahne

BARON

(*Yalnız.*)

Bilmem bana mı öyle geliyor, fakat sanki son saati gelip çatmış gibi. Ve bu durum kendi karısının umurunda bile değil!

Onuncu Sahne
(*Baron, Armande.*)

ARMANDE

(*Madeleine'in kendisini aramak üzere girdiği kulisin başka bir yerinden çıkarak.*)

Hadi artık eve gitmiyor muyuz?

BARON

Fakat hanımefendi, asıl Molière sizi bekliyordu.

ARMANDE

Locama gelseydi ya!

BARON

Gelseydi ya, gelseydi de haklı olarak nefret ettiği Mösyö de Visé'yle* karşılaşsaydı.

ARMANDE

Aynı zamanda iki marki ile bir parlamento danışmanıyla da karşılaşmış olurdu.

BARON

Molière bu akşam çok hasta hanımefendi. Belki de parlak dostlarınızın isimlerini ve unvanlarını kulağının dibinde bu kadar yüksek sesle zikretmeseniz daha iyi olur. Onun bizzat davet etmediği soylularla yemek yemekten hiç hoşlanmadığını biliyorsunuz.

ARMANDE

Soylular da tiyatro oyuncularıyla yemek yemeye bayılmıyorlar zaten! Sizin de aramızda olacağınızı bildiğimden onları davet etmedim sevgili dostum.

BARON

(*Sakince.*)

Oh, çok iyi yapmışsınız.

ARMANDE

Markilerle, hatta söylenene göre düşeslerle bile çapkın davetlere katılan Mösyö Baron'un bu ukala tavrı beni benden alıyor doğrusu!

---

* Jean Donneau de Visé (1638-1710), Fransız tiyatro yazarı, eleştirmen. Önceleri Molière'e düşman olan De Visé daha sonra onunla barışmıştır. (ç.n.)

BARON

Molière hastayken davetlere gitmiyorum, onun yanından ayrılmıyorum ve evine onun canını sıkacak insanlar getirmiyorum. Zira onun memnuniyetini kendi hazzıma, dostluğunu başka herkesin dostluğuna tercih ediyorum.

ARMANDE

Siz beni çileden çıkarmaya yemin mi ettiniz? Benimle hep böyle ukala ukala mı konuşacaksınız? Ama belki bu da yine eskiden olduğu gibi bir kıskançlık belirtisidir?

BARON

Eskiden dediğiniz şey mazi oldu hanımefendi. Ben o zamanı öylesine unuttum ki, size de unutturmuş olmayı umut ediyordum. Mücadele ettim ve yenmeyi başardım. Kalbim kadar vicdanım da rahat ve artık size karşı Molière'in karısına duymam gereken derin saygıdan başka bir his beslemiyorum.

ARMANDE

Siz bir başkasını seviyorsunuz!

BARON

Peki ama neden olmasın hanımefendi?

ARMANDE

Pek güzel Mösyö Baron, sizi tebrik ederim.

(*Kendi kendine.*)

Demek öyle! Ben intikamımı almasını bilirim!

On Birinci Sahne

(*Baron, Armande, Molière.*)

MOLİÈRE

(*Sahne gerisinde, işçilere hitaben.*)

Evet dostlarım, yarın Scaramouche ve İtalyanlar, sonraki gün beşinci kez bizim *Hastalık Hastası*. Rica ederim saat dörtte başlayabilmemiz için her şey önceden hazır olsun.

Artık gece geç saatlere kadar ayakta kalamadığımı biliyorsunuz.

BİR İŞÇİ

İçiniz rahat olsun Mösyö Molière. Ama bu akşam yürüyerek dönmeyin, dışarıda buz gibi bir rüzgâr var, yağmur da yağıyor.

BARON

Yağmur mu yağıyor? Ah! Hemen gidip arabamı buraya çektireyim.

(*Çıkar.*)

On İkinci Sahne

(*Armande, Molière.*)

MOLİÈRE

Neyiniz var Armande? Ağlıyor musunuz yoksa?

ARMANDE

Çok acı çekiyorum sevgili dostum. Korkunç bir migren saplandı, müthiş rahatsızım ve büyük bir keder içerisindeyim.

MOLİÈRE

Nasıl olur! Montfleury'nin dilekçesi yüzünden mi? Ablanız ve ben bu kepazeliği umursamıyoruz bile. Siz de burun kıvırsanız olmaz mı?

ARMANDE

Böyle cesur davranmak ablamın bileceği iş. Fakat bu tür iftiralar bana da sirayet ediyor ve beni iğrenç veya gülünç bir duruma düşürüyor.

MOLİÈRE

Siz de aşağılık düşmanlarım olduğu için bana mı çatıyorsunuz?

ARMANDE

Hayır elbette, sevgili dostum. Fakat en nihayetinde sizin de...

MOLIÈRE

Hasta, ölüme yakın olmamam gerekir, öyle değil mi? İntikamınızı alacak güce sahip olmam gerekir. Fakat bütün dostlarımın benden özenle saklayacağı bir karalamayı gelip bana hiç utanmadan sıkılmadan anlatarak beni iyileştirdiğinizi mi düşünüyorsunuz?

ARMANDE

Öncelikle hastalığınızı fazla abartıyorsunuz Molière. Benim talep ettiğim yegâne intikam krala başvurup...

MOLIÈRE

Bunu yapacağım zaten. İçiniz rahat olsun.

ARMANDE

Hastalığınıza gelince tek yapmanız gereken kafanızı dağıtmak, hastalığınızı aklınıza getirmemek ve benim gibi yapmak, ki Tanrı'ya şükür ben sizden çok daha hastayım ve aramızda ilk gidecek olan da benim...

MOLIÈRE

Siz mi hastasınız? Ah evet ya, son kaprisiniz de bu! Bir süredir insanlar hasta olduklarını söyleyip demin oynadığımız Argan gibi türlü türlü yatıştırıcılar alıp duruyorlar. Kadın yirmi yaşında gibi güzel ve taze, yanaklarında sonsuz bir baharın gülleri açmış, fakat sinirsel baygınlıklardan, küçük rahatsızlıklardan şikâyet edip duruyor. Bunlar hep dışarıda eğlenmek, evde istediğini yaptırmak için bahane.

ARMANDE

Nasıl olur, sevgili dostum! Ben burada cehennem azabı çekiyorum ve siz hâlâ bana sitem edip duruyorsunuz.

MOLIÈRE

Sitem mi! Şayet bunları kıskançlık serzenişleri olarak algılıyorsanız çok yanılıyorsunuz Armande. Ben bu tür serzenişleri kalbimde öyle derinlere gömdüm ki orada öldüler. Öyleyse siz de aşkımın küllerini karıştırmayın. Bütün neşesini, düşüncesini ve dikkatini sevdiği şahsa hasredip aynısını ondan talep etme hakkına sahip olduğunu sanan

aşkın bu meşru bencilliğini ben kendi içimde yendim. Özgürlüğünüzün tadını daima umursamazca ve gururla çıkaran siz, beni acılarımla insafsızca baş başa bıraktınız. Ben bunlara dayanmayı öğrendim. Erdeminizden emin olduğum için bütün endişelerimi bastırdım. Fakat sırf bu yüzden bugün size karşı dile getirmeye her zamankinden daha çok hakkım olan bir sitemi geri çekeceğimi sanmayın. Şerefimiz ikimizi de ilgilendiren bir konu olmalı. Oysa siz kendi şerefinizi koruduysanız bile benimkini hiç korumadınız. Yüzlerce kişiyle paylaştığınız şikâyetleriniz, sırlarınız benim kıskançlığımı da sizin bu kıskançlığıma meydan okumada gösterdiğiniz gözü pekliği de cümle âleme açık etti. Bugün acı acı yakındığınız iftiraların, halka ihsas ettirilen canavarca varsayımların biraz da kendi eseriniz olduğunu görmüyor musunuz? Ev hayatımın fırtınalı ve karmaşık olduğu bilinmese onu böyle yılmadan arayıp tararlar mıydı? Armande! Armande! Yine de Tanrı şahidim, ben görevlerimin bilincinde olarak evlilik yemini ettim ve bu yemine asla alenen ihanet etmedim. Sahnede şüpheci, onur kırıcı, gülünç, kendi kurdukları tuzaklara düşen kocalar sergilerken bu görevleri eğlenceli bir şekilde, fakat özünde son derece ciddi bir ibretle dile getirdim. Çok daha bilge karakterlerin ağzından insanın sevdiğine itimat etmesinin şart olduğunu, cinsinize namuslu bir özgürlük tanınarak saygı gösterilmesi gerektiğini söyledim. Bu kuralları kendi evimde de uygulamak istedim. Fakat nasıl, heyhat! Siz bu yaptıklarıma nasıl karşılık verdiniz?

ARMANDE

Size asla sadakatsizlik etmediğime göre ve bunu siz de kabul ettiğinize göre neden şikâyet ediyorsunuz?

MOLIÈRE

(*Daha da heyecanlanarak.*)

İşte mesele tam da bu! İnsan sadece duyularıyla mı sadık olur? En basit dostluğun bile ilk şartı olan kalbî sadakat

diye bir şey yok mudur? Benimle alay eden insanlarla birlikte o şenlikten bu şenliğe, o meclisten bu meclise koşarken bana sadık mıydınız?

ARMANDE

Asıl ben onlarla alay ediyordum!

MOLIÈRE

Pek güzel! Peki ama bu insanlar kendi evimde bile sizinle cilveleşirken; evimi misk kokusuna boğup yavan söylemleriyle kulağımı tırmalarken; ben istemediğim halde kendilerini zorla dostum olarak görüp, benim terslemelerim karşısında sizin dudaklarınızda beliren o yarı tahrik edici, yarı hor gören tatlı gülümsemeyle –ah, bir türlü kaderimi çizmeyen o korkunç muamma!– yüz bulurken; o yakışıklı asil çocukları, o her taraflarından kurdele fırlayan bez bebekler beni küçük düşürücü himayeleriyle güya şereflendirirken; ben istemediğim halde en ciddi eserlerime ahmakça önsözler yazıp aslında beni hiç rahatsız etmeyen, istesem onlardan çok daha rahatça kovabileceğim bir sineği kovmak için yüzümü taşlarla ezerken; benden istirahatimi, zamanımı, çalışmamı, huzurumu ve hayatımı çalarken, söyleyin bana Armande, kalbiniz bana sadık mı? Sizinle ve kendimle gurur duyabilir miyim?

ARMANDE

Bunlar çok acı sözler Molière. Bu soylu insanlardan ne çok nefret ediyorsunuz! Peki kimlerle yaşamamı istiyorsunuz? Brécourt ve Duparc hariç etrafınızda sürekli bağırıp çağıran, size bin çeşit sorun çıkaran, kıskançlıklarıyla ve açgözlülükleriyle sizi kimi zaman büyük tehlikelere atan oyuncularınızla mı?

MOLIÈRE

Mesleğimin beni çoğu kez ezdiğini itiraf ediyorum. Sanat beni yaşatırdı, meslek beni öldürüyor. Ben sakin bir hayat istiyorum, oysa hayatım bin çeşit gürültülü patırtılı, bayağı ayrıntıyla çalkalanıp duruyor. Yine de biz de oyuncuyuz Armande, bunu unutmayalım ve bütün ku-

surlarına rağmen onları sevelim. Bu, fırtınalı ve zor bir meslek. Bu meslekten olanların başkalarını eğlendirmek için her şeyi yapmaları beklenirken, onlara eğlenecekleri veya rahatlayacakları hiçbir şey verilmiyor. Bütün insanların olduğu gibi onların da kalplerinin derinliklerinde iyilik ve yücelik var. Onların zekâsı sizin saraylılarınızdan bin kat daha parlak ve sağlam. Ve unutmayın, insanın benzerlerini sevmemesi çok gülünç bir durumdur.

ARMANDE

(*Gücenmiş.*)

Pek güzel! O halde size göre Mösyö Baron'u da sevmeliyim, öyle mi?

MOLIÈRE

Baron mu? Onunla ne alıp veremediğiniz var ki?

ARMANDE

Hiç. Nasıl olsa beni dinlemek istemiyorsunuz ve ben hep haksızım. Sadece ona dostluk beslediğinizi, onun sayesinde artık beni sevmediğinizi biliyorum.

MOLIÈRE

Ben mi seni sevmiyorum Armande! Armande, seni paylıyorum, seni azarlıyorum! Bütün bunları seni hâlâ kızım gibi sevdiğim için yapıyorum.

ARMANDE

Kızınız gibi mi?

MOLIÈRE

(*Huzursuz.*)

Kızım mı dedim? Ah! Alçaklar! Sana yakıştırdığım bu tatlı lakabı bile kirletmeye kalkıyorlar! Bunu bile, kalbimi altüst eden fırtınalarda daima sığınağım olmuş olan böylesine saf, böylesine kutsal bir duyguyu zehirliyorlar!

ARMANDE

Artık bunları düşünmeyin Molière. Ben bana yakıştırdığınız bu lakabı daima seveceğim. Zaten bu yüzden Mösyö Baron'un size baba demesini kıskanıyorum ya.

MOLIÈRE

Kıskanıyor musunuz? Siz benim duygularımı mı kıskanıyorsunuz? Ne zamandan beri?

ARMANDE

Bunlara layık olmayan birini sevginizle şereflendirdiğinizden beri.

MOLIÈRE

Armande! Yalvarırım ruhumu bir kapris uğruna allak bullak etme. Fazla şüphecisin, fazla alıngansın. Etrafımdaki insanları, hatta senin için, benim için canını bile vermeye hazır zavallı Laforêt'yi bile kaç kez haksız yere suçladın! Baron nankör bile olsa... bana söyleme. Ben çok hastayım evladım... Bırak son günlerimi huzur içinde geçireyim.

ARMANDE

Madem beni susturuyorsunuz Molière, ben de sessizce acı çekerim. Ah! Bana karşı çok değiştiniz! Gözleriniz beni ilgilendiren bir konuda bu denli kör olduğuna göre!

MOLIÈRE

(*Heyecanla.*)

Elinizde tuttuğunuz o kâğıt da nedir? Hadi, konuşun!

ARMANDE

Hayır, kendimi çok büyük bir riske atmış olurum. Ya olay çıkarırsınız ya da yine Mösyö Baron'un yalanlarına inanırsınız.

MOLIÈRE

Mösyö Baron, sürekli Mösyö Baron! Ne söylemeye çalışıyorsanız söyleyin!

ARMANDE

Molière, bu çok hassas bir konu. Mösyö Baron hizmetinizden ayrıldığından bu yana peşimde koşuyor. Bunu umursamıyorum, bundan kaygı da duymuyorum, fakat size bu şekilde ihanet etmesi beni çileden çıkarıyor ve artık susarak suçuna daha fazla ortak olamayacağım. Ne-

denini söylemeden onu kendinizden uzaklaştırmanızı istiyorum. Ama nedenini söylemeyeceksiniz, bana söz verin.

MOLIÈRE

Bütün bunlar beni çok işkillendirdi. Size bu sözü ancak bana iddianızı kanıtlayacak bir şey gösterdiğiniz zaman veririm.

ARMANDE

Orası kolay! Fakat anlaştık mı? Sizin Baron'a tek kelime etmemenize karşılık benim kanıtım?

MOLIÈRE

Ona bu kanıtın sözünü etmeyeceğime dair size söz veriyorum. Kanıtı değerlendirmek bana düşer.

ARMANDE

Molière asla tutmayacağı bir söz vermemiştir!

MOLIÈRE

Ve siz bunu çok iyi bilirsiniz.

ARMANDE

Öyleyse okuyun.

MOLIÈRE

(*Armande'ın açmadan elinde tuttuğu mektuba bakarak.*)

Mektup çok buruşmuş! Alalı uzun zaman mı oldu?

ARMANDE

Bu akşam geldi. Çok öfkelendiğim için onu bu hale getirdim.

MOLIÈRE

(*Mektubu tuhaf bir sakinlikle okuyarak.*)

"Armande, Molière'i sevmiyorsunuz, asla da sevmeyeceksiniz, öyle değil mi? O da sizi sevmiyor. Bu imkânsız. O sizin için fazla ağırbaşlı, siz onun için fazla gençsiniz... gençlik... aşk..."

(*İçinden okur.*)

Evet, bir ilanıaşk, karşılıklı aşk talebi...

(*Mektubu avucunun içinde buruşturarak.*)

Bu da diğerleri gibi bir aşk mektubu.

ARMANDE

Ve bu sizi hiç rahatsız etmiyor mu?

MOLIÈRE

(*Yapmacık bir sükûnetle ayağa kalkarak.*)

Artık kıskanmıyorum, bunu size söyledim Armande. Fakat Baron'u kovacağım, vefasızlık etmiş.

On Üçüncü Sahne

(*Armande, Molière, Baron.*)

BARON

(*Sahne gerisinden.*)

Dostum, nihayet arabacılarımı buldum. Onları meyhaneden toplamam gerekti. Şimdi buradalar. Artık gidelim mi?

MOLIÈRE

Bir dakika, beklesinler. Sizinle konuşacaklarım var Baron.

ARMANDE

(*Alçak sesle Molière'e.*)

Ne yani! Benim önümde mi konuşacaksınız?

MOLIÈRE

Hayır. Siz onun arabasıyla dönün, sonra arabayı hemen geri yollayın. Beni evde bekleyin.

ARMANDE

Fakat verdiğiniz sözü unutmayın. Sakın ona...

MOLIÈRE

Sözüm söz.

ARMANDE

Mektubu da bana geri verin.

MOLIÈRE

(*Soğuk fakat kesin bir tavırla.*)

Hadi, hadi gidin şimdi!

(*Armande çıkar.*)

On Dördüncü Sahne
(Molière, Baron.)

BARON

Bir emriniz mi vardı baba?

MOLIÈRE

Baba mı? Ben senin için gerçekten bir baba mıyım?

BARON

Oh elbette, hem de sevgi dolu bir babasınız ve benim kalbimden de hiç şüphe etmezsiniz... Aman Tanrım! Yüzünüz nasıl da solgun!.. Kendinizi daha mı kötü hissediyorsunuz yoksa?

MOLIÈRE

Ben iyiyim.

BARON

Fakat elleriniz hiç ısınmamış.

MOLIÈRE

Her yerim buz gibi, ama ne önemi var. Bu ellerin kuvveti hâlâ yerinde.

BARON

(Kendi kendine.)

Evet ya, benimkileri kıracak. Acaba nöbet mi geçiriyor?

MOLIÈRE

Baron, bu hayatta Molière'den daha iyi bir dostunuz olmadığını bilmelisiniz... Ah, sakın yüzünüz kızarmasın. Size sitem etmeyeceğim. Benim sizin için yaptıklarımı cebinde biraz para, kalbinde iyilik olan herhangi biri de yapardı. Benim asıl övündüğüm nokta, Baron, sizi bir babanın oğlunu sevdiği gibi sevmiş olmam. İşte bunun karşılığı kelimelerle ödenmez. Sevginin karşılığını sadece sevgi ödeyebilir ve eğer kalbinizde Molière'e karşı güçlü ve gerçek bir dostluk beslemiyorsanız, Molière pek bedbaht bir baba, Baron ise pek sefil bir yürek demektir.

BARON

Bana bunları niçin söylüyorsunuz Molière? Hem de böyle öfkeli bir yüzle? Tanrım! Sizi böyle kızdıracak ne yapmış olabilirim?

MOLİÈRE

Çünkü siz nankör bir insansınız Baron ve ben nankör insanlardan nefret ederim! Hayatımda hiç nankörlük etmedim ve insanların nasıl nankörlük edebildiğini de hiçbir zaman anlamadım.

BARON

Ben mi nankörüm? Tanrı şahidim olsun, sizin uğrunuza yapmayacağım fedakârlık, göğüs germekten onur duymayacağım sıkıntı yoktur.

MOLİÈRE

İtirazlar, yeminler! Git buradan, gözüm görmesin seni!

BARON

Babacığım! Böyle bir şey mümkün mü?

MOLİÈRE

Git diyorum sana. Ben artık senin hiçbir şeyin değilim.

BARON

(*Kendi kendine.*)

Ateşten olsa gerek, sayıklıyor.

(*Yüksek sesle.*)

Molière, hadi eve gidelim, gelin, siz hastasınız.

MOLİÈRE

Ben hasta falan değilim, kafam yerinde. Aklım fikrim, gücüm kuvvetim gayet yerinde ve size bir hain olduğunuzu söylüyorum.

BARON

Molière, bana ne yapsanız hakkınız! Fakat eğer bir suç işlediysem, bana nedenini söyleyin ve eğer suçumun kefaretini ödemem gerekiyorsa, bunun için kanımı...

MOLİÈRE

Bunlar gülünç numaralar beyefendi, cüretkârlığınız beni hayrete düşürüyor doğrusu! Daha ilk cümlemde gözü-

mün önünden kaybolmanız gerekirdi. Size açıklama yapmak zorunda değilim, sizden de herhangi bir açıklama istemiyorum. Çıkın gidin! Sizi herkesin önünde evimden kovarak utandırmayacağım. Fakat burası da benim evim!

(*Coşkuyla.*)

Tiyatro da benim evim, benim sığınağım, benim zafer kaidem, dert yatağım. Sizi burada yetenekle ve erdemle kendi seviyeme yükseltmek istemiştim. Bunca çalışmanın, üzüntünün ve yorgunluğun meyvesini miras niyetine size bırakacaktım. Ben ölünce buraya yine dönersiniz. Fakat ben sağken bir daha asla ayak basmayacaksınız. Zira benim iyilik aşkıyla ve hakikatin diliyle arıttığım bir mekânı kirletiyorsunuz siz!

BARON

Molière, sizi kızdırmışım, anlaşılan sizi bir şekilde kırmışım... Fakat yine de yemin ederim, bu dünyada en çok saygı duyduğum şeyler, sizin şanlı isminiz, kutsal saydığım başarınız, hayran olduğum iyi kalbiniz adına yemin ederim ki...

MOLİÈRE

Sus! Beni ağzından dökülen böyle sövgüleri duymak zorunda bırakmasan olmaz mı?

(*Baron'u ihtilaçlı bir güçle omuzlarından yakalayıp diz çökmeye zorlar.*)

Bu kadar genç! Böyle pırıl pırıl gözlere ve böyle kusursuz hatlara sahip olmak ve ruhunda böylesine korkunç bir sapkınlık barındırmak! Git buradan! Beni tiksindiriyorsun, seni öldürebilirim!

(*Baron'u sertçe yere fırlatır.*)

BARON

(*Aklı başından gitmiş, yerden kalkarak.*)

Aman Tanrım! Şayet hamim olmasaydınız...

MOLİÈRE

(*Baron'a bakmadan, kendi kendine konuşarak.*)

Tanrım! Herkese tercih ettiğim birine artık kıymet verememek, onu el üstünde tutamamak! Mantığımdan ziyade

bütün varlığımla sevdiğim bir kralın erdemini kaybettiğini görmek! İçimde bir erkeğin bir kadına hissedip hissedebileceği en cömert, en yüce aşkı söndürmek zorunda kalmak... Yedirip içirdiğim, kendi oğlum gibi yetiştirdiğim bir adamı hor görmeye mecbur olmak!.. Ah! İşte şimdi yaşlandım... yaşlandım ben... yaşlandım! Sanki yüz yaşındayım!

On Beşinci Sahne

(Molière, Baron, Madeleine, Pierrette, Duparc, Condé, Brécourt, işçiler.)

CONDÉ

(Sahne gerisinden.)

Hâlâ burada!

MADELEINE

Evet ya, eve dönmeyince çok merak ettik. Daha mı kötüleşti diye bakmaya geldik.

PIERRETTE

(Molière'e yaklaşarak.)

Ne oldu Mösyö Molière, yemeğe gelmeyecek misiniz?

(Molière dalgın vaziyette ayakta durmaya devam eder.)

BRÉCOURT

(Baron'a.)

Yüzünden düşen bir parça, ne oldu ki?

BİR İŞÇİ

(Condé'ye yaklaşarak.)

Oh, kötülemiş falan değil. Demin Mösyö Baron'la bir şeyler okuyorlardı. Sesi hiç bu kadar gür çıkmamıştı.

CONDÉ

O zaman kendini daha iyi hissediyor demektir!

(Yüksek sesle.)

Molière, kralın yanından geliyorum. Düşmanlarınızın entrikaları onun size duyduğu saygı karşısında başarısız

oldu. Kral size duyduğu hürmetin nişanesi olarak sizi yanına çağırdı. Sizinle ordunun başına geçmeden önce düzenlemek istediği bir şenliğin planlarını görüşecek. Kralın yatma merasimine* katılacak durumda mısınız?

MOLIÈRE

(*Dalgınlığından sıyrılarak.*)

Kral?.. Şenlik?.. Molière?..

(*Yavaş yavaş bir koltuğa çöker.*)

Prens, krala deyin ki Molière ölüyor ve artık bu dünyada efendisi kalmadı.

MADELEINE

Oh Tanrım! Gerçekten de ölüyor!

PIERRETTE

İmdat! Aman Tanrım! İmdat!

MOLIÈRE

Hayır, hekim istemem! Sevginiz dışında hiçbir yardım istemem... Nihayet istirahat! Sessizlik!.. Dua edin... etrafımı sarın ve dua edin. Tanrı her yerde olduğu gibi burada da bizimle... ve sofular onu ruhumdan kovamazlar...

(*Herkes diz çöker; işçiler de Molière'in etrafında diz çöker.*)

CONDÉ

(*Molière'in elini tutarak.*)

Son nefesini veriyor!.. Fakat elinde bir kâğıt tutuyor... Son arzusu olsa gerek. Hâlâ nefes alırken isteğini yerine getireceğimize dair ona söz vermeliyiz. Okuyun Mösyö Baron!

BARON

(*Mektuba göz attıktan sonra.*)

Aman Tanrım! Onu öldüren şey buymuş!

---

* XIV. Louis zamanında Versailles Sarayı'nda riayet edilen katı teşrifat kurallarına (Fransızca *étiquette*) göre kral her gece saat on birde önce saraylılardan oluşan kalabalık bir grubun önünde soyunur (*le grand coucher du roi*), ardından sadece yakın dostlarının önünde gece tuvaletini tamamlayıp ertesi gün için gerekli talimatlarını verirdi (*le petit coucher du roi*). Burada sözü edilen *le petit coucher*'dir ve kralın Molière'i "yakınlarından biri" olarak gördüğünü göstermektedir. (ç.n.)

DUPARC

O ne ki?

BARON

(*Mektubu Brécourt'a vererek.*)

Bir mektup, evlenmeden önce karısına yazdığım çılgınca, çocukça bir mektup. Molière! Ey benim sevgili hamim! Babacığım! Artık beni duymuyorsunuz, kendimi temize çıkarmam imkânsız. Ve siz beni lanetleyerek öleceksiniz... (*Hıçkırarak ağlar.*)

DUPARC

Baron, onun ölümünden sen mi sorumlusun? Ah! Seni öldüreceğim!

BRÉCOURT

Hayır! Baron'un bir suçu yok. O, Armande'ı sevdi; fakat kendi kendini yenmeyi başardı ve Armande'ın Molière'in karısı olduğu günden bu yana Baron hep Molière'e layık davrandı. Ey dostumun ölmekte olan ruhu, insanların en iyisinin yüce ruhu, eğer beni hâlâ duyabiliyorsan, öfkenden ve acından arın! Cennete huzur içinde git ve şu an etrafında sadece sadık dostlarının olduğunu bil.

DUPARC

Heyhat! Artık hiçbir şey duymuyor.

MOLIÈRE

(*Kendine gelerek.*)

Duyuyorum, duyuyorum... Baron, gel de sana sarılayım... Can çekişen bu ruhu bağışla. Ah! Şayet beni öldüren... Armande'sa... onu bağışlıyorum. Madeleine, kardeşim... dostlarım... yiğit Condé... sevgili hizmetçim, işçilerim, benim saygıdeğer adamlarım... ben gidiyorum... aranızdan ayrılıyorum... Benim için üzülmeyin, bu anı o kadar çok arzu ettim ki! Fakat Tanrım, insan ölmeden önce ne çok acı çekiyor!

BRÉCOURT

Hâlâ nefes alıyor! Hadi onu evine götürelim!

MOLIÈRE

(*Duparc kendisini kucağına alırken.*)

Evet, evimde ölmek istiyorum, kızımı kutsamak istiyorum.

DUPARC

(*Molière'i taşıyarak.*)

Ah, şu hayatta sevdiğim tek insanı kaybetmek!

George Sand (1804-1876): Asıl adı Amandine Aurore Lucile Dupin olan yazar, George Sand adını ilk kez, 1832'de yayımlanan Indiana *adlı romanında kullandı. Toplumsal kurallara karşı çıkan kadın kahramanını savunduğu bu eseriyle kısa sürede ün kazandı. Daha sonraki eserleriyle özgürlük sorununu sadece kadınlarla ilgili olarak değil, daha geniş bir toplumsal bağlamda ele aldığını gösterdi. İlk kez 1851'de sahnelenen* Molière*'de büyük tiyatro ustasının hayatını olaylardan çok duyguların analizine odaklanarak oyunlaştırmıştır. Her perdesi Molière'in hayatının bir bölümünü konu alan oyun komedyadan tragedyaya doğru ağır adımlarla ilerler. Sand'ın "büyük insan" Molière'e saygısını dile getirdiği bu eser Türkçede ilk defa okurla buluşuyor.*

Berna Günen (1979): Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Galatasaray Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler okurken Robert Schuman Bursu'na hak kazandı ve eğitimine Fransa'da Institut d'Etudes Politiques de Paris'de (Sciences Po) devam etti. Aynı okulda 20. Yüzyıl Avrupa Tarihi üzerine lisans, yüksek lisans ve doktora yaptı. İngilizce ve Fransızcadan çeviriler yapmaktadır.

9 786254 292453

38 001